



## Oikeustapauskokoelma

UNIONIN YLEISEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (kahdeksas jaosto)

9 päivänä joulukuuta 2014\*

Kilpailu — Kartellit tai muut yhteistoimintajärjestelyt — Tankoina tai rullina olevan betoniteräksen markkinat — Päätös, jossa todetaan HT 65 artiklan rikkominen EHTY:n perustamissopimuksen voimassaolon päättymisen jälkeen asetuksen (EY) N:o 1/2003 perusteella — Hintojen ja maksuaikojen vahvistaminen — Tuotannon tai myynnin rajoittaminen tai valvonta — Olennaisten menettelymääräysten rikkominen — Oikeudellinen perusta — Puolustautumisoikeudet — Sakot — Rikkomisen vakavuus ja kesto — Lieventävät seikat — Liitännäisessä asiassa annetun kumoamistuomion huomioon ottaminen

Asiassa T-91/10,

**Lucchini SpA**, kotipaikka Milano (Italia), edustajinaan aluksi asianajajat M. Delfino, J.-P. Gunther, E. Bigi, C. Breuvart ja L. De Sanctis, sittemmin Gunther, Bigi, Breuvart ja D. Galli,

kantajana,

vastaan

**Euroopan komissio**, asiamiehinään aluksi R. Sauer ja B. Gencarelli, avustajanaan asianajaja M. Moretto, sittemmin Sauer ja R. Striani, avustajanaan Moretto,

vastaajana,

jossa unionin yleistä tuomioistuinta vaaditaan toteamaan, että HT 65 artiklan soveltamismenettelystä 30.9.2009 tehty komission päätös K(2009) 7492 lopullinen (asia COMP/37.956 – Betoniteräs, päätöksen tekeminen uudelleen), sellaisena kuin se on muutettuna 8.12.2009 tehdyllä komission päätöksellä K(2009) 9912 lopullinen, on mitätön, tai kumoamaan se, ja toissijaisesti vaaditaan kumoamaan kyseisen päätöksen 2 artikla ja vielä tähänkin nähden toissijaisesti vaaditaan alentamaan kantajalle määrätyn sakon määrää,

UNIONIN YLEINEN TUOMIOISTUIN (kahdeksas jaosto),

toimien kokoonpanossa: tuomarit M.E. Martins Ribeiro (esittelevä tuomari), joka hoitaa jaoston puheenjohtajan tehtäviä, A. Popescu ja G. Berardis,

kirjaaja: johtava hallintovirkamies J. Palacio González,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 7.2.2013 pidetyssä istunnossa esitetyn,

on antanut seuraavan

\* Oikeudenkäyntikieli: italia.

## tuomion

### Asiaa koskevat oikeussäännöt

#### 1. EHTY:n perustamissopimuksen määräykset

- 1 HT 36 artiklassa määrättiin seuraavaa:

”Ennen tässä sopimuksessa määrätyn taloudellisen seuraamuksen määräämistä tai uhkasakon tuomitsemista komission on varattava sille, jota asia koskee, tilaisuus esittää huomautuksensa.

Tämän sopimuksen nojalla määrätystä taloudellisesta seuraamuksista tai uhkasakoista voidaan nostaa kanne, jossa tuomioistuimella on täysi harkintavalta.

Kantajat voivat edellä tarkoitetun kanteen tueksi tämän sopimuksen 33 artiklan ensimmäisessä kohdassa määrätyn edellytyksin esittää, että päätös tai suositus, jota heidän väitetään jättäneen noudattamatta, on oikeudellisesti virheellinen.”

- 2 HT 47 artiklassa määrättiin seuraavaa:

”Komissio voi hankkia tehtävänsä toteuttamiseksi tarvitsemansa tiedot. Se voi toimittaa tarpeelliset tarkastukset.

Komissio ei saa ilmaista luonteeltaan salassapidettäviä tietoja eikä varsinkaan tietoja yrityksistä taikka niiden liikesuhteista tai kustannustekijöistä. Edellä sanottu huomioon ottaen komission on julkaistava kaikki tiedot, joista saattaa olla hyötyä hallituksille tai muille, joita asia koskee.

Komissio voi määrätä yritykselle, joka kiertää tämän artiklan nojalla tehdyn päätöksen mukaisia velvollisuuksiaan tai tietoisesti antaa vääriä tietoja, sakon, jonka enimmäismäärä on yksi prosentti vuosittaisesta liikevaihdosta, tai uhkasakon, jonka enimmäismäärä kultakin viivästyspäivältä on viisi prosenttia keskimääräisestä päivittäisestä liikevaihdosta.

Jos komissio ei ole noudattanut salassapitovelvollisuutta ja siitä on aiheutunut vahinkoa yritykselle, yhteisön tuomioistuimessa voidaan 40 artiklassa määrätyn edellytyksin vaatia vahingonkorvausta.”

- 3 HT 65 artiklassa määrättiin seuraavaa:

”1. Kiellettyjä ovat yritysten väliset sopimukset, yritysten yhteenliittymien päätökset sekä yritysten yhdenmukaistetut menettelytavat, jotka ovat omiaan suoraan tai välillisesti estämään, rajoittamaan tai vääristämään tavanomaista kilpailua yhteismarkkinoilla, ja erityisesti sellaiset sopimukset, päätökset ja menettelytavat, joilla pyritään:

- a) vahvistamaan tai määräämään hintoja;
- b) rajoittamaan tai valvomaan tuotantoa, tekniikan kehitystä tai investointeja,
- c) jakamaan markkinoita, tuotteita, asiakkaita tai hankintalähteitä.

--

4. Sopimukset ja päätökset, jotka ovat 1 kohdan mukaan kiellettyjä, ovat mitättömiä, eikä niihin voida vedota jäsenvaltioiden tuomioistuimissa.

Jollei oikeudesta saattaa asia yhteisön tuomioistuimen käsiteltäväksi muuta johdu, ainoastaan komissiolla on toimivalta ratkaista, onko tällainen sopimus tai päätös sopusoinnussa tämän artiklan kanssa.

5. Komissio voi määrätä yritykselle, joka on tehnyt mitättömän sopimuksen taikka välitysmenettelyssä tai seuraamusmaksun tai boikotin avulla taikka muilla keinoin soveltanut tai yrittänyt soveltaa mitätöntä sopimusta tai päätöstä taikka sopimusta, jota koskeva lupa on evätty tai peruutettu, tai joka on hankkinut luvan vääriksi tai harhaanjohtaviksi tietämiensä tietojen avulla taikka osallistunut tämän artiklan 1 kohdan mukaan kiellettyihin menettelytapoihin, sakon tai uhkasakon, joka on tämän artiklan 1 kohdan mukaan kielletyn sopimuksen, päätöksen tai menettelytavan kohteena olleista tuotteista kertyneen liikevaihdon määrä enintään kaksinkertaisena; jos sopimuksen, päätöksen tai menettelytavan tarkoituksena kuitenkin on rajoittaa tuotantoa, teknistä kehitystä tai investointeja, sakkojen enimmäismäärä voidaan korottaa 10 prosenttiin kyseisten yritysten vuosittaisesta liikevaihdosta ja uhkasakkojen enimmäismäärä 20 prosenttiin päivittäisestä liikevaihdosta.”

4 HT 97 artiklan mukaisesti EHTY:n perustamissopimuksen voimassaolo päättyi 23.7.2002.

## 2. EY:n perustamissopimuksen määräykset

5 EY 305 artiklan 1 kohdassa määrättiin seuraavaa:

”Tällä sopimuksella ei muuteta Euroopan hiili- ja teräsyhteisön perustamissopimuksen määräyksiä, varsinkaan jäsenvaltioiden oikeuksia tai velvollisuuksia, mainitun yhteisön toimielinten valtuuksia eikä mainitussa sopimuksessa hiilen ja teräksen yhteismarkkinoiden toiminnasta annettuja määräyksiä koskevilta osin.”

## 3. Asetus (EY) N:o 1/2003

6 [EY] 81 ja [EY] 82 artiklassa vahvistettujen kilpailusääntöjen täytäntöönpanosta 16.12.2002 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1/2003 (EUVL 2003, L 1, s. 1) 4 artiklassa säädetään, että ”komissiolla on tässä asetuksessa vahvistetut valtuudet [EY] 81 ja [EY] 82 artiklan soveltamiseksi”.

7 Asetuksen N:o 1/2003 7 artiklassa, jonka otsikko on ”Rikkomisen toteaminen ja lopettaminen”, säädetään seuraavaa:

”1. Jos komissio toteaa kantelun perusteella tai omasta aloitteestaan, että [EY] 81 tai [EY] 82 artiklaa rikotaan, se voi päätöksellään määrätä asianomaiset yritykset ja yritysten yhteenliittymät lopettamaan todetun rikkomisen – – Jos komissiolla on oikeutettu etu asiassa, se voi myös todeta rikkomisen tapahtuneen menneisyydessä.

- -”

8 Asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdan a alakohdassa säädetään seuraavaa:

”Komissio voi päätöksellään määrätä yrityksille tai yritysten yhteenliittymille sakon, jos ne tahallaan tai tuottamuksesta:

a) rikkovat [EY] 81 artiklan tai [EY] 82 artiklan määräyksiä”

*4. Komission tiedonanto EHTY:n perustamissopimuksen voimassaolon päättymisen vaikutuksista kilpailuasioden käsittelyyn*

- 9 Euroopan yhteisöjen komissio antoi 18.6.2002 tiedonannon EHTY:n perustamissopimuksen voimassaolon päättymisen vaikutuksista kilpailuasioden käsittelyyn (EUVL C 152, s. 5; jäljempänä 18.6.2002 annettu tiedonanto).
- 10 Tämän 18.6.2002 annetun tiedonannon 2 kohdan mukaan sen tarkoitus on seuraava:

”- -

- esitetään talouden toimijoille ja jäsenvaltioille suunnattu yhteenveto tärkeimmistä aineellisten ja menettelysääntöjen muutoksista, joita siirtyminen EY:n perustamissopimuksen mukaiseen järjestelmään aiheuttaa talouden toimijoita ja jäsenvaltioita koskevien EHTY:n perustamissopimuksen ja siihen liittyvän johdetun oikeuden säännösten osalta,
- annetaan selvitys siitä, kuinka komissio aikoo ratkaista erityisongelmat, joita nousee esiin, kun kilpailunrajoitusten --, yrityskeskittymien valvonnan -- ja valtiontukien valvonnan aloilla siirrytään soveltamaan EHTY:n perustamissopimuksen mukaisen järjestelmän sijaan EY:n perustamissopimuksen mukaista järjestelmää.”

- 11 Kyseisen 18.6.2002 annetun tiedonannon 31 kohdassa, joka on EHTY:n järjestelmästä EY:n järjestelmään siirtymiseen liittyviä erityiskysymyksiä koskevassa osassa, todetaan seuraavaa:

”Soveltaessaan sopimukseen yhteisön kilpailusääntöjä komissio voi havaita, että EHTY:n perustamissopimuksen soveltamisalaan kuuluvalla alalla on rikottu kilpailusääntöjä. Tässä tapauksessa rikkomiseen sovelletaan soveltamisen ajankohdasta riippumatta sen tapahtumahetkellä voimassa olleita aineellisen oikeuden säännöksiä. Menettelyihin sovelletaan EHTY:n perustamissopimuksen voimassaolon päättymisen jälkeen joka tapauksessa EY:n lainsäädäntöä --.”

**Oikeudenkäynnin kohde**

- 12 Käsiteltävässä asiassa unionin yleistä tuomioistuinta vaaditaan ensisijaisesti toteamaan, että HT 65 artiklan soveltamismenettelystä 30.9.2009 tehty komission päätös K(2009) 7492 lopullinen (asia COMP/37.956 – betoniteräs, päätöksen tekeminen uudelleen) (jäljempänä ensimmäinen päätös), sellaisena kuin se on muutettuna 8.12.2009 tehdyllä komission päätöksellä K(2009) 9912 lopullinen (jäljempänä muuttamista koskeva päätös) (ensimmäinen päätös, sellaisena kuin se on muutettuna muuttamista koskevalla päätöksellä, jäljempänä riidanalainen päätös), on mitätön, tai kumoamaan se, ja toissijaisesti vaaditaan kumoamaan riidanalaisen päätöksen 2 artikla ja vielä tähänkin nähden toissijaisesti vaaditaan alentamaan kantajalle eli Lucchini SpA:lle määrätyn sakon määrää,
- 13 Riidanalaisessa päätöksessä komissio katsoi, että seuraavat yhtiöt olivat rikkoneet HT 65 artiklaa:

- Alfa Acciai SpA (jäljempänä Alfa)
- Feralpi Holding SpA (jäljempänä Feralpi)
- Ferriere Nord SpA
- IRO Industrie Riunite Odolesi SpA (jäljempänä IRO)
- Leali SpA ja Acciaierie e Ferriere Leali Luigi SpA (selvitystilassa) (jäljempänä AFLL) (näitä kahta yhtiötä kutsutaan jäljempänä yhdessä nimellä Leali-AFLL)

- kantaja ja SP SpA, selvitystilassa (näitä kahta yhtiötä kutsutaan jäljempänä yhdessä nimellä Lucchini-SP)
- Riva Fire SpA (jäljempänä Riva)
- Valsabbia Investimenti SpA ja Ferriera Valsabbia SpA (näitä kahta yhtiötä kutsutaan jäljempänä yhdessä nimellä Valsabbia).

### **Kantajan esittely**

- 14 Kantaja on osakeyhtiö, jonka kotipaikka on Milanossa (Italia). Enemmistö kantajan pääomasta oli 20.4.2005 saakka Lucchini-perheeseen tai Lucchini-konserniin kuuluvien luonnollisten henkilöiden ja oikeushenkilöiden hallussa; jäljelle jäävä osuus oli vakuutusyhtiöiden ja rahoituslaitosten hallussa. Kyseisestä päivämäärästä lähtien kantaja oli Severstal-konsernin määräysvallassa (ensimmäisen päätöksen 95 perustelukappale).
- 15 Siderpotenza SpA (jäljempänä ensimmäinen Siderpotenza) oli vuosina 1989-1991 yritys, joka oli yhdessä yhtäältä Lucchini Siderurgica SpA:n ja toisaalta entisten Acciaierie e Ferriere Leali Luigin määräysvallassa. Ensimmäinen Siderpotenza sulautui 5.3.1991 Lucchini Siderurgicaan. Lucchini Siderurgica liitettiin 10.10.1998 Lucchiniin 1.12.1998 alkaen (ensimmäisen päätöksen 96 ja 97 perustelukappale).
- 16 Lucchini Siderurgican betoniteräshaara myytiin 31.10.1997 Siderpotenzalle, joka on heinäkuussa vuonna 1997 perustettu yhtiö (jäljempänä uusi Siderpotenza). Uusi Siderpotenza myi 30.5.2002 betoniteräksen tuotantoyksikkönsä Ferriere Nordille (ensimmäisen päätöksen 99 ja 538 perustelukappale).

### **Asian tausta**

- 17 Komissio suoritti vuoden 2000 lokakuusta joulukuuhun HT 47 artiklan mukaisesti tarkastuksia betoniterästä valmistavissa italialaisyrityksissä sekä italialaisten terästeollisuuden yritysten yhteenliittymässä. Se esitti myös tietojensaantipyynnöjä HT 47 artiklan nojalla (ensimmäisen päätöksen 114 perustelukappale).
- 18 Komissio aloitti 26.3.2002 hallinnollisen menettelyn ja esitti väitteitä HT 36 artiklan nojalla (jäljempänä väitetiedoksianto) (ensimmäisen päätöksen 114 perustelukappale). Kantaja esitti kirjallisia huomautuksia väitetiedoksiannosta. Lucchini ei vaatinut kuulemistilaisuuden järjestämistä (ensimmäisen päätöksen 118 perustelukappale).
- 19 Komissio esitti 12.8.2002 täydentäviä väitteitä (jäljempänä täydentävä väitetiedoksianto), jotka lähetettiin väitetiedoksiannon adressaateille. Täydentävässä väitetiedoksiannossa, joka perustui 6.2.1962 annetun neuvoston asetuksen N:o 17 ([EY 81] ja [EY 82] artiklan ensimmäinen täytäntöönpanoasetus) (EYVL 1962, 13, s. 204) 19 artiklan 1 kohtaan, komissio selitti kantansa, joka koski menettelyn jatkamista EHTY:n perustamissopimuksen voimassaolon päättymisen jälkeen. Asianomaisille yrityksille myönnettiin määräaika huomautusten esittämiseen, ja toinen kuulemistilaisuus järjestettiin 30.9.2002 jäsenvaltioiden edustajien läsnä ollessa (ensimmäisen päätöksen 119 perustelukappale).
- 20 Menettelyn jälkeen komissio teki HT 65 artiklan soveltamismenettelystä (COMP/37.956 – Betoniteräs) 17.12.2002 päätöksen K(2002) 5087 lopullinen) (jäljempänä vuoden 2002 päätös), jolla se totesi, että sen adressaateina olevat yritykset olivat toteuttaneet Italian tankoina tai rullina olevan betoniteräksen markkinoilla yhtenä kokonaisuutena pidettävän, jatkettun ja monitahoisen kartellin, jonka tarkoituksena tai vaikutuksena oli ollut hintojen vahvistaminen ja joka oli myös johtanut tuotannon tai

myynnin yhdenmukaistettuun rajoittamiseen tai valvontaan HT 65 artiklan 1 kohdan vastaisesti (ensimmäisen päätöksen 121 perustelukappale). Komissio määräsi kyseisessä päätöksessä SP:lle ja kantajalle yhteisvastuullisesti 16,14 miljoonan euron suuruisen sakon.

- 21 Kantaja nosti 5.3.2003 yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa kanteen vuoden 2002 päätöksestä. Yhdistetyissä asioissa T-27/03, T-46/03, T-58/03 ja T-79/03 sekä T-80/03, T-97/03 ja T-98/03, SP ym. v. komissio, 25.10.2007 antamallaan tuomiolla (Kok., s. II-4331) yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin kumosi vuoden 2002 päätöksen. Tuomioistuin totesi, että kun otettiin erityisesti huomioon se, että vuoden 2002 päätöksessä ei ollut ensimmäistäkään viittausta asetuksen N:o 17 3 artiklaan ja 15 artiklan 2 kohtaan, se perustui yksinomaan HT 65 artiklan 4 ja 5 kohtaan (em. yhdistetyt asiat SP ym. v. komissio, tuomion 101 kohta). Koska kyseisten määräysten voimassaolo oli päättynyt 23.7.2002, komissio ei voinut enää perustaa toimivaltaa kyseisiin määräyksiin, joiden voimassaolo oli päättynyt vuoden 2002 päätöksen tekohetkellä, todetakseen HT 65 artiklan 1 kohdan rikkomisen ja määrätäksään sakkoja yrityksille, joiden väitettiin osallistuneen kyseiseen rikkomiseen (em. yhdistetyt asiat SP ym. v. komissio, tuomion 120 kohta).
- 22 Komissio ilmoitti 30.6.2008 päivätyllä kirjeellä kantajalle ja muille asianomaisille yrityksille aikomuksestaan tehdä päätös uudelleen muuttamalla sen oikeudellista perustaa vuoden 2002 päätöksen oikeudelliseen perustaan nähden. Se täsmensi myös, että kun otettiin huomioon edellä 21 kohdassa mainituissa yhdistetyissä asioissa SP ym. v. komissio annetun tuomion suppea soveltamisala, uudelleen tehtävä päätös perustuisi väitetiedoksiannossa ja täydentävässä väitetiedoksiannossa esitettyyn selvitykseen. Asianomaisille yrityksille annettiin määräaika huomautusten esittämiseen (ensimmäisen päätöksen 6 ja 123 perustelukappale).

### **Ensimmäinen päätös**

- 23 Komissio teki 30.9.2009 ensimmäisen päätöksen, joka annettiin tiedoksi kantajalle 1.10.2009 päivätyllä kirjeellä.
- 24 Ensimmäisessä päätöksessä komissio totesi, että siinä tarkoitetut kilpailunrajoitukset perustuivat italialaisten betoniteräksen tuottajien väliseen sekä kyseisten tuottajien ja niiden yhteenliittymän väliseen kartelliin, joka sijoittui ajanjaksolle 1989–2000 ja jonka tarkoituksena tai vaikutuksena oli ollut hintojen vahvistaminen tai määrittäminen sekä tuotannon tai myynnin rajoittaminen tai valvominen vaihtamalla huomattava määrä tietoja, jotka koskivat betoniteräsmarkkinoita Italiassa (ensimmäisen päätöksen 7 ja 399 perustelukappale).
- 25 Käsiteltävässä asiassa kyseessä olevan toiminnan oikeudellisesta arvioinnista komissio korosti ensiksi ensimmäisen päätöksen 353–369 perustelukappaleessa, että asetusta N:o 1/2003 oli tulkittava siten, että komissio saattoi sen perusteella todeta kartelleja ja määrätä niistä seuraamuksia 23.7.2002 jälkeen aloilla, jotka kuuluivat aineellisesti ja ajallisesti EHTY:n perustamissopimuksen soveltamisalaan. Ensimmäisen päätöksen 370 perustelukappaleessa se totesi, että päätös oli tehty EY:n perustamissopimuksen ja asetuksen N:o 1/2003 menettelysääntöjen mukaisesti. Ensimmäisen päätöksen 371–376 perustelukappaleessa komissio muistutti lisäksi, että periaatteet, joilla ohjataan sääntöjen ajallista seuraantoa, voivat johtaa sellaisten aineellisoikeudellisten määräysten soveltamiseen, jotka eivät ole enää voimassa, kun Euroopan unionin toimielin hyväksyy toimen, tämän vaikuttamatta yleisen lex mitior -periaatteen, jonka nojalla henkilöä ei voida rangaista teosta, joka ei täytä myöhemmin voimaan tulleessa lainsäädännössä tarkoitettua rikoksen tunnusmerkistöä, soveltamiseen. Se päätteli, että käsiteltävässä asiassa EY:n perustamissopimus ei käytännössä ollut suotuisampi kuin EHTY:n perustamissopimus ja että näin ollen lex mitior -periaatteeseen ei missään tapauksessa voitu pätevästi vedota sen riitauttamiseksi, että EHTY:n perustamissopimusta sovellettiin käsiteltävässä asiassa kyseessä olevaan toimintaan.

- 26 Toiseksi on todettava, että komissio totesi HT 65 artiklan 1 kohdan soveltamisesta, että kartellin tarkoituksena oli hintojen vahvistaminen, ja tämän mukaisesti oli myös päätetty rajoittaa tai valvoa tuotantoa tai myyntiä. Komission mukaan hintojen vahvistamisen osalta kartelli oli lähinnä nivoutunut sopimukseen tai yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, jotka koskivat perushintaa, ajanjaksolla 15.4.1992–4.7.2000 (ja vuoteen 1995 saakka sopimukseen ja yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, jotka liittyivät maksuaikoihin) sekä sopimukseen tai yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, jotka koskivat ”lisämaksuja”, ajanjaksolla 6.12.1989–1.6.2000 (ensimmäisen päätöksen 399 ja 400 perustelukappale).
- 27 Asianomaisten rajoittavien käytäntöjen vaikutuksista markkinoihin komissio totesi toiseksi, että koska kyseessä oli kartelli, jonka tarkoituksena oli estää, rajoittaa tai muuttaa tavanomaista kilpailua, ei ollut tarpeen varmistaa, että sillä oli ollut vaikutuksia markkinoihin (ensimmäisen päätöksen 512 perustelukappale). Se katsoi kuitenkin, että kartellilla oli ollut konkreettisia vaikutuksia markkinoihin (ensimmäisen päätöksen 513-518 perustelukappale). Komissio katsoi erityisesti, että kartelli oli vaikuttanut myyntihintoihin, joita betoniteräksen tuottajat Italiassa sovelsivat, vaikkei kartellin piirissä toteutetuilla toimenpiteillä ollut aina ollut välittömästi siihen osallistuneiden yritysten toivomia vaikutuksia. Komissio katsoi myös, että myöhemmin ilmeneviä vaikutuksia saattoi olla olemassa. Asianomaiset yritykset edustivat lisäksi noin 21 prosenttia Italian betoniteräksen markkinoista vuonna 1989, 60 prosenttia vuonna 1995 ja noin 83 prosenttia vuonna 2000, mikä komission mukaan osoittaa yhdenmukaistettujen hinnankorotusten kasvavan vaikutuksen markkinoihin. Komissio korosti lopuksi, että se, että kyseisellä alalla tehdyt aloitteet ilmoitettiin vuodesta 1989 lähtien kaikille betoniteräksen tuottajille, oli lisännyt kyseisten vaikutusten merkitystä myös kartellin ensimmäisten vuosien aikana (ensimmäisen päätöksen 519 perustelukappale).
- 28 Komissio yksilöi kolmanneksi ensimmäisen päätöksen adressaatit. Kantajan osalta komissio totesi ensimmäisen päätöksen 538–544 perustelukappaleessa, että se oli päättänyt katsoa SP:n ja kantajan olevan vastuussa rikkomisesta, koska ne muodostivat yrityksen, joka oli vastuussa paitsi omista toimistaan myös Lucchini Siderurgican ja ensimmäisen Siderpotenzan toimista.
- 29 SP:n ja kantajan välisen taloudellisen kokonaisuuden olemassaolon osalta komissio tukeutui siihen, että sekä SP että kantaja olivat rikkomisen koko keston ajan suoraan tai välillisesti Lucchini-perheen määräysvallassa. Lisäksi SP:n betoniteräsalan tuotantopolitiikan ja kauppapolitiikan konkreettinen hoito oli kantajan määräysvallassa, kuten komission mukaan ilmenee täsmällisestä, yksityiskohtaisesta ja dokumentoidusta selvityksestä sekä yhtäpitävistä seikoista, jotka koskevat SP:n ja kantajan organisaatorakennetta, kun otetaan muun muassa huomioon se, että tietyillä henkilöillä oli – joskus samanaikaisesti – merkittäviä liikkeenjohdollisia tehtäviä kyseisissä yhtiöissä (ensimmäisen päätöksen 540 perustelukappale).
- 30 Siitä, että SP:n ja kantajan katsottiin olevan vastuussa ensimmäisen Siderpotenzan ja Lucchini Siderurgican, jotka eivät enää ole oikeudellisesti olemassa, mahdollisesta kilpailunvastaisesta toiminnasta, komissio totesi ensiksi, että Lucchini Siderurgica oli ensimmäisen Siderpotenzan oikeudellinen seuraaja 5.3.1991 yhteenliittämällä tapahtuneen sulautumisen seurauksena ja että kantaja oli samalla tavoin Lucchini Siderurgican seuraaja 1.12.1998 yhteenliittämällä tapahtuneen sulautumisen seurauksena. Komissio totesi toiseksi, että Lucchini Siderurgica oli hyödyntänyt ensimmäiselle Siderpotenzalle kuulunutta aineellista ja inhimillistä pääomaa ensimmäisen Siderpotenzan siihen 5.3.1991 tapahtuneesta integroimisesta lähtien. Komissio totesi kolmanneksi, että Potenzan (Italia) tehtaaseen liittynyt aineellinen ja inhimillinen pääoma, jota Lucchini Siderurgica hallinnoi, oli konsernin sisällä siirretty uudelle Siderpotenzalle. Komissio totesi neljänneksi, että Lucchini Siderurgicalla ja sittemmin kantajalla oli ollut ratkaiseva vaikutus uuden Siderpotenzan toimintaan 1.6.2002 saakka, jolloin betoniterästä valmistava yrityksen osa myytiin Ferriere Nordille (ensimmäisen päätöksen 540 ja 541 perustelukappale).

- 31 Komissio katsoi näin ollen, että a) ensimmäisen Siderpotenzan ja Lucchini Siderurgican välillä oli oikeudellinen jatkuvuus, b) kyseisten kahden yhtiön ja uuden Siderpotenzan (nykyään SP) välillä oli taloudellinen jatkuvuus Potenzan (Italia) tehtaan osalta, c) Lucchini Siderurgica ja kantaja olivat vastuussa uuden Siderpotenzan toiminnasta niiden ratkaisevan vaikutuksen vuoksi ja d) Lucchini Siderurgican ja kantajan välillä oli oikeudellinen jatkuvuus. Komissio katsoi, että kaikki kyseiset yksiköt muodostivat näin ollen yhden ja saman yrityksen, joka vastasi SP:n ja kantajan muodostamaa yritystä (ensimmäisen päätöksen 541 perustelukappale).
- 32 Komissio katsoi neljänneksi, ettei HT 65 artiklan 2 kohtaa eikä EY 81 artiklan 3 kohtaa sovellettu käsiteltävässä asiassa (ensimmäisen päätöksen 567–570 perustelukappale). Se korosti myös, etteivät asetuksen N:o 1/2003 25 artiklassa vahvistetut vanhentumisaikoja koskevat säännöt estäneet sitä tekemästä ensimmäistä päätöstä (ensimmäisen päätöksen 571–574 perustelukappale).
- 33 Komissio totesi viidenneksi käsiteltävässä asiassa määrättyjen sakkojen määrän laskennasta, että asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdan nojalla se voi määrätä sakkoja kilpailusääntöjä rikkoneille yrityksille. Koska asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdassa säädetty sakkojen enimmäismäärä poikkeaa HT 65 artiklan 5 kohdassa määrätystä, komissio totesi, että se soveltaisi matalampaa enimmäismäärää *lex mitior* -periaatteen mukaisesti (ensimmäisen päätöksen 576 perustelukappale). Se totesi myös, että kuten se oli ilmoittanut asianomaisille yrityksille 30.6.2008 päivätyllä kirjeellä, se oli päättänyt soveltaa käsiteltävässä asiassa asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan ja [HT] 65 artiklan 5 kohdan mukaisesti määrättävien sakkojen laskennassa annettuja suuntaviivoja (EYVL 1998, C 9, s. 3; jäljempänä vuoden 1998 suuntaviivat). Se lisäsi, että käsiteltävässä asiassa se ottaisi kuitenkin huomioon sen, että se oli jo päättänyt niiden sakkojen määrän, jotka se aikoi määrätä asianomaisille yrityksille, vuoden 2002 päätöksen tekemisen yhteydessä (ensimmäisen päätöksen 579 ja 580 perustelukappale).
- 34 Komissio katsoi ensiksi, että kartelli, jonka tarkoituksena on hintojen vahvistaminen, joka toteutetaan eri tavoin ja muun muassa turvautumalla tuotannon tai myynnin rajoittamiseen tai valvontaan, merkitsee unionin kilpailuoikeuden erittäin vakavaa loukkaamista (ensimmäisen päätöksen 591 perustelukappale). Komissio hylkäsi asianomaisten yritysten argumentit, joiden mukaan rikkomisen vakavuutta lievensivät vähäiset konkreettiset vaikutukset markkinoihin sekä taloudellinen asiayhteys, jossa ne kehittyivät (ensimmäisen päätöksen 583–596 perustelukappale). Tämän vaikuttamatta rikkomisen erittäin vakavaan luonteeseen komissio väitti ottaneensa sakon perusmäärää määrittäessään huomioon käsiteltävän asian erityispiirteet, joihin kuului se, että se koski kotimarkkinoita, joihin sovellettiin tosiseikkojen tapahtuma-aikana EHTY:n perustamissopimuksen erityismääräyksiä ja joilla ensimmäisen päätöksen adressaatteina olevilla yrityksillä oli rikkomisen alkuvaiheissa vähäisiä markkinaosuuksia (ensimmäisen päätöksen 599 perustelukappale).
- 35 Komissio tarkasteli toiseksi kunkin yrityksen nimenomaista painoarvoa ja luokitteli ne niiden suhteellisen merkityksen mukaan asianomaisilla markkinoilla. Koska komissio katsoi, että ensimmäisen päätöksen adressaattien saavuttamat suhteelliset markkinaosuudet viimeisen kokonaisen rikkomisvuoden (1999) aikana eivät edustaneet niiden todellista läsnäoloa asianomaisilla markkinoilla viiteajanjaksolla, se teki ajanjakson 1990–1999 keskimääräisten markkinaosuuksien perusteella eron kolmen yritysryhmän välillä, jotka olivat ensinnäkin Feralpi ja Valsabbia, joihin se sovelsi 5 miljoonan euron sakon laskentapohjaa, seuraavaksi Lucchini-SP, Alfa, Riva ja Leali-AFLL, joihin se sovelsi 3,5 miljoonan euron sakon laskentapohjaa, ja lopuksi IRO ja Ferriere Nord, joihin se sovelsi 1,75 miljoonan euron sakon laskentapohjaa (ensimmäisen päätöksen 599–602 perustelukappale).
- 36 Varmistaakseen sakon riittävän varoittavan vaikutuksen komissio korotti Lucchini-SP:n sakon laskentapohjaa 200 prosenttia ja Rivan sakon laskentapohjaa 375 prosenttia (ensimmäisen päätöksen 604 ja 605 perustelukappale).



- 37 Komissio katsoi kolmanneksi, että kartelli oli jatkunut ajanjakson 6.12.1989–4.7.2000. Kantajan rikkomiseen osallistumisesta komissio totesi, että tämä jatkui ajanjakson 6.12.1989–27.6.2000. Se korosti kuitenkin, ettei Lucchini-SP ollut osallistunut ajanjaksolla 9.6.1998–30.11.1998 kartellin osaan, joka koski tuotannon tai myynnin rajoittamista tai valvontaa (ensimmäisen päätöksen 606 perustelukappale).
- 38 Koska Ferriere Nordia lukuun ottamatta kaikkien yritysten rikkominen jatkui yli 10 vuotta ja kuusi kuukautta, sakon laskentapohjaa korotettiin 105 prosenttia kaikkien muiden yritysten paitsi Ferriere Nordin osalta; tämän jälkimmäisen yrityksen laskentapohjaa korotettiin 70 prosenttia. Sakkojen perusmäärät vahvistettiin näin ollen seuraavasti:
- Feralpi: 10,25 miljoonaa euroa
  - Valsabbia: 10,25 miljoonaa euroa
  - Lucchini-SP: 14,35 miljoonaa euroa
  - Alfa: 7,175 miljoonaa euroa
  - Riva: 26,9 miljoonaa euroa
  - Leali-AFLL: 7,175 miljoonaa euroa
  - IRO: 3,58 miljoonaa euroa
  - Ferriere Nord: 2,97 miljoonaa euroa (ensimmäisen päätöksen 607 ja 608 perustelukappale).
- 39 Raskauttavista seikoista komissio totesi, että Ferriere Nord oli jo ollut yhden, 2.8.1989 tehdyn komission päätöksen adressaatti, koska se oli osallistunut kartelliin, joka koski hintojen vahvistamista ja myynnin rajoittamista betoniteräsverkkojen alalla, ja korotti sen sakon perusmäärää 50 prosenttia. Komissio ei hyväksynyt ensimmäistäkään lieventävää seikkaa (ensimmäisen päätöksen 609-623 perustelukappale).
- 40 Komissio totesi viidenneksi sakkojen määräämättä jättämisestä tai lieventämisestä kartelleja koskeissa asioissa annetun tiedonannon (EYVL 1996, C 207, s. 4; jäljempänä vuoden 1996 yhteistyötiedonanto) soveltamisesta, että Ferriere Nord oli toimittanut sille hyödyllisiä tietoja, joiden perusteella se oli kyennyt ymmärtämään paremmin kartellin toimintaa ennen väitetiedoksiannon lähettämistä, joten komissio oli myöntänyt sille 20 prosentin alennuksen sen sakon määrästä. Komissio katsoi, että asianomaiset muut yritykset eivät olleet täyttäneet kyseisen tiedonannon edellytyksiä (ensimmäisen päätöksen 633-641 perustelukappale).
- 41 Ensimmäisen päätöksen päätösoosan sanamuoto on seuraava:
- ”1 artikla*
- Seuraavat yritykset ovat rikkoneet [HT] 65 artiklan 1 kohtaa osallistumalla jäljempänä mainittujen ajanjaksojen aikana jatkettuun sopimukseen ja/tai yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, jotka koskivat tankoina tai rullina olevaa betoniterästä ja joiden tarkoituksena ja/tai vaikutuksena oli hintojen vahvistaminen ja tuotannon tai myynnin rajoittaminen ja/tai valvonta yhteismarkkinoilla:
- [Leali-AFLL] 6.12.1989-27.6.2000
  - [Alfa] 6.12.1989-4.7.2000

- [Valsabbia Investimenti ja Ferriera Valsabbia] 6.12.1989-27.6.2000
- [Feralpi] 6.12.1989-27.6.2000
- [IRO] 6.12.1989-27.6.2000
- [Lucchini-SP] 6.12.1989-27.6.2000
- [Riva] 6.12.1989-27.6.2000
- [Ferriere Nord] 1.4.1993-4.7.2000

## *2 artikla*

Edellä 1 artiklassa mainituista rikkomisista määrätään seuraavat sakot:

- [Alfa]: 7,175 miljoonaa euroa
- [Feralpi]: 10,25 miljoonaa euroa
- [Ferriere Nord]: 3,57 miljoonaa euro;
- [IRO]: 3,58 miljoonaa euroa
- [Leali ja AFLL] yhteisvastuullisesti: 6,093 miljoonaa euroa
- [Leali]: 1,082 miljoonaa euroa
- [Lucchini ja SP] yhteisvastuullisesti: 14,35 miljoonaa euroa
- [Riva]: 26,9 miljoonaa euroa
- [Valsabbia Investimenti ja Ferriera Valsabbia] yhteisvastuullisesti: 10,25 miljoonaa euroa

- -”

## **Ensimmäisen päätöksen tiedoksiantamisen jälkeinen kehitys**

- 42 Kahdeksan yhdestätoista ensimmäisen päätöksen adressaatista eli kantaja, Riva, Feralpi, Ferriere Nord, Alfa, Ferriera Valsabbia, Valsabbia Investimenti ja IRO ilmoittivat 20.-23.11.2009 lähetetyillä kirjeillä komissiolle, ettei adressaateille tiedoksi annetun ensimmäisen päätöksen liitteenä ollut hintavaihteluja osoittavia taulukoita.
- 43 Komission yksiköt ilmoittivat 24.11.2009 kaikille ensimmäisen päätöksen adressaateille, että ne tekisivät kaiken tarvittavan, jotta kyseisille adressaateille annettaisiin tiedoksi kyseiset taulukot sisältävä päätös. Ne täsmensivät myös, että sakon maksamiseen ja mahdolliseen asian tuomioistuimen käsiteltäväksi saattamiseen sovellettava määräaika alkaisi päivästä, jona ”täydellinen päätös” annetaan tiedoksi.

## **Muuttamista koskeva päätös**

- 44 Komissio teki 8.12.2009 muuttamista koskevan päätöksen, jonka liitteeseen sisällytettiin puuttuvat taulukot ja jossa korjattiin kahdeksassa alaviitteessä olevat numeroidut viitteet kyseisiin taulukoihin. Muuttamista koskeva päätös annettiin tiedoksi kantajalle 9.12.2009.
- 45 Muuttamista koskevan päätöksen päätösoasassa muutettiin ensimmäisen päätöksen alaviitteitä 102, 127, 198, 264, 312, 362, 405 ja 448. Muuttamista koskevan päätöksen liitteenä olevat taulukot lisättiin ensimmäisen päätöksen liitteiksi.

## **Oikeudenkäyntimenettely ja asianosaisten vaatimukset**

- 46 Kantaja nosti käsiteltävänä olevan kanteen unionin yleisen tuomioistuimen kirjaamoon 19.2.2010 toimittamallaan kannekirjelmällä.
- 47 Kantaja vaatii, että unionin yleinen tuomioistuin
- ensinnäkin ja ensisijaisesti: toteaa päätöksen mitättömäksi ja joka tapauksessa kumoo päätöksen, jolla komissio määräsi sille yhteisvastuullisesti SP SpA -yhtiön kanssa 14,35 miljoonan euron suuruisen sakon, sen epätäydellisyyden ja olennaisten menettelymääräysten rikkomisen, toimivallan puuttumisen ja oikeudellista perustaa koskevan oikeudellisen virheen sekä puolustautumisoikeuksien loukkaamisen ja oikeudellisen virheen vuoksi
  - toissijaisesti: joka tapauksessa kumoo 30.9.2009 tehdyn päätöksen, jolla komissio määräsi sille 14,35 miljoonan euron suuruisen seuraamuksen, 2 artiklan asetuksen N:o 1/2003 2 artiklan ja EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan vastaisen todisteiden puuttumisen vuoksi
  - vielä edelliseenkin nähden toissijaisesti: määrää sille symbolisen, 1000 euron suuruisen sakon tai joka tapauksessa alentaa komission sen liikevaihdon mukaan määräämää sakkoa asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan sekä sakkojen laskennasta annettujen vuoden 1998 suuntaviivojen virheellisen soveltamisen vuoksi, kun on kyse rikkomisen vakavuudesta ja kestosta
  - joka tapauksessa: velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.
- 48 Komissio vaatii, että unionin yleinen tuomioistuin
- hylkää kanteen kokonaisuudessaan
  - velvoittaa kantajan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.
- 49 Unionin yleinen tuomioistuin (kahdeksas jaosto) päätti esittelevän tuomarin kertomuksen perusteella aloittaa suullisen käsittelyn käsiteltävässä asiassa.
- 50 Asianosaisten lausumat ja vastaukset unionin yleisen tuomioistuimen esittämiin suullisiin kysymyksiin kuultiin 7.1.2013 pidetyssä istunnossa.
- 51 Kantaja pyysi suullisessa käsittelyssä unionin yleisen tuomioistuimen työjärjestyksen 48 artiklan 2 kohdan nojalla saada liittää asiakirja-aineistoon 21.12.2012 päivätyn asiakirjan, joka osoitti, että se oli hyväksytty erityishallintomenettelyyn. Koska komissio ei vastustanut pyyntöä, se hyväksyttiin. Komissio esitti huomautuksia kyseisestä asiakirjasta suullisessa käsittelyssä.

## Oikeudellinen arviointi

- 52 Aluksi on todettava, että kanne sisältää kolme vaatimusta eli ensisijaisesti vaatimuksen siitä, että riidanalainen päätös todetaan mitättömäksi tai se kumotaan, tosisijaisesti vaatimuksen riidanalaisen päätöksen 2 artiklan kumoamisesta ja vielä tähänkin nähden toissijaisesti vaatimuksen kantajalle määrätyn sakon määrän alentamisesta.
- 53 Kantaja esittää kanteensa tueksi viisi kanneperustetta. Neljä ensimmäistä kanneperustetta esitetään riidanalaisen päätöksen mitättömäksi toteamista tai kumoamista koskevan vaatimuksen tueksi, kun taas viides kanneperuste esitetään riidanalaisen päätöksen 2 artiklan kumoamista tai kantajalle määrätyn sakon määrän alentamista koskevan vaatimuksen tueksi.
- 54 Ensimmäinen kanneperuste koskee olennaisten menettelymääräysten rikkomista. Toinen kanneperuste koskee komission toimivallan puuttumista ja oikeudellista virhettä riidanalaisen päätöksen oikeudellisen perustan valinnassa. Kolmas kanneperuste koskee kantajan puolustautumisosoikeuksien loukkaamista ja oikeudellista virhettä. Neljäs kanneperuste koskee todisteiden puuttumista ja aineellisen oikeuden virheellistä soveltamista. Viides kanneperuste koskee sakon määrän liiallisuutta, todisteiden ja perustelujen puutteellisuutta, asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdan ja vuoden 1998 suuntaviivojen virheellistä soveltamista sekä suhteellisuusperiaatteen loukkaamista.

### *1. Kantajan vastauksen liitteiden tutkittavaksi ottaminen*

- 55 Komissio toteaa aluksi, ettei kantajan vastauksensa liitteenä esittämiä asiakirjoja voida ottaa tutkittavaksi.
- 56 On todettava, että kantaja todellakin esitti 186 liitettä vastauksensa tueksi. Se väitti tästä yhtäältä kyseisen kirjelmän jättämisen yhteydessä esittämässään kirjeessä, että kahden liitteen eli liitteiden C.8 ja C.13 esittäminen oli osoittautunut tarpeelliseksi vastineessa esitettyihin niihin argumentteihin vastaamiseksi, ”joissa komissio [oli] väittänyt, ettei sillä, että ensimmäinen Siderpotenza oli Leali-konsernin määräysvallassa, voitu sulkea pois kantajan yhteisvastuuta, - - ja väittänyt uudelleen, että Lucchini oli vastuussa sellaisten yhtiöiden toiminasta, jotka olivat vuosien kuluessa johtaneet yrityksen betoniterästä koskevaa osaa Lucchini Siderurgica SpA:n seuraajana - -”. Se totesi toisaalta, että muut liitteet eli liitteet C.7, C.9-C.12 ja C.14-C.186 olivat asiakirjoja, jotka sille oli toimitettu CD-ROMilla väitetiedoksiannon liitteenä, jotka olivat kadonneet ja joiden jäljennöstä se oli pyytänyt komissiolta todettuaan, että niiden esille saaminen oli tarpeen vastineessa kehitettyihin argumentteihin vastaamiseksi.
- 57 On muistettava, että Euroopan unionin tuomioistuimen perussäännön 21 artiklan ja työjärjestyksen 44 artiklan 1 kohdan c alakohdan mukaan kanteessa on mainittava riidan kohde ja yhteenveto seikoista, joihin kanne perustuu. Tämä on tehtävä riittävän selvästi ja täsmällisesti, jotta vastaaja voi valmistella puolustuksensa ja jotta unionin yleinen tuomioistuin voi tarvittaessa antaa asiassa ratkaisun ilman täydentäviä tietoja (asia T-340/03, France Télécom v. komissio, tuomio 30.1.2007, Kok., s. II-107, 166 kohta).
- 58 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan kanteen tutkittavaksi ottamisen edellytyksenä on, että kanteen perustana olevat olennaiset tosiseikat ja oikeudelliset seikat käyvät ilmi ainakin pääpiirteittäin itse kannekirjelmästä, kunhan ne on esitetty johdonmukaisesti ja ymmärrettävästi. Kannekirjelmää voidaan tukea ja täydentää tietyiltä osin viittaamalla sen liitteenä olevien asiakirjojen kohtiin, mutta viittaamalla yleisluonteisesti joihinkin asiakirjoihin, vaikka ne olisivatkin kannekirjelmän liitteinä, ei korjata sitä, että kanteessa ei ole mainittu olennaisia oikeudellisia perusteita ja perusteluja, jotka siinä on edellä mainittujen säännösten mukaan mainittava (asia C-52/90, komissio v. Tanska, tuomio 31.3.1992, Kok., s. I-2187, 17 kohta; asia T-56/92, Koelman v. komissio, määräys 29.11.1993, Kok., s. II-1267, 21 kohta ja asia T-154/98, Asia Motor France ym. v. komissio, tuomio 21.5.1999, Kok., s. II-1703, 49 kohta).

Liitteet voidaan ottaa huomioon ainoastaan siltä osin kuin niillä tuetaan tai täydennetään oikeudellisia perusteita tai perusteluja, joihin kantajat ovat nimenomaisesti vedonneet kirjelmiensä varsinaisessa osassa, ja siltä osin kuin on mahdollista täsmällisesti määrittää, mitkä niiden sisältämistä seikoista tukevat tai täydentävät kyseisiä oikeudellisia perusteita tai perusteluja (ks. vastaavasti asia T-201/04, Microsoft v. komissio, tuomio 17.9.2007, Kok., s. II-3601, 99 kohta).

- 59 Unionin yleisen tuomioistuimen asiana ei myöskään ole etsiä ja tunnistaa liitteistä oikeudellisia perusteita ja perusteluja, joihin kanteen voitaisiin katsoa perustuvan, koska liitteillä on puhtaasti todistuksellinen ja välineellinen tehtävä (asia T-84/96, Cipeke v. komissio, tuomio 7.11.1997, Kok., s. II-2081, 34 kohta ja asia T-231/99, Joynson v. komissio, tuomio 21.3.2002, Kok., s. II-2085, 154 kohta).
- 60 Tämä Euroopan unionin tuomioistuimen perussäännön 21 artiklan ja unionin yleisen tuomioistuimen työjärjestyksen 44 artiklan 1 kohdan c alakohdan tulkinta koskee myös kantajan vastausta (edellä 58 kohdassa mainittu asia Microsoft v. komissio, tuomion 95 kohta) sekä kirjelmissä kehiteltyjä perusteita ja väitteitä (asia T-102/92, Viho v. komissio, tuomio 12.1.1995, Kok., s. II-17, 68 kohta ja edellä 57 kohdassa mainittu asia France Télécom v. komissio, tuomion 166 kohta).
- 61 Työjärjestyksen 44 artiklan 1 kohdassa, joka koskee tietoja, jotka unionin yleisessä tuomioistuimessa esitetyssä kanteessa on mainittava, määrätään, että näihin kuuluu ”esitettävä näyttö”. Samoin kyseisen työjärjestyksen 46 artiklan 1 kohdan mukaan vastineessa on mainittava esitettävä näyttö.
- 62 Näissä määräyksissä, joissa täsmennetään menettelyn vaihe, jossa näyttö on esitettävä, otetaan huomioon kontradiktorinen periaate ja prosessuaalisen yhdenvertaisuuden periaate sekä oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin hyvän oikeudenhoidon takaamiseksi. Sikäli kuin niissä veloitetaan osapuolet ilmoittamaan esitettävä näyttö jo kannekirjelmän tai vastineen jättämishetkellä, niillä pyritään informoimaan osapuolia puolustettujen näkemysten tueksi esitetyistä todisteista ja mahdollistamaan se, että ne kykenevät valmistelevaan hyödyllisen puolustuksen tai vastauksen edellä mainittujen oikeusperiaatteiden mukaisesti. Todisteiden jättäminen menettelyn ensimmäisessä vaiheessa on perusteltavissa myös hyvän oikeudenhoidon takaamiseksi, koska tämä mahdollistaa asiakirjojen nopean valmistelun vuoksi asian käsittelyn kohtuullisessa ajassa (asia C-243/04 P, Gaki-Kakouri v. yhteisöjen tuomioistuin, tuomio 14.4.2005, 30 kohta, ei julkaistu oikeustapauskokoelmassa ja yhdistetyt asiat T-40/07 P ja T-62/07 P, Brito Sequeira Carvalho v. komissio, tuomio 5.10.2009, Kok. H., s. I-B-1-89 ja II-B-1-551, 113 kohta).
- 63 Näitä kahta määräystä täydennetään työjärjestyksen 48 artiklan 1 kohdalla, joka kuuluu seuraavasti:
- ”Vastauksessaan asianosainen voi vedota lisänäyttöön. Asianosaisen on kuitenkin ilmoitettava syy, miksi näyttöön ei ole vedottu aikaisemmin.”
- 64 Kyseisessä artiklassa ilmaistaan myös oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä koskeva vaatimus ja täsmällisemmin sanottuna puolustautumisoikeuksien suoja koskeva vaatimus, koska siinä sallitaan todisteiden esittäminen työjärjestyksen 44 artiklan 1 kohdan ja 46 artiklan 1 kohdan ulkopuolisissa tapauksissa (edellä 62 kohdassa mainittu asia Gaki-Kakouri v. yhteisöjen tuomioistuin, tuomion 32 kohta).
- 65 Koska työjärjestyksen 48 artiklan 1 kohta on poikkeus näytön esittämistä koskevista säännöistä, siinä veloitetaan asianosaiset perustelemaan, miksi ne esittävät näyttönsä liian myöhään. Tällainen velvollisuus merkitsee, että tuomioistuimilla on oikeus valvoa näytön myöhäistä esittämistä koskevien perustelujen perusteltavuutta ja tapauksen mukaan niiden sisältöä sekä oikeus hylätä pyyntö, jos sitä ei ole perusteltu oikeudellisesti riittävällä tavalla (edellä 62 kohdassa mainittu asia Gaki-Kakouri v. yhteisöjen tuomioistuin, tuomion 33 kohta).

- 66 Aluksi on todettava, että kantaja ei perustellut liitteiden C.1-C.6. esittämistä liian myöhään. Kyseisissä liitteissä on lisäksi kantajan laatimia taulukoita, joissa se esittää huomautuksia muista asiakirjoista, jotka se tyytyy mainitsemaan lyhytsanaisesti vastauksessaan. Kun otetaan huomioon edellä 57-60 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö, kantajan pelkkien kirjallisten lisähuomautusten, joilla vain jatketaan sen kirjelmiä, pitäminen liitteenä ei vastaa liitettä määrittävää ominaispiirrettä eli sen puhtaasti todistuksellista ja täydentävää tehtävää. Liitteet C.1-C.6. on näin ollen jätettävä tutkimatta.
- 67 Toiseksi on todettava, ettei liitteitä C.8 ja C.13 voida pitää esitettynä vastanäyttönä, koska komission vastineen 81 ja 90 kohdassa esittämät väitteet, jotka kyseisillä liitteillä pyritään osoittamaan vääriksi, ovat väitteitä, jotka esiintyvät jo riidanalaisen päätöksen 541 perustelukappaleessa ja alaviitteessä 593. Kyseisessä perustelukappaleessa ja kyseisessä alaviitteessä esitetään tiivistetyksi komission keskeiset toteamukset, jotka koskevat kantajan ja SP:n välisen taloudellisen kokonaisuuden olemassaoloa ja oikeudellista ja taloudellista jatkuvuutta yhtäältä Lucchini Siderurgican ja ensimmäisen Siderpotenzan ja toisaalta Lucchinin ja SP:n välillä. Tästä seuraa, että liitteet C.8 ja C.13 on jätettävä tutkimatta.
- 68 Kolmanneksi on todettava – kuten kantaja itse teki –, että liitteet C.7, C.9-C.12 ja C.14-C.186 ovat otteita kahdelta CD-ROMilta, jotka sisältävät väitetiedoksiantoan liitetyt asiakirjat ja jotka on toimitettu kantajalle sen kanssa. Kyseiset asiakirjat mainittiin myös jo riidanalaisessa päätöksessä. Kantajan esittämällä perustelulla, joka koskee kyseisten CD-ROMien katoamista niiden toimittamisesta kuluneen ajan ja yrityksen sisällä tapahtuneiden uudelleenjärjestelyjen vuoksi, ei kuitenkaan voida perustella viivettä näytön esittämisessä, koska kantaja olisi voinut hankkia itselleen jäljennöksen kyseisistä CD-ROMeista hyvissä ajoin tässä asiassa kanteen jättääkseen. Tästä on korostettava, että kantaja pyysi komissiolta jäljennöstä näistä alustoista vasta vastineen vastaanottamisen jälkeen. Tästä seuraa, että liitteet C.7, C.9-C.12 ja C.14-C.186 on myös jätettävä tutkimatta.
- 69 On joka tapauksessa todettava, että kirjelmissä viitataan yleisesti a) liitteisiin C.7, C.10 ja C.14, joiden sisältö kantajan mukaan ”kuvataan yksityiskohtaisemmin” liitteessä C.1 olevassa taulukossa 1; b) liitteisiin C.7 ja C.5-C.34, joiden sisältö kantajan mukaan ”kuvataan yksityiskohtaisemmin” liitteessä C.3 olevassa taulukossa 3; c) liitteisiin C.10, C.14 ja C.34-C.39, joiden sisältö kantajan mukaan ”kuvataan yksityiskohtaisemmin” liitteessä C.5 olevassa taulukossa 5, ja d) liitteisiin C.40-C.186, joiden sisältö kantajan mukaan ”tiivistetään” liitteessä C.6 olevassa taulukossa 6, joten kyseiset liitteet on edellä 57-60 kohdassa mainitun oikeuskäytännön mukaisesti myös jätettävä tutkimatta.

## *2. Vaatimukset, jotka koskevat riidanalaisen päätöksen mitättömäksi toteamista tai sen kumoamista*

- 70 Kantajan vaatimuksesta, joka koskee sitä, että unionin yleinen tuomioistuin toteaisi, että riidanalaisen päätös on mitätön, on muistutettava, että oikeuskäytännöstä ilmenee, että unionin toimielinten toimia koskee pääsääntöisesti lainmukaisuusolettama, ja niillä on näin ollen oikeusvaikutuksia niin kauan kuin niitä ei ole kumottu tai peruutettu, vaikka niihin liittyisi sääntöjenvastaisuuksia (asia C-137/92 P, komissio v. BASF ym., tuomio 15.6.1994, Kok., s. I-2555, 48 kohta; asia C-227/92, Hoechst v. komissio, tuomio 8.7.1999, Kok., s. I-4443, 69 kohta ja asia C-475/01, komissio v. Kreikka, tuomio 5.10.2004, Kok., s. I-8923, 18 kohta).
- 71 Poikkeuksen tähän periaatteeseen muodostavat kuitenkin säädökset, joihin liittyvä lainvastaisuus on niin ilmeinen, ettei sitä voida mitenkään hyväksyä unionin oikeusjärjestyksessä, ja joilla ei voida katsoa olevan minkäänlaista, edes väliaikaista oikeusvaikutusta, ja niitä on siis pidettävä oikeudellisesti mitättöminä. Poikkeuksen tarkoituksena on säilyttää kahden sellaisen perustavanlaatuisen mutta joskus vastakkaisen vaatimuksen välinen tasapaino, jotka oikeusjärjestyksen on täytettävä - tällaisia vaatimuksia ovat oikeussuhteiden vakaus sekä legaliteettiperiaatteen kunnioittaminen (edellä 70 kohdassa mainittu asia komissio v. BASF ym., tuomion 49 kohta ja edellä 70 kohdassa mainittu asia Hoechst v. komissio, tuomion 70 kohta).

- 72 Koska unionin toimielinten säädöksen mitättömäksi julistamisen seuraukset ovat vakavia, on selvää, että oikeusvarmuussyistä tällainen toteamus voidaan tehdä ainoastaan täysin poikkeuksellisissa tilanteissa (edellä 70 kohdassa mainittu asia komissio v. BASF ym., tuomion 50 kohta ja edellä 70 kohdassa mainittu asia Hoechst v. komissio, tuomion 76 kohta).
- 73 Käsiteltävässä asiassa on todettava aluksi, että kantajan mainitsemat sääntöjenvastaisuudet eivät vaikuta niin ilmeisen vakavilta, että riidanalaista päätöstä olisi pidettävä oikeudellisesti mitättömänä, mikä johtuu seuraavista syistä.

*Olennaisten menettelymääräysten rikkomista koskeva ensimmäinen kanneperuste*

- 74 Kantaja väittää, että riidanalaista päätöstä on pidettävä mitättömänä tai se on kumottava, koska sille tiedoksi annettussa ensimmäisen päätöksen oikeaksi todistetussa jäljennöksessä ei ollut sen liitteitä, mikä sai kuvittelemaan, ettei komission jäsenten collegio ollut hyväksynyt täydellistä toimea, millä rikotaan komission työjärjestystä. Kantaja väittää myös, että muuttamista koskeva päätös on pelkkä ensimmäisestä päätöksestä puuttuvien liitteiden tiedoksianto ja että siinä on kolme uutta artiklaa, joiden numerointi käy yksiin ensimmäisen päätöksen numeroinnin kanssa, mikä aiheuttaa riidanalaisen päätöksen sisältöä koskevan sekaannusvaaran ja millä loukataan oikeusvarmuuden ja puolustautumisoikeuksien kunnioittamisen periaatteita.
- 75 Kantaja väittää täsmällisemmin todettuna ensiksi, että taulukot, jotka eivät ole ensimmäisen päätöksen liitteinä, ovat keskeinen tekijä kyseisen päätöksen perusteluissa, joten niiden puuttumisen ensimmäisestä päätöksestä on merkittävä riidanalaisen päätöksen toteamista mitättömäksi tai ainakin sen kumoamista. Kantajan mukaan ensimmäisen päätöksen näin vakavaa virhettä ei voida korjata muuttamista koskevan päätöksen tekemisellä.
- 76 On muistutettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan perustelujen on oltava kyseessä olevan toimenpiteen luonteen mukaisia ja niissä on selkeästi ja yksiselitteisesti ilmaistava toimielimen toimenpiteen perustelut siten, että henkilöille, joita toimenpide koskee, selviävät sen syyt ja siten, että toimivaltainen tuomioistuin voi valvoa toimenpiteen laillisuutta. Perusteluvollisuuden täyttymistä on arvioitava asiaan liittyvien olosuhteiden perusteella, joita ovat muun muassa toimenpiteen sisältö, esitettyjen perustelujen luonne ja tarve, joka niillä, joille toimenpide on osoitettu tai joita se koskee suoraan ja erikseen, voi olla saada selvennystä tilanteeseen. Perusteluissa ei tarvitse esittää kaikkia asiaan liittyviä tosiseikkoja ja oikeudellisia seikkoja koskevia yksityiskohtia, koska tutkittaessa sitä, täyttävätkö toimenpiteen perustelut HT 15 artiklan vaatimukset, on otettava huomioon sen sanamuodon lisäksi myös asiayhteys ja kaikki asiaa koskevat oikeussäännöt (ks. vastaavasti asia T-57/91, NALOO v. komissio, tuomio 24.9.1996, Kok., s. II-1019, 298 kohta, yhdistetyt asiat T-45/98 ja T-47/98, Krupp Thyssen Stainless ja Acciai speciali Terni v. komissio, tuomio 13.12.2001, Kok., s. II-3757, 129 kohta; ks. myös analogisesti asia C-367/95 P, komissio v. Sytraval ja Brink's France, tuomio 2.4.1998, Kok., s. I-1719, 63 kohta ja asia C-280/08 P, Deutsche Telekom v. komissio, tuomio 14.10.2010, Kok., s. I-9555, 131 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 77 Yksittäistapauksia koskevien päätösten osalta vakiintuneesta oikeuskäytännöstä ilmenee lisäksi, että perusteluvollisuuden tarkoitus on paitsi antaa toimivaltaiselle tuomioistuimelle mahdollisuus tutkia päätöksen laillisuus, myös antaa asianosaiselle riittävät tiedot sen arvioimiseksi, onko päätös asianmukainen vai onko se mahdollisesti virheellinen, jolloin sen pätevyys voidaan riitauttaa (ks. asia C-521/09 P, Elf Aquitaine v. komissio, tuomio 29.9.2011, Kok., s. I-8947, 148 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 78 Perustelut on näin ollen lähtökohtaisesti ilmoitettava asianosaiselle samaan aikaan kuin sille vastainen päätös (edellä 77 kohdassa mainittu asia Elf Aquitaine v. komissio, tuomion 149 kohta).

- 79 On todettava, ettei ensimmäisessä päätöksessä ollut sen liitteitä, joihin kuuluvat useat taulukot, joihin viitattiin ensimmäisen päätöksen perustelukappaleissa 451 (taulukko 13), 513 (taulukot 1 ja 3), 515 (taulukot 1-3), 516 (taulukot 9, 11-14 ja 16) ja 518 (taulukot 11, 12 ja 14) sekä alaviitteissä 102 (taulukot 15-17), 127 (taulukot 18-21), 198 (taulukot 22 ja 23), 264 (taulukot 24 ja 25), 312 (taulukko 26), 362 (taulukko 27), 405 (taulukko 28), 448 (taulukot 29 ja 30) ja 563 (kaikki päätöksen liitteinä olevat taulukot). Komissio väittää tästä, että kyseessä olivat taulukot, jotka oli laadittu helpottamaan ja nopeuttamaan ensimmäisessä päätöksessä mainittujen hintavaihtelujen lukemista ja niillä yksinomaan toistettiin yksinkertaisemmin tiedot, jotka asiakirja-aineistossa esitettiin.
- 80 On näin ollen selvitettävä, ilmenevätkö edellä 79 kohdassa mainittujen, ensimmäisen päätöksen liitteinä olevien taulukoiden puuttumisesta huolimatta kyseisen päätöksen merkityksellisistä perustelukappaleista, joiden tueksi kyseiset taulukot esitettiin, selkeästi ja yksiselitteisesti komission perustelut ja saattoiko kantaja saada niiden perusteella selville toteutetun toimenpiteen perustelut.
- 81 Aluksi on todettava komission tavoin, että kaikki ensimmäisestä päätöksestä puuttuvat taulukot oli liitetty väitetiedoksiintoon.
- 82 On myös korostettava, että muuttamista koskevassa päätöksessä komissio ei muuttanut kaikkia viittauksia taulukoihin, jotka puuttuivat ensimmäisestä päätöksestä, vaan yksinomaan viittaukset, jotka esiintyvät sen alaviitteissä 102, 127, 198, 264, 312, 362, 405 ja 448.
- 83 Taulukoista 15-17 (jotka mainitaan ensimmäisen päätöksen alaviitteessä 102) on ensinnäkin todettava, että niissä toistetaan kyseisen alaviitteen mukaan ”tiedot, jotka koskevat ’kokoon perustuvien lisämaksujen’ hinnanmuutoksia, jotka olivat tyypillisiä Italian betoniterästeollisuudessa joulukuun 1989 ja kesäkuun 2000 välillä”. Komissio mainitsee kyseiset taulukot tukeakseen ensimmäisen päätöksen 126 perustelukappaleen ensimmäistä virkettä, jonka sanamuoto on seuraava:
- ”Ensimmäisen kokouksen (6.12.1989 [Associazione degli Industriali di Bressiassa], josta komissio on tietoinen, aikana osallistujat päättivät yksimielisesti korottaa maanantaista 11.12.1989 lähtien halkaisijaan liittyviä lisämaksuja Italian markkinoille tarkoitettuna, tankoina tai rullina olevan betoniteräksen osalta (+10 ITL/kg 14-30 mm:n ’lisämaksujen’ osalta, +15 ITL/kg 8-12 mm:n ’lisämaksujen’ osalta, +20 ITL/kg 6 mm:n ’lisämaksujen’ osalta; yleinen 5 ITL/kg:n korotus rullina olevan materiaalin osalta).”
- 84 On todettava, että komissio mainitsi kyseisessä perustelukappaleessa nimenomaisesti sellaiset halkaisijaan liittyvien lisämaksujen korotukset betoniteräksen osalta, joista osallistujat olivat päättäneet 6.12.1989 pidetyssä kokouksessa, sekä niiden voimaantulopäivän. Myöhemmistä korotuksista, jotka ensimmäisen päätöksen alaviitteen 102 mukaan toistetaan myös kyseisissä taulukoissa (koska ne kattavat vuosien 1989 ja 2000 välisen ajanjakson), on lisäksi todettava, ettei ensimmäisen päätöksen 4.1 kohta, johon viitataan 126 perustelukappaleessa, joka koskee yritysten toimintaa 1989-1992, koske niitä. Kyseiset korotukset mainitaan joka tapauksessa myös muun muassa ensimmäisen päätöksen 126-128 ja 133 perustelukappaleessa (vuosien 1989-1992 osalta), 93 ja 94 perustelukappaleessa (vuosien 1993-1994 osalta), 149-151, 162 ja 163 perustelukappaleessa (vuoden 1995 osalta), 184 ja 185 perustelukappaleessa (vuoden 1996 osalta), 199, 200 ja 213 perustelukappaleessa (vuoden 1997 osalta), 269 perustelukappaleessa (vuoden 1999 osalta) ja 296-304 perustelukappaleessa (vuoden 2000 osalta) sekä 439 ja 515 perustelukappaleessa.



85 Ensimmäisen päätöksen alaviitteessä 127 mainituista taulukoista 18-21 on toiseksi todettava, että niissä toistetaan kyseisen alaviitteen mukaan ”komission hallussa [olleet] tiedot, jotka liittyvät hinnastojen perushintoihin tai jotka on toimitettu edustajille, vuoden 1989 lopun ja vuoden 1992 lopun välisen ajanjakson osalta”. Komissio mainitsee kyseiset taulukot tukeakseen ensimmäisen päätöksen 131 perustelukappaletta, joka kuuluu seuraavasti:

”Edellä mainitun sopimuksen soveltamisajanjaksolla sovellettujen betoniteräksen perushintojen osalta todetaan, että IRO ja (entinen) Ferriera Valsabbia SpA sovelsivat 16.4.1992 lähtien 210 ITL/kg:n hintaa ja 1./6.5.1992 lähtien 225 ITL/kg:n hintaa. IRO, (entinen) Ferriera Valsabbia SpA, Acciaieria di Darfo SpA ja Acciaierie e Ferriere Leali Luigi SpA sovelsivat 1./8.6.1992 lähtien 235 ITL/kg:n hintaa.”

86 On näin ollen todettava, että komissio tukeutui viiteen ensimmäisen päätöksen alaviitteessä 126 mainittuun sivuun hallinnollisessa asiakirja-aineistossa ja totesi nimenomaisesti kyseisessä perustelukappaleessa perushinnat, jotka siinä mainitut yritykset olivat vahvistaneet, sekä niiden voimaantulopäivän. On myös todettava, että ensimmäisen päätöksen 419 perustelukappaleessa komissio katsoi, että ensimmäinen perushinnan vahvistamiseen liittyvä toiminta tapahtui viimeistään 16.4.1992. Ensimmäisen päätöksen taulukoissa 18-21 esiintyvät mahdolliset tiedot, jotka liittyvät perushintaan ajanjaksolla, joka ensimmäisen päätöksen alaviitteen 127 mukaan kattaa ”vuoden 1989 lopun” ja 16.4.1992 välisen ajan, ovat näin ollen merkityksettömiä komission niiden väitteiden ymmärtämiseksi, jotka esiintyvät ensimmäisen päätöksen 131 perustelukappaleessa.

87 Ensimmäisen päätöksen alaviitteessä 198 mainituista taulukoista 22 ja 23 on kolmanneksi todettava, että niissä toistetaan kyseisen alaviitteen mukaan ”komission hallussa [olleet] tiedot, jotka liittyvät hinnastojen perushintoihin tai jotka on toimitettu edustajille, vuosien 1993 ja 1994 osalta”. Komissio mainitsee kyseiset taulukot tukeakseen ensimmäisen päätöksen 145 perustelukappaletta, joka kuuluu seuraavasti:

”Kuten Federacciain 25.11.1994 päiväystä sähköisestä ilmenee, 1.12.1994 pidettiin Bressiassa uusi kokous, jonka kuluessa tehtiin päätökset, jotka täsmennetään toisessa Federacciain sähköisessä, jonka yritykset saivat 5.12.1994. Kyseiset päätökset koskivat seuraavia seikkoja:

- betoniteräksen hinnat (320 ITL/kg:n perushinta Bressiasta noudettuna välittömästi vaikutuksin)
- maksut (1.1.1995 lähtien enimmäisaika on 60/90 päivää kuukauden lopusta; 1.3.1995 lähtien se rajataan 60 päivään) ja alennukset
- tuotanto (kunkin yrityksen velvollisuus ilmoittaa Federacciaille ennen 7.12.1994 vuoden 1994 syys-, loka- ja marraskuussa tuotetut betoniteräksen määrät tonneissa).

Alfa Acciai Srl hyväksyi uuden perushinnan 7.12.1994. Acciaieria di Darfo SpA hyväksyi myös sen 21.12.1994, ja Alfa Acciai Srl vahvisti uudelleen saman hinnan. [Lucchini-SP:n] perushinta, joka koski tammikuuta 1995, oli myös 320 ITL/kg.”

88 Tästä on korostettava, että komissio mainitsi ensimmäisen päätöksen alaviitteessä 198 mainitut taulukot tukeakseen väitettään, jonka mukaan ”Alfa Acciai Srl [oli] hyväksynyt uuden perushinnan 7.12.1994”, ”Acciaieria di Darfo SpA [oli] myös hyväksynyt kyseisen hinnan 21.12.1994 ja Alfa Acciai Srl [oli] vahvistanut uudelleen saman hinnan”. ”Uusi perushinta” ja ”sama hinta”, joihin viitattiin, oli 320 Italian liiran kilohinta (ITL/kg), joka mainitaan kyseisen perustelukappaleen ensimmäisessä luetelmakohdassa. Mahdolliset tiedot, jotka esitetään ensimmäisen päätöksen taulukoissa 22 ja 23 ja jotka koskevat perushintaa vuoden 1993 ja 7.12.1994 välisellä ajanjaksolla, ovat näin ollen merkityksettömiä komission niiden väitteiden ymmärtämiseksi, jotka esiintyvät ensimmäisen päätöksen 145 perustelukappaleessa.

89 Ensimmäisen päätöksen alaviitteessä 264 mainituista taulukoista 24 ja 25 on neljänneksi todettava, että niissä toistetaan kyseisen alaviitteen mukaan ”komission hallussa [olleet] tiedot, jotka liittyvät hinnastojen perushintoihin tai jotka on toimitettu edustajille (ja Lucchini Siderurgican osalta myös tiedot, jotka koskevat kuukausitilannetta), vuoden 1995 osalta”. Komissio mainitsee kyseiset taulukot tukeakseen ensimmäisen päätöksen 174 perustelukappaleetta, joka kuuluu seuraavasti:

”Asiakirjassa, joka on peräisin lokakuun 1995 ensimmäisiltä päiviltä ja joka on Federacciaian hallussa (toimitusjohtajan tehtäviä hoitaneen henkilön sihteerin käsin kirjoittama asiakirja), vahvistetaan seuraavaksi seuraavaa:

- asiakaskunta kyseenalaistaa maksut (mistä tarve tiedonantoon, jossa vahvistetaan horjumattomuus maksujen suhteen)
- edeltävästä viikosta lähtien betoniteräksen hinta oli laskenut edelleen 5/10 ITL/kg, jolloin se oli noin 260/270 ITL/kg Brescian alueella, ja noteeraukset olivat alle 250 ITL/kg kyseisen alueen ulkopuolella
- varsin sekavan markkinatilanteen vuoksi oli vaikeaa antaa hintaa koskevia täsmällisiä lukuja ja
- yrityksiltä oli pyydyttävä tietoja viikkojen 39 (25.-29.9.1995) ja 40 (2.-6.10.1995) tilauksista.”

90 On näin ollen todettava, että komissio tyytyi ottamaan ensimmäisen päätöksen 174 perustelukappaleessa huomioon toimitusjohtajan tehtäviä hoitaneen henkilön sihteerin käsin kirjoittaman asiakirjan, joka oli laadittu lokakuussa 1995. Komissio viittasi tämän osalta taulukoihin 24 ja 25 yksinomaan tukeakseen kyseisessä asiakirjassa olevaa väitettä, jonka mukaan ”varsin sekavan markkinatilanteen vuoksi oli vaikeaa antaa hintaa koskevia täsmällisiä lukuja”. Taulukot 24 ja 25 vaikuttavat näin ollen merkityksettömiltä komission niiden väitteiden ymmärtämiseksi, jotka esiintyvät ensimmäisen päätöksen 174 perustelukappaleessa.

91 Ensimmäisen päätöksen alaviitteessä 312 mainitusta taulukosta 26 on viidenneksi todettava, että siinä toistetaan kyseisen alaviitteen mukaan ”komission hallussa [olleet] tiedot, jotka liittyvät hinnastojen perushintoihin tai jotka on toimitettu edustajille (ja Lucchini Siderurgican osalta myös tiedot, jotka koskevat kuukausitilannetta), vuoden 1996 osalta”. Komissio mainitsee kyseisen taulukon tukeakseen ensimmäisen päätöksen 200 perustelukappaleessa esiintyvää väitettä, jonka mukaan ”ajanjaksolla 22.10.1996-17.7.1997 [pidettiin] ainakin 12 yritysten kaupallisten johtajien kokousta, jotka [järjestettiin erityisesti] tiistaina 22.10.1996 ja joissa [vahvistettiin] marraskuun 1996 osalta 230 ITL/kg:n perushinta Bresciasta noudettuna ja 210 ITL/kg:n noteerauksen pysyttäminen yksinomaan lokakuun toimitusten osalta”.

92 On näin ollen todettava, että ensimmäisen päätöksen taulukon 26 puuttumisesta huolimatta komissio mainitsi nimenomaisesti kyseisen päätöksen 200 perustelukappaleessa asianomaisen ajanjakson perushinnat sekä niiden voimaantulohetken.

93 Ensimmäisen päätöksen alaviitteessä 362 mainitusta taulukosta 27 on kuudenneksi todettava, että siinä toistetaan kyseisen alaviitteen mukaan ”komission hallussa [olleet] tiedot, jotka liittyvät hinnastojen perushintoihin tai jotka on toimitettu edustajille (ja Lucchini Siderurgican osalta myös tiedot, jotka koskevat kuukausitilannetta), vuoden 1997 osalta”. Komissio mainitsee kyseisen taulukon tukeakseen ensimmäisen päätöksen 216 perustelukappaleessa esiintyvää väitettä, joka kuuluu seuraavasti:

”[Lucchini-SP - ], Acciaieria di Darfo SpA, Alfa Acciai Srl, Feralpi Siderurgica Srl, IRO, Riva Prodotti Siderurgici SpA ja (entinen) Ferriera Valsabbia SpA ovat ne seitsemän yritystä, joille osoitetaan (24.11.1997 päivätty) Pierluigi Lealin tiedonanto, joka koskee ’Hinta/toimitussopimusta’- - ’Vain muutamat yritykset pyysivät – turhaan – 270 ITL/kg:n hintaa – todettiin tiedonannossa –, kun tosiasiaa noteeraukseksi vakiintui 260 ITL/kg muutamine alhaisempine huippuineen, kuten monet

vahvistivat kaupallisten johtajien viime kokouksessa. On kuitenkin todettava jossain määrin ilahduttavasti, että lasku on pysähtynyt niiden noudattamiemme toimituskiintiöiden ansiosta, joita tätä tarkoitusta varten nimetyt ulkopuoliset tarkastajat sopimusten mukaisesti valvovat.’ Kyseisessä tiedonannossa todettiin edelleen, että ’tämän kuun lopussa, jota luonnehtii apaattisuus, on välttämätöntä toimia voimistamalla välittömästi 260 ITL/kg:n vähimmäisnoteerausta (millä ei taatusti ole vaikutusta kyseisen ajanjakson vähäisiin hankintoihin). Kun suunnittelemme joulukuun sovittuja toimituksia (-20 % marraskuuhun nähden), voimme taatusti ylläpitää sovitun hintatason; on kuitenkin välttämätöntä – toteaa Pierluigi Leali –, ettei kukaan hyväksy poikkeuksia vahvistettuun vähimmäishintaan (260 ITL/kg)’.”

94 Kyseisen perustelukappaleen sanamuodosta ilmenee näin ollen, että komissio tyytyi toistamaan siinä mainitun, 24.11.1997 päivätyn tiedonannon sisällön. Taulukolla 27 ei näin ollen ole merkitystä komission sen väitteen ymmärtämiseksi, joka esiintyy ensimmäisen päätöksen 216 perustelukappaleessa.

95 Ensimmäisen päätöksen alaviitteessä 405 mainitusta taulukosta 28 on seitsemänneksi todettava, että siinä toistetaan kyseisen alaviitteen mukaan ”komission hallussa [olleet] tiedot, jotka liittyvät hinnastojen perushintoihin tai jotka on toimitettu edustajille (ja Lucchini/Siderpotenzan osalta myös tiedot, jotka koskevat kuukausitilannetta), vuoden 1998 osalta.” Komissio mainitsee kyseisen taulukon tukeakseen ensimmäisen päätöksen 241 perustelukappaleessa esiintyvää väitettä, joka kuuluu seuraavasti:

”Pierluigi Leali lähetti 11.9.1998 tiedonannon, jossa viittauksena (9.9.1998 pidetyssä kokouksessa) esitettyyn aikomukseen säilyttää vähimmäisnoteeraus ’170 ITL:n perushinnassa noudettuna’??? kiinnitettiin huomiota ’epänormaaliin toimintaan eli keskimäärin 5 ITL/kg:n vahvistetulta tasolta alhaisempiin noteerauksiin, jotka olivat vielä merkittävämpiä tietyillä alueilla etelässä’. Pierluigi Leali kirjoitti, että ’meidän osaltamme sovittu vähimmäistaso säilytetään tilauskannan tästä aiheutuneen supistumisen vuoksi’. Tiedonannossa todettiin lopuksi, että ’toivomme, että kaupallisten johtajien kokouksessa tiistaina 15. päivä on havaittavissa hintojen pitäminen asianmukaisella tasolla, jotta noteerausta voidaan mahdollisesti nostaa.’”

96 Kyseisen perustelukappaleen sanamuodosta ilmenee näin ollen, että komissio tyytyi toistamaan siinä mainitun, 11.9.1998 päivätyn tiedonannon sisällön. Taulukolla 28 ei näin ollen ole merkitystä komission sen väitteen ymmärtämiseksi, joka esiintyy ensimmäisen päätöksen 241 perustelukappaleessa.

97 Ensimmäisen päätöksen alaviitteessä 448 mainituista taulukoista 29 ja 30 on kahdeksanneksi todettava, että niissä toistetaan kyseisen alaviitteen mukaan ”komission hallussa [olleet] tiedot, jotka liittyvät hinnastojen perushintoihin tai jotka on toimitettu edustajille (ja Lucchini/Siderpotenzan osalta myös tiedot, jotka koskevat kuukausitilannetta), vuoden 1999 osalta”. Komissio mainitsee kyseiset taulukot tukeakseen ensimmäisen päätöksen 276 perustelukappaleessa esiintyvää väitettä, joka kuuluu seuraavasti:

”Lealin 10.11.1999 laatimassa asiakirjassa ja erityisesti osastossa, jonka otsikko on ’Vuoden 1999 kaupallisen sopimuksen edut ja soveltamisala’, jossa todetaan, että ’kansallisten tuottajien välillä tehty perussopimus mahdollisti vuonna 1999 kahta edeltänyttä tilivuotta (1997 ja 1998) luonnehtineen heikon hintatilanteen korjaamisen ja yli 50 ITL/kg:n bruttokatteen saamisen’, on lisätietoja betoniteräksen markkinatilanteesta Italiassa kyseisellä ajanjaksolla. ’Vuoden 1998 aikana keskimääräinen bruttokate (myyntihinta – raaka-ainekustannukset) oli 70 ITL/kg, ja viiden kuukauden aikana se oli laskenut kyseisen kynnyksen alle’. ’Saavutettu yhteisymmärrys mahdollisti myyntihintojen vakauttamisen vuoden aikana, ja tuottajat saattoivat hyötyä raaka-aineiden kustannustilanteesta kasvattamalla bruttokatetta yli 50 ITL/kg, jolloin se oli 122 ITL/kg netto.’”

- 98 Ensimmäisen päätöksen 276 perustelukappaleen sanamuodosta ilmenee näin ollen, että komissio tyytyi toistamaan siinä mainitun, 10.11.1999 päivätyn tiedonannon sisällön. Taulukkojen 29 ja 30 puuttumisella ei näin ollen ole merkitystä komission sen väitteen ymmärtämiseksi, joka esiintyy ensimmäisen päätöksen 276 perustelukappaleessa.
- 99 Ensimmäisen päätöksen alaviitteessä 451 mainitusta taulukosta 13 on yhdeksänneksi todettava, että komissio mainitsee sen tukeakseen väitettään, jonka mukaan ”vuoden 1997 osalta on todettava, että sitä luonnehti sen ensimmäisen vuosipuoliskon aikana kilpailunvastaisella järjestelyllä vahvistetun perushinnan jatkuva nousu: 190 ITL/kg, joka vahvistettiin 30.1. pidetyssä kokouksessa; 210 ITL/kg, joka vahvistettiin 14.2. pidetyssä kokouksessa; 250 ITL/kg, joka vahvistettiin 10.7. pidetyssä kokouksessa (200 perustelukappale)” ja jonka mukaan ”samalla ajanjaksolla keskimääräinen perushinta markkinoilla [oli] myös jatkuvasti noussut eli se oli 170 ITL/kg tammikuussa ja 240 ITL/kg heinäkuussa (liitteenä oleva taulukko 13); saman vuoden syyskuussa keskimääräinen perushinta markkinoilla oli noussut edelleen ja se oli 290 ITL/kg (liitteenä oleva taulukko 13).” On näin ollen todettava, että komissio mainitsi kyseisessä perustelukappaleessa nimenomaisesti vuotta 1997 koskevat perushinnan korotukset, joten kyseinen taulukko ei ollut välttämätön komission perustelujen ymmärtämiseksi.
- 100 Kymmenenneksi on todettava, että ensimmäisen päätöksen 496 perustelukappaleessa (ensimmäisen päätöksen alaviite nro 563) komissio viittasi yleisesti ”tämän päätöksen liitteenä oleviin taulukoihin” tukeakseen väitettä, jonka mukaan ”sen tiedot - - osoitt[iv]at, että kaikki tässä menettelyssä osallisina olevat yritykset [olivat] julkaisseet hinnastoja asianomaisella ajanjaksolla”. On kuitenkin korostettava, että ensimmäisen päätöksen 496 perustelukappaleessa viitataan myös sen 419-433 perustelukappaleeseen, joissa ”on luettelo kaikista toteen näytetyistä tilaisuuksista, joissa yritykset (yhteenliittymä mukaan lukien) ovat keskustelleet perushinnasta”. Komissio täsmensi tästä, että ”näistä tilaisuuksista tietyt mainittiin jo, kun viitattiin yhteisymmärrykseen (473-475 perustelukappale)”, että ”muiden tilaisuuksien osalta vuosina 1993-2000 [oli] turvaututtava yhteistoiminnan käsitteeseen” ja että ”tällä yhteistoiminnalla pyrittiin vaikuttamaan tuottajien markkinakäyttäytymiseen ja tekemään julkiseksi toiminta, jota kukin niistä ehdotti toteuttavansa konkreettisesti perushinnan määrittämisen alalla”. Kaikki ensimmäisen päätöksen liitteenä olevat taulukot eivät näin ollen ole välttämättömiä komission väitteen ymmärtämiseksi.
- 101 Yhdenneksitoista on korostettava ensimmäisen päätöksen 513, 515, 516 ja 518 perustelukappaleissa olevista viittauksista taulukoihin 1-3, 9, 11-14 ja 16, että kyseiset perustelukappaleet kuuluvat ensimmäisen päätöksen alaosaan, joka koskee rajoittavien menettelytapojen vaikutuksia markkinoihin, ja että niiden sisällön analyysistä ilmenee, että niissä mainituissa taulukoissa joko vain toistetaan niissä mainitut numerotiedot tai ne eivät ole välttämättömiä kartellin vaikutuksia koskevien komission perustelujen ymmärtämiseksi.
- 102 Edellä esitetty huomioiden ei voida katsoa, että edellä 79 kohdassa tarkoitettujen taulukkojen puuttuminen ensimmäisen päätöksen liitteestä olisi estänyt kantajaa ymmärtämästä ensimmäisessä päätöksessä olevia väitteitä.
- 103 Kantaja muistuttaa toiseksi oikeuskäytännöstä, jonka mukaan tiedoksi annetun päätöksen päätösoosan ja perustelujen on vastattava komission jäsenten kollegion tekemän päätöksen päätösoosaa ja perusteluja lukuun ottamatta pelkkiä oikeinkirjoitusta ja kielioppia koskevia korjauksia, joita voidaan vielä tehdä kollegion lopullisesti hyväksymään toimeen. Käsiteltävässä asiassa ensimmäinen kantajalle tiedoksi annettu päätös oli puutteellinen, koska se ei sisältänyt liitteitään. On näin ollen oletettava, ettei komission jäsenten kollegio hyväksynyt täydellistä toimea, millä rikotaan komission työjärjestystä ja erityisesti todistusvoimaiseksi saattamista koskevaa menettelyä ja loukataan kollegisen päätöksenteon periaatetta.

- 104 Kun kantajalta tiedusteltiin tästä suullisessa käsittelyssä, se totesi, että se luopuisi kanneperusteestaan, joka koski ensimmäisen päätöksen todistusvoimaiseksi saattamista koskevan menettelyn noudattamatta jättämistä. Kollegisen päätöksenteon periaatteen väitetyistä loukkaamisesta kantaja väitti lähinnä, että sen kanneperuste perustui siihen, että komission jäsenten collegio ei ollut kyennyt tekemään päätöstä tietoisena kaikista asiaan vaikuttavista seikoista.
- 105 Tästä on katsottava, että edellä 79 kohdassa mainittujen taulukoiden puuttuminen ensimmäisen päätöksen liitteestä voi merkitä riidanalaisen päätöksen lainvastaisuutta vain, jos komission jäsenten collegio ei tällaisen puuttumisen vuoksi voinut määrätä seuraamusta riidanalaisen päätöksen 1 artiklassa tarkoitettua toiminnasta asiaan vaikuttavista seikoista täysin tietoisena eli erehtymättä miltei olennaisilta kohdin epätarkkuuksien tai puutteiden vuoksi (ks. vastaavasti ja analogisesti asia T-69/89, RTE v. komissio, tuomio 10.7.1991, Kok., s. II-485, 23-25 kohta; asia T-290/94, Kaysersberg v. komissio, tuomio 27.11.1997, Kok., s. II-2137, 88 kohta; yhdistetyt asiat T-25/95, T-26/95, T-30/95-T-32/95, T-34/95-T-39/95, T-42/95-T-46/95, T-48/95, T-50/95-T-65/95, T-68/95-T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 ja T-104/95, Cimenteries CBR ym. v. komissio, tuomio 15.3.2000, Kok., s. II-491, 742 kohta ja asia T-122/09, Zhejiang Xinshiji Foods ja Hubei Xinshiji Foods v. neuvosto, tuomio 17.2.2011, 104 ja 105 kohta, ei julkaistu oikeustapauskokoelmassa).
- 106 Koska edellä mainittujen taulukoiden puuttumisesta huolimatta seikat, joihin riidanalainen päätös perustuu, esitetään oikeudellisesti riittävällä tavalla päätöksen tekstissä (ks. edellä 81-102 kohta), ei voida väittää, ettei komission jäsenten collegio olisi ollut ensimmäisen päätöksen tekohetkellä täysin ja täysimääräisesti tietoinen seikoista, joihin toimenpide perustui. Tällainen laiminlyönti ei näin ollen voi vaikuttaa riidanalaisen päätöksen tekomenettelyn pätevyYTEEN eikä asettaa sen lainmukaisuutta kyseenalaiseksi.
- 107 Kantaja väittää kolmanneksi, että muuttamista koskeva päätös on pelkkä ensimmäisestä päätöksestä puuttuvien liitteiden tiedoksianto ja että se sisältää kolme artiklaa, joiden numerointi ”on päällekkäinen” ensimmäisen päätöksen numeroinnin kanssa. Komissio ei sen mukaan yhtäältä voinut lausua ”täydentävästä ja epätäydellisestä tekstistä”, vaan sen olisi pitänyt lausua riidanalaisen päätöksen tekstistä kokonaisuudessaan. Toisaalta muuttamista koskevan päätöksen 2 artikla, jossa mainitaan sen adressaatit, sopii huonosti yhteen ensimmäisen päätöksen 2 artiklan, jossa todetaan seuraamusten määrä, kanssa. Tällaista sekaannusta ei kantajan mukaan voida hyväksyä oikeusvarmuuden ja puolustautumisoikeuksien kunnioittamisen näkökulmasta.
- 108 Aluksi on katsottava, että komission toimivaltaan tehdä tietty toimi on väistämättä sisällyttävä toimivalta muuttaa kyseistä toimea sen toimivaltaan liittyviä säännöksiä kunnioittaen ja perustamissopimuksessa tämän osalta määrättyjä muotoja ja menettelyjä kunnioittaen (ks. vastaavasti julkisasiamies Tizzanon ratkaisuehdotus asiassa C-27/04, komissio v. neuvosto, tuomio 13.7.2004, Kok., s. I-6649, I-6653, 134 ja 143 kohta). Tästä seuraa, että komissio saattoi perustellusti tehdä muuttamista koskevan päätöksen puuttuvien taulukoiden liittämiseksi riidanalaisen päätöksen liitteeseen. Tästä on myös korostettava, että komissio viittasi nimenomaisesti muuttamista koskevan päätöksen johdanto-osassa ensimmäiseen päätökseen, jonka liitteet oli jätetty pois sen tekemishetkellä.
- 109 Kantajan argumentista, joka koskee väitettyä sekaannusta, jonka muuttamista koskevan päätöksen päätösosa aiheuttaa, on toiseksi riittävää todeta, että muuttamista koskevan päätöksen päätösosasta ilmenee selvästi, ettei se ”ole päällekkäinen” ensimmäisen päätöksen päätösosan kanssa. Muuttamista koskevan päätöksen 1 artiklassa, joka on ainoa artikla, jolla tehdään muutoksia ensimmäiseen päätökseen, nimetään täsmällisesti kyseiset muutokset, jotka koskevat a) niiden kahdeksan alaviitteen sanamuotoa, jotka kyseisellä säännöksellä luetellaan ja korjataan, ja b) muuttamista koskevan päätöksen liitteinä olevien taulukoiden lisäämistä riidanalaisen päätöksen liitteiksi. Muuttamista koskevan päätöksen 2 artiklassa tyydytään lisäksi luettelemaan kyseisen päätöksen adressaatit.

110 Tästä seuraa, että ensimmäisen päätöksen ja muuttamista koskevan päätöksen tarkastelu yhdessä ei aiheuta sekaannusta, joten oikeusvarmuuden periaatteen ja kantajan puolustautumisoikeuksien kunnioittamisen periaatteen loukkaamista, mikä tällaisesta sekaannuksesta aiheutuisi, ei ole näytetty toteen.

111 Ensimmäinen kanneperuste on siis hylättävä.

*Toinen kanneperuste, joka koskee komission toimivallan puuttumista ja oikeudellista virhettä riidanalaisen päätöksen oikeudellisen perustan valinnassa*

112 Toisessa kanneperusteessaan kantaja väittää, että riidanalainen päätös on lainvastainen, koska EHTY:n perustamissopimuksen voimassaolon päättymisen jälkeen komissiolla ei enää ollut toimivaltaa tehdä riidanalaisista päätöistä HT 65 artiklan 1 kohdan perusteella.

113 EHTY:n perustamissopimuksen voimassaolon päättymisen merkitsi kantajan mukaan väistämättä sitä, että komissio menetti toimivallan soveltaa kyseisen sopimuksen määräyksiä.

114 Valtiosopimusoikeutta koskevan, 23.5.1969 allekirjoitetun Wienin yleissopimuksen 54 ja 70 artiklan nojalla valtioiden välillä tehty sopimus, joka ei enää ole voimassa, ei enää voi luoda velvoitteita sen sopimuspuolille tai niille, joihin sitä sovellettiin, eikä olla sen elinten toimivallan perustana, jos sopimuspuolet eivät ilmaise päinvastaista tahtoaan. HT 65 artiklan 1 kohtaa voidaan näin ollen soveltaa taannehtivasti ”myös aineellisilta osin” vain, jos on olemassa nimenomainen siirtymäsäännös, mitä tässä tapauksessa ei ole.

115 Komissio ei toiseksi voi tukeutua HT 65 artiklan ja EY 81 artiklan, jotka eivät kantajan mukaan ole täysin ”päällekkäisiä”, samankaltaisuuteen toimivallan saamiseksi ja seuraamuksen määrittämiseksi kantajalle.

116 Asetuksen N:o 1/2003 ja HT 65 artiklan soveltaminen yhdessä silloin, kun tämä jälkimmäinen ei enää ollut voimassa, ei kantajan mukaan kolmanneksi voi myöskään olla pätevä perusta seuraamusten määrittämiselle, ja sillä loukataan oikeusvarmuuden periaatetta, rajoitetun erityistoimivallan periaatetta sekä nullum crimen nulla poena sine lege -periaatetta, koska asetuksen N:o 1/2003 säännöksistä ilmenee kiistatta, että siinä sallitaan yksinomaan se, että komissio määrää sakkoja EY 81 ja EY 82 artiklan rikkomisista. Kun komissio perusti riidanalaisen päätöksen asetuksen N:o 1/2003 7 ja 23 artiklaan, komissio jatkoi uudelleen HT 65 artiklan 1 kohdan ajallista soveltamista selvästi neuvoston myöntämän toimivallan vastaisesti sen sijaan, että se olisi noudattanut edellä 21 kohdassa mainitussa asiassa SP ym. v. komissio annettua tuomiota, jolla kumottiin vuoden 2002 päätös.

117 Kantaja lisää vastauksessaan, että sääntöjen seuraantoa ohjaavilla periaatteilla ei käsiteltävässä asiassa voida oikeuttaa HT 65 artiklan soveltamista tekoihin, jotka tapahtuivat kyseisen määräyksen voimassaoloaikana, koska määräyksiä, jotka eivät ole enää voimassa, ei voida soveltaa, kun tämä merkitsee rajoitetun erityistoimivallan periaatteen loukkaamista. Se väittää myös, ettei komissio voinut aloittaa uutta menettelyä asetuksen N:o 1/2003 mukaisesti, koska sen menettelyä ja seuraamuksia koskeva toimivalta oli vanhentunut kyseisen asetuksen 25 artiklan mukaisesti.

118 Kantaja väittää toiseksi, että koska EUT-sopimus oli muuttamista koskevan päätöksen tekohetkellä jo voimassa, komission velvollisuutena oli tehdä riidanalainen päätös uudelleen kyseisen uuden perustamissopimuksen perusteella oikeusvarmuuden ja sääntöjen ajallisen seuraannon periaateeseen liittyvistä syistä.

119 Komissio väittää vastauksessaan aluksi, ettei väitettä, joka koskee sen toimivallan todeta asianomainen rikkominen ja määrätä siitä seuraamuksia vanhentumista, esitetty kannekirjelmässä ja se on jätettävä tutkimatta.

- 120 Työjärjestyksen 48 artiklan 2 kohdasta ilmenee, että asian käsittelyn kuluessa ei saa vedota uuteen perusteeseen, ellei se perustu asian käsittelyn aikana esille tulleisiin tosiseikkoihin tai oikeudellisiin seikkoihin. Peruste, jolla laajennetaan aikaisemmin – nimenomaisesti tai implisiittisesti – kannekirjelmässä esitettyä perustetta ja jolla on läheinen yhteys tähän perusteeseen, on kuitenkin otettava tutkittavaksi (asia T-252/97, Dürbeck v. komissio, tuomio 19.9.2000, Kok., s. II-3031, 39 kohta, joka pysytettiin muutoksenhaussa asiassa C-430/00 P, Dürbeck v. komissio, 13.11.2001 annetulla määräyksellä, Kok., s. I-8547, 17 kohta). Kanneperusteen tueksi esitettyä väitettä kohdellaan samalla tavoin (edellä 59 kohdassa mainittu asia Joynson v. komissio, tuomion 156 kohta).
- 121 Sen sijaan kantajan vastauksessa esitetty väite, jota ei voida pitää kanneperusteen laajentamisena, koska sen sisältämät oikeudelliset ja tosiasialliset perustelut ovat luonteeltaan uusia, ja joka perustuu seikkoihin, joista kantaja oli tietoinen kanteensa nostaessaan, on jätettävä tutkimatta (asia T-474/08, Umbach v. komissio, tuomio 21.10.2010, 60 kohta, ei julkaistu oikeustapauskokoelmassa).
- 122 Käsiteltävässä asiassa on todettava, että väitettä, joka koskee komission seuraamusten määräämistä koskevan toimivallan vanhentumista, ei esitetty kannekirjelmässä eikä se ole siinä esitetyn perusteen laajennus. Se on näin ollen jätettävä tutkimatta.
- 123 Kantajan väite, joka koskee EUT-sopimuksen voimaantuloa ennen muuttamista koskevan päätöksen tekemistä ja jota ei tueta mitenkään, on lisäksi myös jätettävä tutkimatta edellä 57 kohdassa mainitun oikeuskäytännön mukaisesti.

#### Riidanalaisen päätöksen oikeudellisen perustan valinta

- 124 On muistutettava, että yhteisöjen perustamissopimuksilla on otettu käyttöön uusi oikeusjärjestys, jonka hyväksi jäsenvaltiot ovat yhä laajenevilla alueilla rajoittaneet suvereenia oikeuksiaan ja jonka subjekteina eivät ole ainoastaan nämä jäsenvaltiot vaan myös niiden kansalaiset (ks. vastaavasti asia 26/62, van Gend & Loos, tuomio 5.2.1963, Kok., s. 1 ja asia 6/64, Costa, tuomio 15.7.1964, Kok., s. 1141, 1159; yhteisöjen tuomioistuimen lausunto 1/91, 14.12.1991, Kok., s. I-6079, 21 kohta; edellä 21 kohdassa mainittu asia SP ym. v. komissio, tuomion 70 kohta ja asia T-24/07, ThyssenKrupp Stainless v. komissio, tuomio 1.7.2009, Kok., s. II-2309, 63 kohta).
- 125 Toimielimillä on kyseisessä oikeusjärjestyksessä vain rajoitettu erityistoimivalta. Tästä syystä yhteisön toimenpiteiden johdanto-osassa mainitaan oikeudellinen perusta, jolla kyseinen toimielin on valtuutettu toimimaan kyseisellä alalla. Asianmukaisen oikeudellisen perustan valinnalla on perustuslaillista merkitystä (ks. edellä 21 kohdassa mainittu asia SP ym. v. komissio, tuomion 71 kohta ja edellä 124 kohdassa mainittu asia ThyssenKrupp Stainless v. komissio, tuomion 64 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 126 Käsiteltävässä asiassa on todettava, että riidanalaisen päätöksen johdanto-osassa on viittauksia EHTY:n perustamissopimuksen määräyksiin eli HT 36, HT 47 ja HT 65 artiklaan, mutta siinä mainitaan myös EY:n perustamissopimus, asetus N:o 17 ja erityisesti sen 11 artikla, asetus N:o 1/2003 eli sen 7 artiklan 1 kohta, 18 artikla ja 23 artiklan 2 kohta sekä kuulemisesta tietyissä [EY 81] ja [EY 82] artiklan mukaisissa menettelyissä 22.12.1998 annettu komission asetus (EY) N:o 2842/98 (EYVL L 354, s. 18).
- 127 On myös todettava, että ensimmäisen päätöksen perusteluissa komissio totesi ensimmäisessä perustelukappaleessa, että ”tässä päätöksessä todet[tii]n [EY] 65 artiklan 1 kohdan rikkominen, ja se teh[tii]n asetuksen N:o 1/2003 7 artiklan 1 kohdan perusteella”. Ensimmäisen päätöksen kolmannessa perustelukappaleessa komissio lisäsi, että se ”määrä[si] tällä päätöksellä sakkoja sen adressaatteina oleville yrityksille asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdan perusteella”.

- 128 Riidanalaisen päätöksen 350 perustelukappaleessa komissio totesi näin ollen katsovansa, että ”asetuksen N:o 1/2003 7 artiklan 1 kohta ja 23 artiklan 2 kohta muodost[ivat] asianmukaiset oikeudelliset perustat, joiden perusteella tämä päätös voi[tii]n antaa” ja että se ”tote[si] 7 artiklan 1 kohdan perusteella [HT] 65 artiklan 1 kohdan rikkomisen ja velvoit[ti] tämän päätöksen adressaatit päättämään rikkomisen, kun taas 23 artiklan 2 kohdan perusteella se määrä[si] niille sakkoja” (ks. myös riidanalaisen päätöksen 361 perustelukappale).
- 129 Tässä tilanteessa on syytä katsoa, että riidanalaisen päätöksen, jolla komissio totesi HT 65 artiklan 1 kohdan rikkomisen ja määräsi kantajalle sakon, oikeudellinen perusta on asetuksen N:o 1/2003 7 artiklan 1 kohta rikkomisen toteamisen ja asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohta sakon määräämisen osalta.
- Komission toimivalta todeta HT 65 artiklan 1 kohdan rikkominen ja määrätä siitä seuraamuksia asetuksen N:o 1/2003 perusteella EHTY:n perustamissopimuksen voimassaolon päättymisen jälkeen
- 130 Ensiksi on muistutettava, että toimenpiteen oikeudellisen perustan muodostavan säännöksen, jolla annetaan unionin toimielimelle toimivalta toteuttaa kyseessä oleva toimenpide, on oltava voimassa toimenpiteen toteuttamishetkellä (asia C-269/97, komissio v. neuvosto, tuomio 4.4.2000, Kok., s. I-2257, 45 kohta; yhdistetyt asiat C-201/09 P ja C-216/09 P, ArcelorMittal Luxembourg v. komissio ja komissio v. ArcelorMittal Luxembourg ym., tuomio 29.3.2011, Kok., s. I-2239, 75 kohta, asia C-352/09 P, ThyssenKrupp Nirosta v. komissio, tuomio 29.3.2011, Kok., s. I-2359, 88 kohta; edellä 21 kohdassa mainittu asia SP ym. v. komissio, tuomion 118 kohta ja edellä 124 kohdassa mainittu asia ThyssenKrupp Stainless v. komissio, tuomion 74 kohta), kuten kiistatta on riidanalaisen päätöksen oikeudellisen perustan muodostavien asetuksen N:o 1/2003 7 artiklan 1 kohdan ja 23 artiklan 2 kohdan tapauksessa.
- 131 Toiseksi on korostettava, että yhteisöjen perustamissopimuksilla on otettu käyttöön yksi ainoa oikeusjärjestys, jossa EHTY:n perustamissopimus, kuten EY 305 artiklan 1 kohta ilmentää, oli erityisjärjestelmä, jolla poikettiin EY:n perustamissopimuksella määräytyistä, yleisesti sovellettavista säännöistä (ks. asia T-405/06, ArcelorMittal Luxembourg ym. v. komissio, tuomio 31.3.2009, Kok., s. II-771, 57 kohta ja edellä 124 kohdassa mainittu asia ThyssenKrupp Stainless v. komissio, tuomion 75 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 132 EHTY:n perustamissopimus oli EY 305 artiklan 1 kohdan perusteella näin ollen *lex specialis*, jolla poikettiin *lex generalisista* eli EY:n perustamissopimuksesta (asia 239/84, Gerlach, tuomio 24.10.1985, Kok., s. 3507, 9-11 kohta; yhteisöjen tuomioistuimen lausunto 1/94, 15.11.1994, Kok., s. I-5267, 25 -27 kohta; edellä 21 kohdassa mainittu asia SP ym. v. komissio, tuomion 111 kohta ja edellä 124 kohdassa mainittu asia ThyssenKrupp Stainless v. komissio, tuomion 76 kohta, joka pysytettiin muutoksenhaussa edellä 130 kohdassa mainitussa asiassa ThyssenKrupp Nirosta v. komissio annetulla tuomiolla, 70 ja 73 kohta).
- 133 Tästä seuraa, että yhteismarkkinoiden toiminnan osalta EHTY:n perustamissopimuksen säännöt ja kaikki sen soveltamisesta annetut säännökset ovat edelleen voimassa EY:n perustamissopimuksen määräyksistä huolimatta (edellä 132 kohdassa mainittu asia Gerlach, tuomion 9 kohta, yhdistetyt asiat C-74/00 P ja C-75/00 P, Falck ja Acciaierie di Bolzano v. komissio, tuomio 24.9.2002, Kok., s. I-7869, 100 kohta ja edellä 124 kohdassa mainittu asia ThyssenKrupp Stainless v. komissio, tuomion 77 kohta, joka pysytettiin muutoksenhaussa edellä 130 kohdassa mainitussa asiassa ThyssenKrupp Nirosta v. komissio annetulla tuomiolla, 70 ja 73 kohta).
- 134 Kuitenkin siltä osin kuin esiin nousseista kysymyksistä ei määrätty EHTY:n perustamissopimuksen määräyksissä tai EHTY:n perustamissopimuksen perusteella annetuissa säännöstoissa, EY:n perustamissopimusta ja sen soveltamisesta annettuja säännöksiä voitiin soveltaa EHTY:n perustamissopimuksen soveltamisalaan kuuluviin tuotteisiin jopa ennen EHTY:n



- perustamissopimuksen voimassaolon päättymistä (asia 328/85, Deutsche Babcock, tuomio 15.12.1987, Kok., s. 5119, 10 kohta; edellä 125 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Falck ja Acciaierie di Bolzano v. komissio, tuomion 100 kohta; asia T-94/03, Ferriere Nord v. komissio, tuomio 25.10.2007, Kok., 83 kohta, ei julkaistu oikeustapauskokoelmassa ja edellä 116 kohdassa mainittu asia ThyssenKrupp Stainless v. komissio, tuomion 77 kohta, joka pysytettiin muutoksenhaussa edellä 122 kohdassa mainitussa asiassa ThyssenKrupp Nirosta v. komissio annetulla tuomiolla, 70 ja 73 kohta).
- 135 EHTY:n perustamissopimuksen voimassaolo päättyi sen 97 artiklan perusteella 23.7.2002. Tästä seurasi, että 24.7.2002 EY:n perustamissopimukseen perustuvan yleisen järjestelmän soveltamisala laajeni kattamaan EHTY:n perustamissopimuksella alun perin säännellyt alat (edellä 131 kohdassa mainittu asia ArcelorMittal Luxembourg ym. v. komissio, tuomion 58 kohta ja edellä 124 kohdassa mainittu asia ThyssenKrupp Stainless v. komissio, tuomion 79 kohta, jotka pysytettiin muutoksenhaussa edellä 130 kohdassa mainituissa yhdistetyissä asioissa ArcelorMittal Luxembourg v. komissio ja komissio v. ArcelorMittal Luxembourg ym. annetuilla tuomioilla, 59 ja 63 kohta ja edellä 130 kohdassa mainitussa asiassa ThyssenKrupp Nirosta v. komissio annetulla tuomiolla, 70 ja 73 kohta).
- 136 Vaikka EY:n perustamissopimuksen määräysten tuleminen EHTY:n perustamissopimuksen määräysten sijaan 24.7.2002 alkaen aiheutti muutoksia sovellettaviin oikeudellisiin perustoihin, menettelyihin ja aineellisiin säännöksiin, tämä seuraanto tapahtui yhteisön oikeusjärjestyksen ja sen tavoitteiden jatkuvuuden ja yhtenäisyyden puitteissa (asia T-25/04, González y Díez v. komissio, tuomio 12.9.2007, Kok., s. II-3121, 55 kohta; edellä 131 kohdassa mainittu asia ArcelorMittal Luxembourg ym. v. komissio, tuomion 59 kohta ja edellä 124 kohdassa mainittu asia ThyssenKrupp Stainless v. komissio, tuomion 80 kohta, jotka pysytettiin muutoksenhaussa edellä 130 kohdassa mainituissa yhdistetyissä asioissa ArcelorMittal Luxembourg v. komissio ja komissio v. ArcelorMittal Luxembourg ym., annetulla tuomiolla, 60 ja 63 kohta ja edellä 130 kohdassa mainitussa asiassa ThyssenKrupp Nirosta v. komissio annetulla tuomiolla, 71 ja 73 kohta).
- 137 Tästä on syytä todeta, että sellaisen vapaan kilpailun järjestelmän käyttöönotto ja voimassa pitäminen, jossa normaalit kilpailuolosuhteet on varmistettu ja johon muun muassa valtiontukea ja yritysten välisiä kartelleja koskevat säännöt perustuvat, on sekä EY:n perustamissopimuksen että EHTY:n perustamissopimuksen olennaisia tavoitteita (ks. edellä 131 kohdassa mainittu asia ArcelorMittal Luxembourg ym. v. komissio, tuomion 60 kohta ja edellä 124 kohdassa mainittu asia ThyssenKrupp Stainless v. komissio, tuomion 81 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen, jotka pysytettiin edellä 130 kohdassa mainituissa yhdistetyissä asioissa ArcelorMittal Luxembourg v. komissio ja komissio v. ArcelorMittal Luxembourg ym. annetuilla tuomioilla, 60 ja 63 kohta sekä edellä 130 kohdassa mainitussa asiassa ThyssenKrupp Nirosta v. komissio annetulla tuomiolla, 71 ja 73 kohta).
- 138 Tässä yhteydessä on korostettava, että vaikka EHTY:n perustamissopimuksen ja EY:n perustamissopimuksen kartellialaa sääntelevät säännöt eroavatkin jossain määrin toisistaan, HT 65 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan kuuluvien sopimusten ja yhdenmukaistettujen menettelytapojen käsitteet vastaavat EY 81 artiklassa tarkoitettujen sopimusten ja yhdenmukaistettujen menettelytapojen käsitteitä, ja että unionin tuomioistuimet tulkitsevat kumpaakin määräystä samalla tavoin. Näin ollen se seikka, että EHTY:n perustamissopimuksen voimassaolo päättyy, ei keskeytä sen päämäärän tavoittelua, jonka mukaan kilpailun pitää olla vääristymätöntä alun perin hiilen ja teräksen yhteismarkkinoiden alaan kuuluvilla aloilla, sillä samaa päämäärää tavoittelee myös EY:n perustamissopimuksen määräyksiä soveltaen sama toimielin, komissio, joka on kilpailupolitiikan Euroopan yhteisön yleisen edun mukaisesta toimeenpanosta ja kehittämisestä vastaava hallintoviranomainen (ks. edellä 131 kohdassa mainittu asia ArcelorMittal Luxembourg ym. v. komissio, tuomion 61 kohta ja edellä 124 kohdassa mainittu asia ThyssenKrupp Stainless v. komissio, tuomion 82 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen, jotka pysytettiin edellä 130 kohdassa mainituissa yhdistetyissä asioissa ArcelorMittal Luxembourg v. komissio ja komissio v. ArcelorMittal Luxembourg ym. annetulla tuomiolla, 60 ja 63 kohta ja edellä 130 kohdassa mainitussa asiassa ThyssenKrupp Nirosta v. komissio annetulla tuomiolla, 71 ja 73 kohta).

- 139 Yhteisön oikeusjärjestyksen ja sen toimintaa ohjaavien päämäärien jatkuvuus siis edellyttää, että niin jäsenvaltioille kuin yksityisillekin EHTY:n perustamissopimuksen ja sen soveltamiseksi annettujen säännösten nojalla tänä aikana syntyneitä oikeuksia ja velvollisuuksia kunnioitetaan, minkä myös Euroopan yhteisö, sikäli kuin se seuraa Euroopan hiili- ja teräsyhteisöä, takaa omien menettelyjensä puitteissa EHTY:n perustamissopimuksen määräysten voimassaoloaikana syntyneiden tilanteiden osalta. Tämä vaatimus on sitäkin suuremmalla syyllä pakottava sen vuoksi, että kartellialaa koskevien sääntöjen noudattamatta jättämisestä johtuvan kilpailun vääristymisen vaikutukset saattavat ajallisesti ulottua EHTY:n perustamissopimuksen voimassaolon päättymisen jälkeiseen aikaan ja kuulua EY:n perustamissopimuksen soveltamisalaan (ks. edellä 131 kohdassa mainittu asia ArcelorMittal Luxembourg ym. v. komissio, tuomion 63 kohta ja edellä 124 kohdassa mainittu asia ThyssenKrupp Stainless v. komissio, tuomion 83 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen, jotka pysytettiin muutoksenhaussa edellä 130 kohdassa mainituissa yhdistetyissä asioissa ArcelorMittal Luxembourg v. komissio ja komissio v. ArcelorMittal Luxembourg ym., annetulla tuomiolla, 62 ja 63 kohta ja edellä 130 kohdassa mainitussa asiassa ThyssenKrupp Nirosta v. komissio annetulla tuomiolla, 72 ja 73 kohta).
- 140 Oikeuskäytännössä on näin ollen myös todettu, että EHTY:n perustamissopimus, EY:n perustamissopimus ja EUT-sopimus vuorollaan varmistivat vapaan kilpailun takaamiseksi, että komissio on voinut ja voi edelleen määrätä seuraamuksia kaikesta käyttäytymisestä, joka vastaa HT 65 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua tunnusmerkistöä ja joka on tapahtunut ennen päivämäärää 23.7.2002 tai tämän jälkeen (edellä 130 kohdassa mainittu asia ThyssenKrupp Nirosta v. komissio, tuomion 65-67 ja 77 kohta sekä edellä 130 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat ArcelorMittal Luxembourg v. komissio ja komissio v. ArcelorMittal Luxembourg ym., tuomion 55-57 ja 65 kohta).
- 141 Oikeuskäytännöstä ilmenee lisäksi yhtäältä, että jäsenvaltioiden oikeusjärjestelmille yhteisen periaatteen, jonka alkuperä voidaan jäljittää aina roomalaiseen oikeuteen asti, mukaan lainsäädännön muuttamistapauksessa on varmistettava oikeudellisten rakenteiden jatkuvuus, jos lainsäätäjä ei ilmaise päinvastaista tahtoaan, ja toisaalta, että tämä periaate on sovellettavissa unionin primaarioikeuden muutoksiin (asia 23/68, Klomp, tuomio 25.2.1969, Kok., s. 43, 13 kohta ja edellä 130 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat ArcelorMittal Luxembourg v. komissio ja komissio v. ArcelorMittal Luxembourg ym., tuomion 63 kohta).
- 142 Ei ole mitään viitettä siitä, että unionin lainsäätäjän tahto olisi ollut, että EHTY:n perustamissopimuksessa kielletyt yhteistoimintajärjestelyt voisivat jäädä kokonaan rankaisematta tämän sopimuksen voimassaolon päätyttyä (edellä 130 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat ArcelorMittal Luxembourg v. komissio ja komissio v. ArcelorMittal Luxembourg ym., tuomion 64 kohta).
- 143 Oikeuskäytännössä on yhtäältä todettu, että neuvosto ja jäsenvaltioiden hallitusten edustajat olivat ilmoittaneet olevansa valmiita toteuttamaan kaikki tarvittavat toimet huolehtiakseen mainitun perustamissopimuksen voimassaolon päättymisestä aiheutuvista seurauksista. Toisaalta oikeuskäytännössä on korostettu, että komissio oli täsmentänyt, että sen täytyi esittää ehdotuksia siirtymäsäännöksistä vain, jos tällainen menettely katsottiin tarpeelliseksi, ja että se katsoi sovellettavien yleisten oikeusperiaatteiden perusteella, että tällainen tarve puuttui kartellioikeuden alalla (edellä 130 kohdassa mainittu asia ThyssenKrupp Nirosta v. komissio, tuomion 75 kohta).
- 144 Kantaja ei näin ollen voi pätevästi tukeutua alaa koskevien siirtymäsäännösten puuttumiseen (ks. vastaavasti edellä 130 kohdassa mainittu asia ThyssenKrupp Nirosta v. komissio, tuomion 76 kohta).
- 145 Tässä tilanteessa olisi perustamissopimusten tavoitteiden ja yhtenäisyyden sekä unionin oikeusjärjestyksen jatkuvuuden kanssa ristiriidassa se, että komissiolla ei olisi toimivaltaa varmistaa sellaisten EHTY:n perustamissopimukseen liittyvien normien yhdenmukaista tulkintaa, joilla on oikeusvaikutuksia vielä mainitun sopimuksen voimassaolon päättymisen jälkeen (ks. vastaavasti asia C-119/05, Lucchini, tuomio 18.7.2007, Kok., s. I-6199, 41 kohta).

- 146 Edellä esitetystä seuraa, että toisin kuin kantaja väittää, asetusta N:o 1/2003 ja etenkin sen 7 artiklan 1 kohtaa ja 23 artiklan 2 kohtaa on tulkittava siten, että niissä sallitaan komission toteavan 23.7.2002 jälkeen EHTY:n perustamissopimuksen aineelliseen ja ajalliseen soveltamisalaan kuuluvilla aloilla toteutetut kartellit ja määrävän niistä seuraamuksia, ja näin on siitäkin huolimatta, ettei HT 65 artiklaa nimenomaisesti mainita kyseisen asetuksen edellä mainituissa säännöksissä (ks. edellä 131 kohdassa mainittu asia ArcelorMittal Luxembourg ym. v. komissio, tuomion 64 kohta ja edellä 124 kohdassa mainittu asia ThyssenKrupp Stainless v. komissio, tuomion 84 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen, jotka pysytettiin muutoksenhaussa edellä 130 kohdassa mainituissa yhdistetyissä asioissa ArcelorMittal Luxembourg v. komissio ja komissio v. ArcelorMittal Luxembourg ym. annetulla tuomiolla, 74 kohta ja edellä 130 kohdassa mainitussa asiassa ThyssenKrupp Nirosta v. komissio annetulla tuomiolla, 72, 73 ja 87 kohta). Kantajan tätä koskevat väitteet, joilla pyritään osoittamaan, että asetuksen N:o 1/2003 ja HT 65 artiklan – vaikkei jälkimmäinen ollut enää voimassa – soveltaminen yhdessä ei ole pätevä perusta seuraamusten määräämiselle, ja sillä loukataan rajoitetun erityistoimivallan periaatetta, on näin ollen hylättävä.
- 147 Lisäksi on todettava, että unionin oikeusjärjestyksessä EY:n perustamissopimuksen määräyksiä on EHTY:n perustamissopimuksella alun perin säännellyllä alalla sovellettava noudattaen periaatteita, jotka koskevat lain ajallista soveltamista. Vakiintuneesta oikeuskäytännöstä ilmenee tässä suhteessa, että vaikka menettelysääntöjä on yleensä sovellettava kaikkiin oikeusriitoihin, jotka ovat vireillä tällaisten menettelysääntöjen tullessa voimaan, tämä ei päde aineellisiin oikeussääntöihin. Oikeusvarmuuden ja luottamuksensuojan periaatteen noudattamisen takaamiseksi viimeksi mainittuja on nimittäin tulkittava siten, että niitä sovelletaan ennen niiden voimaantuloa syntyneisiin tilanteisiin ainoastaan siinä tapauksessa, että niiden sanamuodosta, tarkoituksesta tai systematiikasta käy selvästi ilmi, että niille on annettava tällainen vaikutus (yhdistetyt asiat 212/80-217/80, Meridionale Industria Salumi ym., tuomio 12.11.1981, Kok., s. 2735, 9 kohta; asia 21/81, Bout, tuomio 10.2.1982, Kok., s. 381, 13 kohta; asia T-42/96, Eyckeler & Malt v. komissio, tuomio 19.2.1998, Kok., s. II-401, 55 kohta; edellä 131 kohdassa mainittu asia ArcelorMittal Luxembourg ym. v. komissio, tuomion 65 kohta ja edellä 124 kohdassa mainittu asia ThyssenKrupp Stainless v. komissio, tuomion 85 kohta, pysytetty muutoksenhaussa edellä 130 kohdassa mainitussa asiassa ThyssenKrupp Nirosta v. komissio annetulla tuomiolla, 79 kohta).
- 148 Tästä syystä siitä kysymyksestä, mitkä aineelliset säännökset tulevat sovellettaviksi sellaiseen oikeudelliseen tilanteeseen, joka on syntynyt lopullisesti ennen EHTY:n perustamissopimuksen voimassaolon päättymistä, on todettava, että unionin oikeusjärjestyksen jatkuvuus sekä oikeusvarmuuden ja luottamuksensuojan periaatteita koskevat vaatimukset edellyttävät EHTY:n perustamissopimuksen nojalla annettujen aineellisten säännösten soveltamista sellaisiin tosiseikkoihin, jotka kuuluvat kyseisten säännösten aineelliseen ja ajalliseen soveltamisalaan. Se seikka, että EHTY:n perustamissopimuksen määräykset eivät kyseisen sopimuksen voimassaolon päättymisen vuoksi ole enää voimassa tosiseikkoja koskevan arvioinnin tekemishetkellä, ei muuta tätä päätelmää, sikäli kuin arviointi koskee sellaista oikeudellista tilannetta, joka on syntynyt lopullisesti sinä ajankohtana, jona EHTY:n perustamissopimuksen nojalla annettuja aineellisia säännöksiä sovellettiin (edellä 131 kohdassa mainittu asia ArcelorMittal Luxembourg ym. v. komissio, tuomion 66 kohta ja edellä 124 kohdassa mainittu asia ThyssenKrupp Stainless v. komissio, tuomion 86 kohta, pysytetty muutoksenhaussa edellä 130 kohdassa mainitussa asiassa ThyssenKrupp Nirosta v. komissio, annetulla tuomiolla, 79 kohta; ks. myös vastaavasti edellä 134 kohdassa mainittu asia Ferriere Nord v. komissio, tuomion 96 kohta).
- 149 Aineellisista säännöistä on käsiteltävässä asiassa huomautettava, että riidanalainen päätös koskee ennen EHTY:n perustamissopimuksen voimassaolon päättymistä 23.7.2002 lopullisesti syntyneitä oikeudellista tilannetta, sillä rikkomisajanjakso oli 6.12.1989-4.7.2000 (ks. edellä 37 kohta). Koska 24.7.2002 lähtien sovellettavalla aineellisella kilpailuoikeudella ei ole taannehtivaa vaikutusta, on syytä todeta, että HT 65 artiklan 1 kohta on sovellettavissa oleva ja komission riidanalaisessa päätöksessä tosiasiallisesti soveltama aineellinen sääntö, kun muistetaan, että juuri siitä, että EY:n perustamissopimus on EY 305 artiklassa vahvistetuina tavoin *lex generalis* suhteessa EHTY:n perustamissopimukseen, seuraa, että

EHTY:n perustamissopimuksen ja sen soveltamissääntöjen mukainen erityinen järjestelmä on periaatteen *lex specialis derogat legi generali* perusteella ainoa järjestelmä, jota voidaan soveltaa ennen 24.7.2002 syntyneisiin tilanteisiin (ks. vastaavasti edellä 131 kohdassa mainittu asia ArcelorMittal Luxembourg ym. v. komissio, tuomion 68 kohta ja edellä 124 kohdassa mainittu asia ThyssenKrupp Stainless v. komissio, tuomion 89 kohta, jotka pysytettiin muutoksenhaussa edellä 130 kohdassa mainituissa yhdistetyissä asioissa ArcelorMittal Luxembourg v. komissio ja komissio v. ArcelorMittal Luxembourg ym. annetulla tuomiolla, 77 kohta ja edellä 130 kohdassa mainitussa asiassa ThyssenKrupp Nirosta v. komissio annetulla tuomiolla, 79 kohta).

- 150 Tästä seuraa, ettei kantaja voi väittää, että *nullum crimen, nulla poena sine lege* -periaate merkitsee sitä, että aineellinen normi, jonka rikkomisesta seuraamus määrätään, on voimassa paitsi hetkellä, jona lainvastainen teko tapahtuu, myös päätöksen, jolla seuraamus määrätään, tekohetkellä.
- 151 Oikeuskäytännössä on lisäksi todettu, että *nullum crimen, nulla poena sine lege* -periaate, sellaisena kuin se on erityisesti perusoikeuskirjan 49 artiklan 1 kohdan mukaan, edellyttää, että unionin säännöstössä määritellään selvästi rikkomiset ja niistä määrättävät seuraamukset (ks. edellä 130 kohdassa mainittu asia ThyssenKrupp Nirosta v. komissio, tuomion 80 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 152 Lisäksi oikeusvarmuuden periaate edellyttää, että tällaisen säännösten perusteella ne, joita asia koskee, voivat saada selville tarkasti, minkä laajuisia niille asetetut velvoitteet ovat, jotta ne voivat yksiselitteisesti saada tiedon oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan ja ryhtyä niiden johdosta asianmukaisesti toimenpiteisiin (edellä 130 kohdassa mainittu asia ThyssenKrupp Nirosta v. komissio, tuomion 81 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 153 Koska perustamissopimuksissa määritettiin selvästi jo ennen tosiseikkojen tapahtuma-aikaa rikkomiset sekä niistä määrättävien seuraamusten luonne ja merkittävyys, mainittujen periaatteiden tarkoituksena ei ole taata yrityksille, että ne voivat oikeudellisten perustojen ja menettelysääntöjen myöhempien muutosten vuoksi välttää kaikki niiden aikaisemmista kilpailusääntöjen rikkomisista johtuvat seuraamukset (edellä 130 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat ArcelorMittal Luxembourg v. komissio ja komissio v. ArcelorMittal Luxembourg ym., tuomion 70 kohta ja edellä 130 kohdassa mainittu asia ThyssenKrupp Nirosta v. komissio, tuomion 83 kohta).
- 154 On muistutettava, että kantajan tilanteessa oleva huolellinen yritys ei missään vaiheessa voinut olla tietämätön toimintansa seurauksista eikä luottaa siihen, että EY:n perustamissopimuksen oikeudellisten puitteiden tulemisesta EHTY:n perustamissopimuksen vastaavien puitteiden sijaan olisi seurauksena se, että se voi välttää kaikki seuraamukset niistä HT 65 artiklan rikkomisista, joihin se on menneisyydessä syyllistynyt (edellä 130 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat ArcelorMittal Luxembourg v. komissio ja komissio v. ArcelorMittal Luxembourg ym., tuomion 73 kohta ja edellä 130 kohdassa mainittu asia ThyssenKrupp Nirosta v. komissio, tuomion 86 kohta).
- 155 Riidanalainen päätös on sitä paitsi tehty asetuksen N:o 1/2003 7 artiklan 1 kohdan ja 23 artiklan 2 kohdan nojalla asetusten N:o 17 ja N:o 1/2003 mukaisessa menettelyssä. Oikeudellista perustaa ja riidanalaisen päätöksen tekemiseen johtanutta menettelyä koskevat säännöt ovat edellä 147 kohdassa mainitussa oikeuskäytännössä tarkoitettuja menettelysääntöjä. Koska riidanalainen päätös on tehty EHTY:n perustamissopimuksen voimassaolon päätyttyä, komissio sovelsi perustellusti asetuksessa N:o 1/2003 säädetyt menettelysääntöjä (ks. edellä 131 kohdassa mainittu asia ArcelorMittal Luxembourg ym. v. komissio, tuomion 67 kohta ja edellä 124 kohdassa mainittu asia ThyssenKrupp Stainless v. komissio, tuomion 87 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen, jotka pysytettiin muutoksenhaussa edellä 130 kohdassa mainituissa yhdistetyissä asioissa ArcelorMittal Luxembourg v. komissio ja komissio v. ArcelorMittal Luxembourg ym. annetulla tuomiolla, 74 kohta, ja edellä 130 kohdassa mainitussa asiassa ThyssenKrupp Nirosta v. komissio annetulla tuomiolla, 90 kohta; ks. myös vastaavasti edellä 134 kohdassa mainittu asia Ferriere Nord v. komissio, tuomion 96 kohta).

156 Tästä seuraa, että tämä kanneperuste on hylättävä.

*Kantajan puolustautumisoikeuksien loukkaamista ja oikeudellista virhettä koskeva kolmas kanneperuste*

157 Tässä kanneperusteessa kantaja riitauttaa sen, ettei menettelyä aloitettu uudelleen, ja sen, ettei uutta väitetiedoksiantoa lähetetty ennen riidanalaisen päätöksen tekemistä, ja väittää, että lex mitior-periaatetta on sovellettu virheellisesti.

158 Komissio väittää ensiksi vastauksessaan, että kantaja esitti omassa vastauksessaan väitteitä, jotka eivät esiinny sen kannekirjelmässä ja jotka koskevat ennen vuoden 2002 päätöstä tehtyjen toimien väitettyä pätemättömyyttä, kartellin jäsenvaltioiden väliseen kauppaan aiheuttamien vaikutusten väitettyä tutkimatta jättämistä ja asetuksella N:o 1/2003 kansallisille viranomaisille myönnettyjen etuoikeuksien väitettyä loukkaamista.

159 Kun otetaan huomioon edellä 120 ja 121 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö, on katsottava aluksi, että väitteellä, joka koskee ennen vuoden 2002 päätöstä tehtyjen toimien pätemättömyyttä, on katsottava laajennettavan väitettä, jonka mukaan komissio ei voinut tehdä riidanalaista päätöstä laillisesti aloittamatta uudelleen hallinnollista menettelyä, ja että se on näin ollen otettava tutkittavaksi.

160 Seuraavaksi on todettava, että väite, joka koskee kartellin jäsenvaltioiden väliseen kauppaan aiheuttamien vaikutusten väitettyä tutkimatta jättämistä, esitettiin jo kannekirjelmässä ja se liittyy tämän kanneperusteen toisessa osassa, jonka mukaan EY 81 artiklan 1 kohdassa määrätään EHTY:n perustamissopimuksen vastaavaan määräykseen verrattuna lisäedellytyksestä, joka koskee jäsenvaltioiden kauppaan vaikuttamista, esitettyihin argumentteihin. Se on siis otettava tutkittavaksi.

161 Lopuksi on todettava, ettei väitettä, joka koskee asetuksella N:o 1/2003 kansallisille viranomaisille myönnettyjen etuoikeuksien väitettyä loukkaamista, esiintynyt kannekirjelmässä eikä sillä laajenneta siinä mainittua väitettä. Se on näin ollen jätettävä tutkimatta.

Hallinnollisen menettelyn uudelleen aloittamatta jättämistä ja uuden väitetiedoksiannon puuttumista koskeva ensimmäinen osa

162 Kantaja väittää, että komissio loukkasi sen puolustautumisoikeuksia, koska se ei aloittanut uudelleen hallinnollista menettelyä eikä lähettänyt sille uutta väitetiedoksiantoa ennen riidanalaisen päätöksen tekemistä.

163 On muistutettava, että asetuksen N:o 1/2003 27 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Ennen 7, 8 ja 23 artiklassa sekä 24 artiklan 2 kohdassa tarkoitettujen päätösten tekemistä komission on varattava yrityksille tai yritysten yhteenliittymille, joita komission toteuttama menettely koskee, tilaisuus esittää huomautuksensa komission niitä vastaan esittämistä väitteistä. Komissio perustaa päätöksensä yksinomaan väitteille, joista asianomaiset osapuolet ovat voineet esittää huomautuksensa. Kantelijat osallistuvat tiiviisti menettelyyn.”

164 Vakiintuneesta oikeuskäytännöstä ilmenee lisäksi, että puolustautumisoikeuksien kunnioittaminen kaikissa sellaisissa menettelyissä, joissa voidaan määrätä seuraamuksia – erityisesti sakkoja tai uhkasakkoja –, on unionin oikeuden peruseriaate, jota on noudatettava, vaikka kyse olisi luonteeltaan hallinnollisesta menettelystä. Tässä yhteydessä väitetiedoksianto on unionin oikeuden peruseriaatteen, joka edellyttää puolustautumisoikeuksien kunnioittamista kaikissa menettelyissä, soveltamista koskeva menettelyllinen tae. Tämän periaatteen mukaan komission yritykselle, jolle se aikoo määrätä seuraamuksen kilpailusääntöjen rikkomisesta, osoittamaan väitetiedoksiantoon on sisällytettävä kyseistä yritystä vastaan esitetyt olennaiset seikat, kuten teot, joista yritystä moititaan, niiden oikeudellinen luonnehdinta ja todistusaineisto, johon komissio tukeutuu, jotta yritys voisi esittää

hyödyllisesti väitteensä ja perustelunsa sitä vastaan käydyssä hallinnollisessa menettelyssä (ks. vastaavasti yhdistetyt asiat C-322/07 P, C-327/07 P ja C-338/07 P, Papierfabrik August Koehler ym. v. komissio, tuomio 3.9.2009, Kok., s. I-7191, 34 ja 36 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen ja asia C-534/07 P, Prym ja Prym Consumer v. komissio, tuomio 3.9.2009, Kok., s. I-7415, 26–28 kohta).

- 165 Puolustautumisoikeuksien kunnioittaminen edellyttää nimittäin sitä, että asianomainen yritys saa hallinnollisen menettelyn kuluessa ilmaista asianmukaisesti näkemyksensä esiin tuotujen tosiseikkojen ja olosuhteiden paikkansapitävyydestä ja merkityksestä sekä niistä asiakirjoista, joita komissio on käyttänyt sitä vastaan esitetyn rikkomista koskevan väitteensä tukena (ks. yhdistetyt asiat C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P ja C-219/00 P, Aalborg Portland ym. v. komissio, tuomio 7.1.2004, Kok., s. I-123, 66 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 166 Kantaja väittää ensiksi, että vaikka komission tekemä virhe päätöksen oikeudellisen perustan valinnassa voitaisiin luokitella pelkäksi menettelyvirheeksi, käsiteltävään asiaan sovellettavien oikeussääntöjen yksipuolisella uudelleentarkastelulla *lex mitior* -periaatteen ja riidanalaisen päätöksen 5 kohdan – joka esitetään kyseisen päätöksen III otsikon ”Oikeudellinen arviointi” alla – mukaan rikotaan asetuksen N:o 1/2003 27 artiklaa. Kantajaa ei nimittäin milloinkaan kuultu HT 65 artiklan ja EY 81 artiklan analyysistä ja rinnakkaisesta soveltamisesta, koska komission päättely ei esiintynyt väitetiedoksiannossa vaan yksinomaan täydentävässä väitetiedoksiannossa, joka oli vielä silloin ”pätevä”.
- 167 Aluksi on todettava, että riidanalaisen päätöksen 5 kohta koskee EHTY:n perustamissopimuksen voimassaolon päättymisen oikeudellisia seurauksia edellä 21 kohdassa mainitussa asiassa SP ym. vastaan komissio annettu tuomio huomioiden.
- 168 Kyseisessä kohdassa komissio viittasi ensinnäkin EHTY:n perustamissopimuksen voimassaolon päättymisen vaikutuksista kilpailuasioiden käsittelyyn antamaansa tiedonantoon (EUVL 2002, C 152, s. 5) ja täydentävään väitetiedoksiantoon, jossa se ilmoitti asianomaisille yrityksille aikomuksestaan noudattaa ensimmäisessä tiedonannossa mainittua lähestymistapaa. Se muistutti niin ikään edellä 21 kohdassa mainitussa asiassa SPA ym. vastaan komission annetun tuomion perusteluista ja siitä, että se oli kertonut asianomaisille yrityksille aikomuksestaan tehdä uusi päätös ja korjata sen oikeudellinen perusta unionin yleisen tuomioistuimen kumottua vuoden 2002 päätöksen (riidanalaisen päätöksen 342 ja 351 perustelukappale). Komissio selitti seuraavaksi eron sen oikeudellisen perustan valinnan, jolla sille annetaan toimivalta toimen antamiseen, sekä menettelysääntöjen ja aineellisoikeudellisten sääntöjen määrittämisen välillä (riidanalaisen päätöksen 353–376 perustelukappale). Oikeudellisen perustan valinnan osalta se esitti syyt, joiden vuoksi se katsoi, että sillä oli edelleen toimivalta tutkia kilpailusääntöjen rikkomisia EHTY:n perustamissopimuksen soveltamisalaan kuuluvilla aloilla. Menettelysäännöistä komissio muistutti, että menettelysäännöt olivat säännöt, joita sovellettiin päätöksen tekohetkellä. Aineellisoikeudellisten sääntöjen osalta komissio esitti periaatteet, joilla säännellään sääntöjen ajallista seuraantoa ja jotka voivat johtaa sellaisten aineellisoikeudellisten sääntösten soveltamiseen, jotka eivät enää ole voimassa toimen toteuttamishetkellä, ja niitä rajoitetaan *lex mitior* -periaatteella.
- 169 Kantaja ei ensinnäkään voi väittää, ettei sitä kuultu milloinkaan HT 65 artiklan ja EY 81 artiklan ”analyysistä ja rinnakkaisesta soveltamisesta”. Vaikka väitetiedoksiannossa ei ennen EHTY:n perustamissopimuksen voimassaolon päättymistä toki selitettykään EHTY:n perustamissopimuksen voimassaolon päättymisen seurauksia eikä tutkittu HT 65 artiklaa ja EY 81 artiklaa *lex mitior* -periaatteen näkökulmasta, täydentävässä väitetiedoksiannossa EHTY:n perustamissopimuksen voimassaolon päättymisen jälkeen käsiteltiin nimenomaisesti näitä seurauksia käsiteltävässä asiassa.
- 170 Täydentävän väitetiedoksiannon 11 kohdassa komissio totesi näin ollen, että EHTY:n perustamissopimuksen kaksi määräystä, jotka voitaisiin abstraktisti luokitella EY:n perustamissopimuksen vastaavia määräyksiä epäsuotuisimmiksi, olivat HT 65 artiklan 1 kohta suhteessa EY 81 artiklan 1 kohtaan ja HT 65 artiklan 5 kohta suhteessa asetuksen N:o 17/15 artiklaan. Kyseisen tiedonannon 12–15 kohdassa komissio tarkasteli kyseisiä määräyksiä käsiteltävien

tosiseikkojen kannalta ja päätteli, että käsiteltävässä asiassa EY:n perustamissopimus ei ollut in concreto EHTY:n perustamissopimusta suotuisampi, minkä vuoksi *lex mitior* -periaatteeseen ei voitu pätevästi vedota EHTY:n perustamissopimuksen aineellisen oikeuden soveltamisen käsiteltävän asian tosiseikkoihin riitauttamiseksi.

- 171 On totta, ettei komissio käsitellyt täydentävässä väitetiedoksiannossa erityisesti sitä, voitaisiinko HT 65 artiklan 2 kohta, joka koskee tiettyihin sopimuksiin sovellettavaa poikkeusta, luokitella abstraktisti EY 81 artiklan 3 kohtaa epäsuotuisammaksi. Tällainen laiminlyönti selittyy kuitenkin sillä, että komissio katsoi kyseisen tiedonannon 11 kohdassa (ks. edellä 170 kohta), että yksinomaan HT 65 artiklan 1 ja 5 kohtaa voitiin abstraktisti tarkasteltuna pitää epäsuotuisampina kuin EY:n perustamissopimuksen kyseistä määräystä. Täydentävän väitetiedoksiannon 6 kohdassa komissio totesi toisaalta, ettei HT 65 artiklan 2 kohta ollut sovellettavissa käsiteltävässä asiassa väitetiedoksiannossa esitetyistä syistä. Kantaja ei näin ollen voi väittää, että jos sillä olisi ollut mahdollisuus, se olisi voinut osoittaa, että tietyillä sen hintakäytännöistä saattoi olla positiivisia vaikutuksia SP:n asiakkaisiin. Täydentävästä väitetiedoksiannosta nimittäin ilmenee, että komissio katsoi, että käsiteltävänä olevan kartellin ainoana tarkoituksena oli kilpailun rajoittaminen eikä siihen voitu soveltaa minkäänlaista poikkeusta.
- 172 Tästä on todettava, että edellä 21 kohdassa mainitussa asiassa SP ym. vastaan komissio annetusta tuomiosta ilmenee, että toimen oikeudellisen perustan muodostavan määräyksen on oltava voimassa toimen antamishetkellä ja että HT 97 artiklan mukaisesti HT 65 artiklan 4 ja 5 kohdan voimassaolo oli päättynyt 23.7.2002, joten komissio ei voinut enää perustaa toimivaltaa kyseisiin määräyksiin, joiden voimassaolo oli päättynyt riidanalaisen päätöksen tekohetkellä, todetakseen HT 65 artiklan 1 kohdan rikkomisen ja määrätäkseen sakkoja yrityksille, joiden väitettiin osallistuneen kyseiseen rikkomiseen. Kyseisessä asiassa ei siis käsitelty riidan asiakysymystä eikä lausuttu sen tekemistä edeltäneiden menettelyllisten toimien pätevydestä.
- 173 Koska vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan unionin toimen kumoaminen ei välttämättä vaikuta valmisteleviin toimiin, sillä kumotun toimen korvaamiseen tähtäävä menettely voidaan lähtökohtaisesti aloittaa uudelleen juuri siitä vaiheesta, jossa lainvastaisuus tapahtui (asia C-415/96, Espanja v. komissio, tuomio 12.11.1998, Kok., s. I-6993, 31 ja 32 kohta ja yhdistetyt asiat C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P-C- 252/99 P ja C-254/99 P, Limburgse Vinyl Maatschappij ym. v. komissio, tuomio 15.10.2002, Kok., s. I-8375, 73 kohta; ks. asia T-2/95, Industrie des poudres sphériques v. neuvosto, tuomio 15.10.1998, Kok., s. II-3939, 91 kohta ja asia T-66/01, Imperial Chemical Industries v. komissio, tuomio 25.6.2010, Kok., s. II-2631, 125 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen), on katsottava, että edellä 21 kohdassa mainitussa asiassa SP ym. v. komissio annettu tuomio ei vaikuttanut väitetiedoksiannon ja täydentävän väitetiedoksiannon laillisuuteen ja että komissio saattoi perustellusti jatkaa menettelyä siitä nimenomaisesta hetkestä, jona lainvastaisuus tapahtui eli vuoden 2002 päätöksen tekohetkestä.
- 174 Toiseksi on muistutettava, että 30.6.2008 komissio lähetti niin ikään kantajalle ja kahdelle muulle asianomaiselle yritykselle kirjeen, jossa se ilmoitti niille aikomuksestaan tehdä uusi päätös korjaamalla oikeudellinen perusta vuoden 2002 päätöksen oikeudelliseen perustaan verrattuna. Kyseisessä kirjeessä, jossa ei esitetä adressaattirytyksiin kohdistuvia väitteitä, komissio ilmoitti aikomuksestaan tehdä uusi päätös vuoden 2002 päätöksen edellä 21 kohdassa mainitussa asiassa SP ym. vastaan komissio annetulla tuomiolla tapahtuneen kumoamisen jälkeen, toisti *lex mitior* -periaatetta koskevat näkemyksensä ja lisäsi, että HT 65 artiklan 2 kohdan soveltamisala oli suppeampi kuin EY 81 artiklan 3 kohdan soveltamisala. Se totesi tästä – kuten se oli maininnut täydentävän väitetiedoksiannon 6 kohdassa –, että käsiteltävässä asiassa ei kuitenkaan voitu soveltaa kumpaakaan kyseisestä kahdesta määräyksestä. Edes vastauksessaan tähän kirjeeseen kantaja ei esittänyt huomautuksia eikä seikkoja, joilla olisi pyritty osoittamaan, että EY 81 artiklan 3 kohdassa määrätty poikkeusta koskevat edellytykset täyttyivät.

- 175 Edellä esitetystä seuraa, että kantaja ei voi väittää, että sen puolustautumisoikeuksia on loukattu, koska sitä ei kuultu HT 65 artiklan ja EY 81 artiklan ”analyysistä ja rinnakkaisesta soveltamisesta”.
- 176 Kantaja ei toiseksi voi väittää, ettei komission 30.6.2008 päivättyä kirjettä voida pitää pätevänä väitetiedoksiantona, koska se ei täytä tällaisen edellytyksiä, koska se on muun muassa erittäin suppea ja sen mukaan vastausaikaa siihen on yksi kuukausi eli siinä poiketaan kahden kuukauden määräajasta, joka on tavanomaisesti vahvistettu väitetiedoksiantoon vastaamiseksi.
- 177 Komission tavoin – ja kuten edellä 174 kohdassa jo tehtiin – on todettava, että 30.6.2008 päivätty kirje ei sisällä uusia väitteitä, vaan sen tarkoituksena on tiedottaa asianomaisille yrityksille komission aikomuksesta tehdä uusi päätös oikeudellisen perustan korjaamisen jälkeen. Oikeuskäytännön mukaan tilanteessa, jossa komissio kilpailualalla tehdyn päätöksen kumoamisen jälkeen päättää korjata todetun lainvastaisuuden tai todetut lainvastaisuudet ja tehdä täysin samanlaisen päätöksen, jossa ei ole näitä lainvastaisuuksia, kyseinen päätös koskee samoja väitteitä, joista yritykset ovat jo esittäneet kantansa (edellä 173 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Limburgse Vinyl Maatschappij ym. v. komissio, tuomion 98 kohta).
- 178 Koska 30.6.2008 päivätty kirje ei ollut väitetiedoksianto – mikä sitä paitsi ilmenee myös riidanalaisen päätöksen 6, 122, 123, 390 ja 391 perustelukappaleesta – kantajan argumentit, joiden mukaan yhtäältä komissio loukkasi sen puolustautumisoikeuksia antamalla sille vain yhden kuukauden määräajan huomautusten esittämiseen ja toisaalta tällainen tiedonanto oli liian suppea, ovat merkityksettömiä.
- 179 Kantaja väittää kolmanneksi, että sen puolustautumisoikeuksia on loukattu sen vuoksi, ettei komissio odottanut sen kannanottoa, koska se lähetti kantajalle sen liikevaihtoa koskevan tietojensaantipyynnön jo ennen komission itsensä huomautusten esittämistä vahvistaman määräajan päättymistä. Tällainen pyyntö on kuitenkin yleisesti ottaen ”viimeinen vaihe”, joka edeltää päätöksen tekemistä.
- 180 Tästä on todettava ensiksi, että komissiolla ei ollut velvollisuutta odottaa asianomaisten yritysten huomautuksia ennen kuin se lähetti niille tietojensaantipyynnön asetuksen N:o 1/2003 18 artiklan 2 kohdan mukaisesti. Seuraavaksi on todettava, ettei pelkästään sillä, että komissio lähetti kantajalle tietojensaantipyynnön 24.7.2008 eli samana päivänä, jona tämä esitti sille huomautuksensa 30.6.2008 päiväystä kirjeestä, voida osoittaa, ettei komissio ottanut huomioon argumentteja, jotka kantaja esitti kyseisissä huomautuksissa. Kantajan näkemys on lisäksi ristiriidassa sen kanssa, että komissio vastasi nimenomaisesti riidanalaisen päätöksen 388–394 perustelukappaleessa asianomaisten yritysten vastauksena 30.6.1998 päivättyyn kirjeeseen esittämiin huomautuksiin.
- 181 Kaiken edellä esitetyn perusteella kantajan argumentti, joka perustuu siihen, ettei käsiteltävässä asiassa voida soveltaa päättelyä, jota unionin yleinen tuomioistuin käytti edellä 131 kohdassa mainituissa yhdistetyissä asioissa ArcelorMittal Luxembourg ym. vastaan komissio annetussa tuomiossa ja edellä 124 kohdassa mainitussa asiassa ThyssenKrupp Stainless vastaan komissio annetussa tuomiossa, on merkityksetön. Edellä esitetystä ilmenee ensinnäkin, ettei kantajalta evätty menettelyllisiä takeita käsiteltävässä asiassa. Komissiolla ei myöskään ollut velvollisuutta osoittaa kantajalle uutta väitetiedoksiantoa. Kantaja on lopuksi väärässä väittäessään, ettei se voinut esittää huomautuksia HT 65 artiklan ja EY 81 artiklan analyysistä ja rinnakkaisesta soveltamisesta.
- 182 Kolmannen kanneperusteen ensimmäinen osa on näin ollen hylättävä.



Toinen osa, joka koskee oikeudellista virhettä, joka muodostuu HT 65 artiklan 1 kohdan soveltamisesta EY 81 artiklaa suotuisampana sääntönä

- 183 Tämän kanneperusteen toisessa osassa kantaja väittää, että komissio teki oikeudellisen virheen, kun se sovelsi HT 65 artiklan 1 kohtaa pikemminkin kuin EY 81 artiklan 1 kohtaa. Komissio näyttää kantajan mukaan pitävän kiistattomana, että käsiteltävässä asiassa *lex mitior* oli HT 65 artiklan 1 kohta, vaikka EY 81 artiklan 1 kohdassa määrätään lisäedellytyksestä HT 65 artiklan 1 kohtaan nähden, ja tämä edellytys liittyy jäsenvaltioiden väliseen kauppaan vaikuttamiseen.
- 184 Kantaja kiistää tämän osalta komission arvioinnin, jonka mukaan rikkomisen, josta komissio katsoo kantajan olevan vastuussa, olisi joka tapauksessa voinut vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Sen mukaan edellytykset, jotka komissio vahvisti [EY] 81 ja [EY] 82 artiklassa tarkoitettua kauppaan kohdistuvan vaikutuksen käsitettä koskeissa suuntaviivoissaan (EUVL 2004, C 101, s. 81) jäsenvaltioiden väliselle kaupalle aiheutuvia vahingollisia vaikutuksia koskevan kriteerin olemassaolon hyväksymiseksi, eivät täyty käsiteltävässä asiassa.
- 185 Kun otetaan huomioon tämän tuomion 169–175 kohta, on aluksi hylättävä kantajan argumentti, jonka mukaan sen puolustautumisoikeuksia loukattiin siksi, ettei asianomaisen kartellin vaikutusten selvittämiseksi aloitettu uutta menettelyä.
- 186 On ensiksi palautettava mieleen yhtäältä, että oikeuskäytännössä on katsottu, että jotta päätös, sopimus tai menettelytapa on omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, on oltava nähtävissä riittävän todennäköisesti ja kaikkien asiaan vaikuttavien oikeudellisten seikkojen ja tosiseikkojen perusteella, että sillä voi tosiasiallisesti tai mahdollisesti olla suoraa tai välillistä vaikutusta jäsenvaltioiden väliseen kauppaan tavalla, joka voisi haitata jäsenvaltioiden välisten yhtenäismarkkinoiden toteuttamista. Tämän lisäksi vaaditaan, ettei tämä vaikutus ole vähäistä (ks. asia C-238/05, *Asnef-Equifax ja Administración del Estado*, tuomio 23.11.2006, Kok., s. I-11125, 34 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen ja yhdistetyt asiat C-125/07 P, C-133/07 P, C-135/07 P ja C-137/07 P, *Erste Group Bank ym. v. komissio*, tuomio 24.9.2009, Kok., s. I-8681, 36 kohta).
- 187 Siten vaikutus yhteisön sisäiseen kauppaan johtuu yleensä useista tekijöistä yhdessä, jotka erikseen tarkasteltuina eivät välttämättä olisi ratkaisevia. Sen selvittämiseksi, vaikuttaako yhteistoimintajärjestely tuntuvasti jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, tällainen järjestely on tutkittava sen taloudellisessa ja oikeudellisessa asiayhteydessä (edellä 186 kohdassa mainittu asia *Erste Group Bank ym. v. komissio*, tuomion 37 kohta ja edellä 186 kohdassa mainittu asia *Asnef-Equifax ja Administración del Estado*, tuomion 35 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 188 Toisaalta oikeuskäytännössä on jo katsottu, että se, että yhteistoimintajärjestelyn tavoitteena on ainoastaan tuotteiden markkinointi yhdessä jäsenvaltiossa, ei riitä sulkemaan pois sitä mahdollisuutta, että yhteistoimintajärjestely vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Yhteistoimintajärjestely, joka ulottuu yhden jäsenvaltion koko alueelle, on nimittäin jo luonteeltaan sellainen, että se lujittaa kansallista markkinoiden eristämistä ja haittaa näin EY:n perustamissopimuksessa tavoiteltua taloudellista vuorovaikutusta (ks. edellä 186 kohdassa mainittu asia *Erste Group Bank ym. v. komissio*, tuomion 38 kohta ja edellä 186 kohdassa mainittu asia *Asnef-Equifax ja Administración del Estado*, tuomion 37 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 189 On todettava, että komissio tukeutui *lex mitiorin* määrittelyssä riidanalaisen päätöksen 373–375 ja 385–387 perustelukappaleessa seuraaviin seikkoihin: a) asianomainen kartelli koski Italian koko aluetta, jolla ajanjakson, jonka kartelli jatkui, aikana tuotettiin 29–43 prosenttia yhteisössä tuotetusta betoniteräksestä; b) viennin (Italiasta käsin) vaikutus kokonaistoimituksiin (toimitukset Italiassa ja vienti) verraten oli edelleen merkittävä (6–34 prosenttia rikkomisajanjaksolla); c) seikat, joiden mukaan yhtäältä *Federacciai*-yritysten yhteenliittymän osallistumisen vuoksi joulukuusta 1989 heinäkuuhun 1998 kartellin vaikutukset ulottuivat kaikkiin Italian betoniteräksen tuottajiin, ja toisaalta kun *Federacciai* ei enää osallistunut kartelliin, se koski joka tapauksessa tärkeimpiä italialaisyhtiöitä,

- joiden kokonaismarkkinaosuus oli 80 prosenttia; d) ainakin kaksi tärkeää kartelliin osallistunutta yritystä toimivat niin ikään tuottajina ainakin yksillä muilla betoniteräksen maantieteellisillä markkinoilla; e) kartellia luonnehti niin ikään se, että sen tarkoituksena oli yhteisesti sovittu vienti Italian alueen ulkopuolelle tuotannon väliaikaista ja yhteisesti sovittua supistamista vastaavana toimenpiteenä ja f) Italian osuus yhteisön sisäisestä kaupasta vaihteli vuoden 1989 32,5 prosentin ja vuoden 2000 18,1 prosentin välillä ja oli vähimmillään 13,4 prosenttia vuonna 1998. Kantaja ei kiistä näitä seikkoja.
- 190 Edellä 188 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö huomioiden on ensiksi todettava, ettei kantajan argumenttia, joka koskee sitä, että käsiteltävässä asiassa merkitykselliset maantieteelliset markkinat muodostuvat yksinomaan Italian alueesta, voida hyväksyä.
- 191 Kantaja väittää toiseksi, ettei ole olemassa todisteita siitä, että se itse ja muut riidanalaisen päätöksen adressaattiyhtiöt olisivat keskustelleet muissa jäsenvaltioissa sovelletuista hinnoista tai että ne olisivat tarkkailleet kilpailijoiden toimintaa ulkomailla tai painostaneet niitä kilpailunvastaisesti. Tällaisella argumentilla ei kuitenkaan ole merkitystä, koska sen vuoksi, että kaupan vaikuttamisen käsite kattaa mahdollisen vaikuttamisen, ei ole ratkaisevaa tietää, toteuttavatko kartelliin osallistuvat yritykset toimenpiteitä, joilla pyritään suojautumaan muiden jäsenvaltioiden kilpailijoita vastaan (ks. [EY] 81 ja [EY] 82 artiklassa tarkoitettua kaupan kohdistuvan vaikutuksen käsitettä koskevien suuntaviivojen 79 ja 80 kohta).
- 192 Kantaja väittää kolmanneksi, että todellisen tai mahdollisen vahingon olemassaolo riippuu myös kaupankäynnin luonnollisista esteistä markkinoilla. Käsiteltävässä asiassa kyseiset esteet muodostuvat sen mukaan betoniteräksen hyvin vähäisestä kaupankäyntipotentiaalista erilaisten tyyppihyväksyntämääräysten vuoksi. Ulkomaisten yritysten tekemä valinta olla sijoittautumatta Italiaan perustuu sen mukaan siis kyseisten markkinoiden kansalliseen luonteeseen eikä kilpailunvastaiseen käytäntöön. Tästä on todettava komission tavoin, että tyyppihyväksynnän alan sääntöjen moninaisuus ei voinut olla riittävä este mahdollisen vahingon poissulkemiseksi, koska kyseisestä moninaisuudesta huolimatta viennin taso Italiasta käsin ja viennin vaikutus kokonaistoimituksiin verraten oli merkittävä tarkasteluajanjaksolla (riidanalaisen päätöksen 26, 48 ja 375 perustelukappale).
- 193 Kantaja toteaa neljänneksi, että komission riidanalaisen päätöksen 375 perustelukappaleessa ja sitä seuraavissa perustelukappaleissa esittämä väite, jonka mukaan viennistä Italian alueen ulkopuolelle sovittiin yhdessä, on liitettävä riidanalaisen päätöksen 183 perustelukappaleessa esiintyvään väitteeseen, jonka mukaan Euroopan hiili- ja teräsyhteisön jäsenvaltiot eivät kuuluneet yhdessä sovitun viennin piiriin. Vaikka tällainen väite näytettäisiin toteen, sillä ei kuitenkaan voitaisi osoittaa, ettei jäsenvaltioiden väliseen kauppaan vaikutettu, kun otetaan huomioon kaikki edellä 189 kohdassa mainitut seikat.
- 194 Viidenneksi on todettava, että kantajan huomautus, joka koskee sitä, että muuttamista koskevan päätöksen tekohetkellä EUT-sopimus oli jo voimassa ja SEUT 101 artiklan 1 kohdalla pyrittiin määräämään seuraamuksia yksinomaan yhteistoimintajärjestelyistä, jotka voivat vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, on tehoton, koska EY 81 artiklan 1 kohdan sanamuoto on identtinen SEUT 101 artiklan 1 kohdan sanamuodon kanssa.
- 195 Kaikesta edellä esitetystä seuraa, ettei komissio tehnyt oikeudellista virhettä, kun se katsoi, että käsiteltävässä asiassa EY 81 artiklan 1 kohdan soveltaminen ei ollut suotuisampaa kuin HT 65 artiklan 1 kohdan soveltaminen. Kolmannen kanneperusteen toinen osa on näin ollen hylättävä.
- 196 Tästä seuraa, että kolmas kanneperuste on hylättävä kokonaisuudessaan.

*Neljäs kanneperuste, joka koskee todisteiden puuttumista ja aineellisen oikeuden virheellistä soveltamista*

- 197 Kantaja väittää, että komissio jätti huomiotta HT 65 artiklan 1 kohdan, koska se katsoi kantajan olevan vastuussa rikkomisesta yhden ja saman Lucchini-SP-yrityksen välityksellä rikkomisen koko keston ajalta eli 6.12.1989–27.6.2000. Komissio teki kantajan mukaan ilmeisen arviointivirheen, kun se ei tehnyt taloudellisen kokonaisuuden osoittamisessa eroa kolmen eri ajanjakson välillä, joista ensimmäinen oli 6.12.1989–5.3.1991, toinen 5.3.1991–31.10.1997 ja viimeinen lokakuulta 1997 päivämäärään 27.6.2000 saakka. Komissio ei kantajan mukaan myöskään määritellyt asianmukaisesti ”oikeusseuraantosuhdetta” ensimmäisen Siderpotenzan, Lucchini Siderurgica, SP:n ja kantajan välillä.
- 198 Aluksi on muistutettava, että unionin kilpailuoikeus koskee yritysten toimintaa, ja yrityksen käsitteellä tarkoitetaan jokaista yksikköä, joka harjoittaa taloudellista toimintaa, riippumatta yksikön oikeudellisesta muodosta tai rahoitustavasta (ks. asia C-280/06, ETI ym., tuomio 11.12.2007, Kok., s. I-10893, 38 kohta; asia C-97/08 P, Akzo Nobel ym. v. komissio, tuomio 10.9.2009, Kok., s. I-8237, 54 ja 55 kohta ja edellä 77 kohdassa mainittu asia Elf Aquitaine v. komissio, tuomion 53 kohta).
- 199 Oikeuskäytännössä on myös täsmennetty, että yrityksen käsitteellä on tässä samassa asiayhteydessä katsottava tarkoitettavan taloudellista kokonaisuutta, vaikka oikeudellisesti tämän taloudellisen kokonaisuuden muodostaakin useampi kuin yksi luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö (asia C-217/05, Confederación Española de Empresarios de Estaciones de Servicio, tuomio 14.12.2006, Kok., s. I-11987, 40 kohta ja edellä 77 kohdassa mainittu asia Elf Aquitaine v. komissio, tuomion 53 kohta).
- 200 Oikeuskäytännössä on näin ollen korostettu, että kilpailusääntöjen soveltamisessa eri oikeushenkilöllisyydestä johtuva muodollinen ero kahden yhtiön välillä ei ole ratkaisevaa; merkityksellistä on niiden markkinakäyttäytymisen mahdollinen yhteneväisyys. Voi siis osoittautua tarpeelliseksi selvittää, muodostavatko kaksi yhtiötä, jotka ovat eri oikeushenkilöitä, sellaisen yhden ja saman yrityksen tai taloudellisen kokonaisuuden tai kuuluvatko ne sellaiseen yhteen ja samaan yritykseen tai taloudelliseen kokonaisuuteen, joka käyttäytyy yhdenmukaisesti markkinoilla (asia 48/69, Imperial Chemical Industries v. komissio, tuomio 14.7.1972, 140 kohta ja asia T-325/01, DaimlerChrysler v. komissio, tuomio 15.9.2005, Kok., s. II-3319, 85 kohta).
- 201 Kun tällainen taloudellinen yksikkö rikkoo kilpailusääntöjä, sen asiana on yksilöllisen vastuun periaatteen mukaisesti vastata kyseisestä rikkomisesta (ks. edellä 198 kohdassa mainittu asia ETI ym., tuomion 39 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen; edellä 198 kohdassa mainittu asia Akzo Nobel ym. v. komissio, tuomion 56 kohta ja edellä 77 kohdassa mainittu asia Elf Aquitaine v. komissio, tuomion 53 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 202 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan luonnollisen henkilön tai oikeushenkilön, joka johtaa kyseistä yritystä aikana, jolloin kilpailusääntöjä on rikottu, on lähtökohtaisesti vastattava kilpailusääntöjen rikkomisesta, vaikka kilpailusääntöjen rikkomisesta tehdyn langettavan päätöksen tekemispäivänä yrityksen toiminta ei enää olisi kyseisen henkilön vastuulla (asia C-248/98 P, KNP BT v. komissio, tuomio 16.11.2000, Kok., s. I-9641, 71 kohta; asia C-279/98 P, Cascades v. komissio, tuomio 16.11.2000, Kok., s. I-9693, 78 kohta; asia C-286/98 P, Stora Kopparbergs Bergslags v. komissio, tuomio 16.11.2000, Kok., s. I-9925, 37 kohta ja edellä 130 kohdassa mainittu asia ThyssenKrupp Nirosta v. komissio, tuomion 143 kohta).
- 203 Siitä, missä tilanteissa yksikölle, joka ei ole syyllistynyt rikkomiseen, voidaan määrätä seuraamuksia kyseisen rikkomisen perusteella, on oikeuskäytännössä täsmennetty, että tällaisiin tilanteisiin lukeutuu tilanne, jossa rikkomiseen syyllistynyt yksikkö on lakannut olemasta oikeudellisesti tai taloudellisesti, koska seuraamuksella, joka määrätään yritykselle, joka on lakannut harjoittamasta taloudellista toimintaa, ei välttämättä ole pelotevaikutusta (edellä 198 kohdassa mainittu asia ETI ym., tuomion 40 kohta ja edellä 130 kohdassa mainittu asia ThyssenKrupp Nirosta v. komissio, tuomion 144 kohta).

- 204 Seuraavaksi on todettava, että jos seuraamus olisi mahdollista määrätä ainoastaan sellaiselle yksikölle, joka on syyllistynyt rikkomiseen, yritykset voisivat välttää seuraamukset jo pelkästään muuttamalla identiteettiään uudelleenjärjestelyillä, luovutuksilla tai muilla oikeudellisilla tai organisatorisilla muutoksilla. Tavoite, joka koskee kilpailusääntöjen vastaisesta käyttäytymisestä rankaisemista sekä tällaisen käyttäytymisen toistumisen ehkäisemistä, vaarantuisi tällöin (ks. edellä 198 kohdassa mainittu asia ETI ym., tuomion 41 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 205 Kun ajankohdan, jona kilpailusääntöjä rikottiin, ja ajankohdan, jona kyseinen yritys saatetaan vastuuseen rikkomisesta, välillä se, joka vastasi yrityksen toiminnasta, on oikeudellisesti lakannut olemasta, on näin ollen ensiksi yksilöitävä ne aineelliset tekijät ja ihmiset, jotka ovat myötävaikuttaneet rikkomiseen, jotta tämän jälkeen voidaan yksilöidä henkilö, joka on ryhtynyt vastaamaan tämän kokonaisuuden toiminnasta, jotta vältettäisiin se, että yritys voi välttyä kantamasta vastuuta rikkomisesta sen johdosta, että sitä, joka vastasi yrityksen toiminnasta ajankohtana, jona kilpailusääntöjä rikottiin, ei enää ole (yhdistetyt asiat T-305/94-T-307/94, T-313/94-T-316/94, T-318/94, T-325/94, T-328/94, T-329/94 ja T-335/94, Limburgse Vinyl Maatschappij ym. v. komissio, tuomio 20.4.1999, Kok., s. II-931, 953 kohta; ks. myös vastaavasti asia C-297/98 P, SCA Holding v. komissio, tuomio 16.11.2000, Kok., s. I-10101, 27 kohta).
- 206 Toisaalta silloin, kun oikeudellisen yksikön kaikki taloudelliset toiminnot tai osa niistä siirretään toiselle oikeudelliselle yksikölle, uusi yrittäjä voi joutua vastuuseen alkuperäisen yrittäjän kyseisen toiminnan puitteissa tekemistä rikkomisista, jos edellinen muodostaa jälkimmäisen kanssa kilpailusääntöjen soveltamisen kannalta saman taloudellisen yksikön, ja näin on myös silloin, kun alkuperäinen yrittäjä on vielä olemassa oikeudellisena yksikkönä (ks. vastaavasti edellä 165 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Aalborg Portland ym. v. komissio, tuomion 354-359 kohta; asia T-43/02, Jungbunzlauer v. komissio, tuomio 27.9.2006, Kok., s. II-3435, 131-133 kohta ja edellä 131 kohdassa mainittu asia ArcelorMittal Luxembourg ym. v. komissio, tuomion 109 kohta).
- 207 Tällainen seuraamuksen täytäntöönpano on sallittua silloin, kun kyseiset yksiköt ovat olleet saman henkilön määräysvallassa ja kun ne ovat näin ollen näitä yrityksiä yhdistävien läheisten taloudellisten ja oikeudellisten siteiden vuoksi noudattaneet samoja liiketoiminnallisia ohjeita. Tämä pätee erityisesti konsernin sisäisiin uudelleenjärjestelyihin, joissa alkuperäinen yrittäjä ei välttämättä lakkaa oikeudellisesti olemasta mutta ei harjoita enää mainittavaa taloudellista toimintaa kyseisillä markkinoilla. Jos kartelliin osallistuneen yrityksen alkuperäisen ja uuden yrittäjän välillä on nimittäin rakenteellinen yhteys, nämä voivat vapautua – tapahtuipa se tahallisesti tai tahattomasti – kartellioikeuden mukaisesta vastuustaan käytettävissään olevien oikeudellisten mahdollisuuksien avulla (ks. edellä 131 kohdassa mainittu asia ArcelorMittal Luxembourg ym. v. komissio, tuomion 110 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 208 Tätä kanneperustetta on tutkittava edellä esitetyn perusteella.
- 209 Kantaja väittää ensiksi, että ajanjaksolla 6.12.1989-5.3.1991 ensimmäinen Siderpotenza oli Lealin määräysvallassa. Lucchini, joka oli alun perin vähemmistöosakas ja omisti sittemmin 50 prosenttia (lopun 50 prosenttia olivat Lealin hallussa), ei kantajan mukaan osallistunut ensimmäisen Siderpotenzan yleiseen johtamiseen eikä sen kaupalliseen johtamiseen, jotka oli uskottu Lealille. Kantaja väittää, että toisin kuin Leali Lucchini ei tuottanut betoniterästä eikä sillä ollut minkäänlaista tietotaitoa eikä markkinaosuuksia alalla. Yleinen hallinto ja kaupallisen osan johtaminen oli uskottu yhdelle henkilölle, joka oli sidoksissa Lealiin. Kantaja toteaa lopuksi, ettei ensimmäistä Siderpotenzaa konsolidoitu milloinkaan Lealin vuotuisen tilinpäätökseen.
- 210 Kuten komissio totesi riidanalaisen päätöksen 541 perustelukappaleessa ja alaviitteessä 592, se, että Lucchini Siderurgican ja Lucchinin katsottiin olevan vastuussa ensimmäisen Siderpotenzan toimista, perustuu oikeudelliseen seuraantoon yhtäältä ensimmäisen Siderpotenzan ja toisaalta Lucchini

Siderurgican ja Lucchinin välillä. Kantajan argumentti perustuu näin ollen virheelliseen lähtökohtaan, jonka mukaan komissio olisi katsonut, että se oli käyttänyt tosiasiallista määräysvaltaa ensimmäisessä Siderpotenzassa.

- 211 Kun otetaan huomioon edellä 205 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö ja koska kantaja ei kiistä sitä, että Lucchini Siderurgica käytti hyödykseen ensimmäisen Siderpotenzan kaikkia aineellisia ja inhimillisiä tekijöitä siitä lähtien, kun jälkimmäinen sulautui edelliseen 5.3.1991, komissio katsoi perustellusti, että Lucchini Siderurgica oli ensimmäisen Siderpotenzan oikeudellinen seuraaja.
- 212 Kantajan vastauksessaan esittämää argumenttia, jonka mukaan komissio loukkasi näin tehdessään yksilöllisen vastuun periaatetta, ei voida hyväksyä. Komission toteamuksista ilmenee nimittäin, että edellä 209 kohdassa tarkoitetun ajanjakson kuluessa asianomaiseen rikkomiseen syyllistyi ensimmäinen Siderpotenza. Tästä on todettava, että vaikka on totta, että se, että tytäryhtiöllä on erillinen oikeushenkilöllisyys, ei riitä sulkemaan pois mahdollisuutta siitä, että emoyhtiön katsotaan olevan vastuussa sen toiminnasta, oikeuskäytännössä on kuitenkin katsottu, että komission ei voida katsoa lähtökohtaisesti olevan velvollinen ryhtymään ensiksi tällaiseen tutkimiseen ennen kuin se voi ryhtyä toimiin rikkomiseen syyllistynyttä yritystä vastaan, vaikka tämä yritys oikeudellisenä yksikkönä olisikin muuttunut. Yksilöllisen vastuun periaate ei ole millään tavoin esteenä sille, että komission aikomuksena on ensin määrätä viimeksi mainitulle seuraamus ennen sen tutkimista, voidaanko rikkomisen mahdollisesti lukea emoyhtiön syyksi. Mikäli asia olisi toisin, komission tutkimuksia rasittaisi huomattavasti tarve selvittää jokaisessa tapauksessa, jossa yrityksen määräysvalta siirtyy, missä määrin entisen emoyhtiön voidaan katsoa olevan vastuussa sen toiminnasta (edellä 186 kohdassa mainittu asia Erste Group Bank ym. v. komissio, tuomion 81 ja 82 kohta).
- 213 Koska komissio saattoi pätevästi määrätä seuraamuksia ensimmäiselle Siderpotenzalle kyseessä olevasta toiminnasta ja katsoa Lucchini Siderurgican ensimmäisen Siderpotenzan oikeudellisenä seuraajana olevan vastuussa, sen velvollisuutena ei ollut määrittää sitä, olisiko Lealin voitu katsoa olevan vastuussa ensimmäisen Siderpotenzan toiminnasta. Kantajan perustelut, jotka koskevat Lealin tosiasiallista määräysvaltaa ensimmäisessä Siderpotenzassa, ovat näin ollen tehottomia (ks. vastaavasti edellä 186 kohdassa mainittu asia Erste Group Bank ym. v. komissio, tuomion 85 kohta).
- 214 Ajanjaksolta, joka ulottui päivämäärästä 5.3.1991, jolloin ensimmäinen Siderpotenza sulautui Lucchini Siderurgicaan, päivämäärään 31.10.1997, jolloin Lucchini Siderurgica luovutti ”betoniterästoiminnan” osansa uudelle Siderpotenzalle, on toiseksi todettava, että kantaja myöntää olleensa Lucchini Siderurgican enemmistöosakas. Se kuitenkin kiistää sen, että tällainen osakkuus voisi olla perustana minkäänlaiselle vastuuta koskevalle olettamalle.
- 215 On korostettava – kuten ilmenee riidanalaisen päätöksen 540 perustelukappaleesta –, että katsoakseen, että kantaja oli vastuussa Lucchini Siderurgican toiminnasta komissio ei tukeutunut minkäänlaiseen olettamaan siitä, että Lucchini Siderurgica oli kantajan määräysvallassa vuosina 1991–1997, vaan oikeusseuraannon periaatteeseen, sellaisena kuin siitä muistutettiin edellä 205 kohdassa. Komissio totesi näin ollen riidanalaisen päätöksen 541 perustelukappaleessa, että oli ilmeistä, että Lucchini Siderurgica oli seurannut oikeudellisesti ensimmäistä Siderpotenzaa 5.3.1991 liittämällä tapahtuneen sulautumisen jälkeen ja että Lucchini oli samalla tavoin tullut Lucchini Siderurgican seuraajaksi 1.12.1998 liittämällä tapahtuneen sulautumisen jälkeen. Komissio lisäsi, että Potenzan tehtaaseen liittynyt aineellinen ja inhimillinen pääoma, jota Lucchini Siderurgica oli hallinnoinut, oli siirretty konsernin sisällä uudelle Siderpotenzalle sen vuonna 1997 tapahtuneen perustamisen jälkeen (ks. myös edellä 28–31 kohta). Koska komissio ei tukeutunut väitettyyn vastuuta koskevaan olettamaan, joka perustuisi Lucchinin enemmistöosakkuuteen Lucchini Siderurgicassa, kantajan argumentti on niin ikään tehoton. Vastaava päätelmä on tehtävä kantajan argumentista, jonka mukaan 2.1.1998 tehty toimeksiantosopimus ei ole todiste Lucchinin ja SP:n välisestä rakenteellisesta yhteydestä vuosien 1991 ja 1997 välillä.

- 216 Lisäksi argumenteissaan, jotka kantaja esitti ajanjaksosta 5.3.1991–31.10.1997, se väitti myös, että toisin kuin komissio väitti riidanalaisen päätöksen 540 perustelukappaleessa, kantajan yhteisvastuuta SP:n kanssa ei voitu päätellä siitä, että Lucchini-perheen hallussa oli osuuksia kummankin yhtiön pääomasta. Kantaja väittää, että sillä on todisteita, joilla voidaan kumota riidanalaisen päätöksen 538 perustelukappaleessa oleva ”karkea” luettelo. Koska kyseisessä perustelukappaleessa esiintyvillä seikoilla pyritään osoittamaan taloudellisen kokonaisuuden olemassaolo kantajan ja vasta vuonna 1997 perustetun uuden Siderpotenzan välillä, niitä tarkastellaan jäljempänä.
- 217 Kantaja väittää kolmanneksi, että lokakuusta 1997 päivämäärään 27.6.2000 ulottuvan ajanjakson osalta se, että Lucchini Siderurgica (kantajaan sulautumiseensa saakka), se itse ja muut Lucchini-perheen yhtiöt omistivat uuden Siderpotenzan osakkeet, sekä se, että tietyt sosiaaliturvamaksut olivat yhteisiä, eivät ole riittäviä seikkoja sen osoittamiseksi, että sen ja SP:n välillä oli taloudellinen kokonaisuus.
- 218 Tästä on muistutettava, että katsoakseen kantajan ja SP:n olevan yhteisvastuussa edellä 217 kohdassa yksilöidyn ajanjakson osalta komissio viittasi riidanalaisen päätöksen 538 perustelukappaleessa muun muassa seuraaviin seikkoihin:
- SP:n ja Lucchinin pääoma oli Lucchini-perheen määräysvallassa
  - Lucchinin ja SP:n välillä oli useita henkilöllisiä päällekkäisyyksiä
  - sellaisen toimeksiantosopimuksen olemassaolo, jonka perusteella SP muun muassa sitoutui noudattamaan myyntisopimuksissaan asiakkaiden kanssa Lucchinin asiakkaiden kanssa vahvistamia määriä, hintoja ja maksuaikoja koskevia edellytyksiä
  - se, että organisaatiomuutokset, jotka koskivat betoniterästä koskevan toiminnan alaa ja joista päätettiin marraskuussa 1999, vahvistettiin Lucchinin kaupallisen johtajan tiedonannossa Lucchinin silloiselle varatoimitusjohtajalle (ja nykyiselle toimitusjohtajalle)
  - se, että 9.3.1999 päivätty ravintolalasku ravintolasta, jossa pidettiin omistajien kokous ja johon Lucchinin kaupallinen johtaja osallistui, on laadittu Lucchinin nimellä ja se on kirjattu kululaskelmaan, jonka kyseinen johtaja osoitti Lucchinille
  - betoniterästä koskevien kuukausiraporttien (”Aire 20”) laatiminen Lucchinin johtajien valvonnassa
  - Lucchinin 28.2.2000 päivätty sisäinen asiakirja, joka koskee ”mahdollisuutta organisoida uudelleen betoniteräksen Italian markkinat” ja jossa Lucchini mainitaan betoniteräksen tuottajien joukossa
  - se, että yksi eri tiedonantojen adressaateista tai betoniterästä koskeviin eri kokouksiin osallistujista marraskuun 1997 ja vuoden 2000 välisenä aikana oli Lucchinin kaupallinen johtaja
  - seuraava toteamus, joka esiintyi 9.10.2000 Lucchinin internetsivulla ”betoniteräksen” alaosastossa: ”Siderpotenza, joka on Lucchini-konsernin tuotantolaitos, valmistaa betoniterästä”.
- 219 Kantaja muistuttaa ensiksi, että Lucchini-perheen omistuksellinen määräysvalta ei ole riittävä todiste taloudellisen kokonaisuuden olemassaolosta sen ja SP:n välillä. Se väittää, ettei sillä ollut milloinkaan enemmistöosakkuutta SP:ssä ja että kyseisten kahden yhtiön omistajuus oli erilainen.
- 220 Kuten komissio totesi riidanalaisen päätöksen 540 perustelukappaleessa, ”tälle asialle on ominaista se” että rikkomisen koko keston ajan Lucchinin - - ja uuden Siderpotenzan - - välillä ei ollut suoraa omistuksellista määräysvaltaa vaan kummankin yhtiön määräysvalta oli Lucchini-perheellä.

- 221 Seuraavaksi on todettava, että kantaja ei kiistä sitä, että asianomaisella ajanjaksolla Lucchini-perheeseen kuuluvilla luonnollisilla henkilöillä ja oikeushenkilöillä oli suora tai välillinen määräysvalta siinä ja Siderpotenzassa (riidanalaisen päätöksen 95 ja 99 perustelukappale), vaan se tyytyy väittämään, että sen omistajuus ja Siderpotenzan omistajuus eivät olleet yhteneväiset. On lisäksi todettava, että se, että kyseisten kahden yhtiön osakepääoma oli Lucchini-perheelle tai kyseiseen perheeseen kuuluvien luonnollisten henkilöiden ja oikeushenkilöiden määräysvallassa, vahvistetaan asiakirjalla, jonka kantaja itse esitti.
- 222 Kantaja väittää toiseksi, että henkilöllisten päällekkäisyyksien olemassaolo ei myöskään voi olla tällainen todiste, koska tällaiset päällekkäisyydet ovat sen mukaan tavanomaisia kaikissa konserneissa ja ne ovat pelkkä luonnollinen seuraus samaan konserniin kuulumisesta.
- 223 On todettava, että komissio, joka itse muistutti riidanalaisen päätöksen 540 perustelukappaleessa siitä, että pelkästään se, että kahden erillisen kaupallisen yhtiön osakepääoma kuuluu samalle henkilölle tai perheelle, ei sellaisenaan riitä sen osoittamiseen, että kahden yhtiön välillä on taloudellinen kokonaisuus, katsoi perustellusti, että tällaisen taloudellisen kokonaisuuden olemassaolo voi perustua eri seikkojen kokonaisuuteen.
- 224 Näihin seikkoihin voi kuulua se, että tietyt henkilöt hoitivat vastuutehtäviä samanaikaisesti SP:ssä ja Lucchinissa. Oikeuskäytännöstä nimittäin ilmenee, että avaintehtävistä vastaaminen eri yhtiöiden hallintoelimissä on seikka, joka on otettava huomioon kyseisten yhtiöiden taloudellisen kokonaisuuden osoittamiseksi (yhdistetyt asiat C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P-C-208/02 P ja C-213/02, Dansk Rørindustri ym. v. komissio, tuomio 28.6.2005, Kok., s. I-5425, 119 ja 120 kohta). Käsiteltävässä asiassa kantaja ei kiistä sitä, että samoilla henkilöillä oli merkittäviä tehtäviä sen yhtiössä ja SP:ssä ja että nämä samat henkilöt osallistuivat kokouksiin kartellin puitteissa (riidanalaisen päätöksen 538–540 perustelukappale). Kantajan väitteillä, joiden mukaan asianomaisilla henkilöillä oli niin ikään tehtäviä muissa Lucchini-konsernin yhtiöissä ja joiden mukaan kantaja ei nimittänyt näitä suoraan, ei voida kumota tätä päätelmää.
- 225 Kolmanneksi sillä, ettei Lucchini valmistanut betoniterästä, ei myöskään ole merkitystä, koska se, että oikeushenkilö valmistaa itse kartellin kohdetta, ei ole ratkaisevaa sen katsomiseksi, että se on vastuussa toiminnasta, joka merkitsee HT 65 artiklan rikkomista. Merkitystä on nimittäin sillä, että asianomainen oikeushenkilö harjoittaa HT 80 artiklassa tarkoitettua toimintaa. Vaikka kantaja ei valmistanut suoraan betoniterästä, koska kyseinen toiminta oli delegoitu konsernin sisällä uudelle Siderpotenzalle, on kiistatonta, että se piti sitä kaupan.
- 226 Lucchinin komissiolle 7.5.2002 lähettämästä kirjeestä ilmenee kantajan mukaan neljänneksi, että kyseinen yhtiö ei ollut antanut minkäänlaisia ohjeita SP:lle työskennelleille henkilöille tämän jälkimmäisen toimintaan liittyen. Tällainen väite kumotaan kuitenkin kantajan ja uuden Siderpotenzan välillä tehdyn toimeksiantosopimuksen määräyksillä, joiden mukaan tämä jälkimmäinen sitoutuu tekemään tilauksia kantajan asiakkaiden ja toimittajien kanssa vahvistamien edellytysten mukaisesti.
- 227 Kantaja väittää viidenneksi, ettei viittaus sen nimellä varustettuihin laskuihin ja kulukorvauksiin ole todiste taloudellisesta kokonaisuudesta, koska ne kohdistettiin kunkin vuoden lopussa kaikkien muiden konsernin sisäisille eri viiteyhtiöille osoitettujen laskujen tavoin. Tällainen argumentti on myös hylättävä. Paitsi että on ilmeistä, ettei 31.3.1999 päivätty kululaskelma ole pelkkä kustannusten kohdistaminen vuoden lopussa, tällaisella laskelmalla, joka koskee kartellin osallistujien 9.3.1999 tapahtuneen tapaamisen kustannusten kohdistamista Lucchinille (riidanalaisen päätöksen 261 perustelukappaleen toinen luetelmakohta ja 538 perustelukappaleen kahdeksas luetelmakohta), osoitetaan komission keräämien kaikkien muiden seikkojen kanssa Lucchinin osallistuminen betoniteräksen kauppapolitiikan johtoon.

- 228 Kantaja väittää kuudenneksi, ettei 2.1.1998 vuodeksi tehty toimeksiantosopimus, jota jatkettiin hiljaisesti rinnakkaisella palvelusopimuksella seuraavien vuosien osalta, ole ratkaiseva sen luokittelemiseksi yhdeksi taloudelliseksi kokonaisuudeksi SP:n kanssa. Palvelusopimuksesta on sen mukaan todettava, että Lucchini-konserni tarjosi Lucchini Servizi Srl -yhtiön välityksellä samoja palveluja muille konserniin etuyhteydessä oleville yhtiöille, muttei kuitenkaan ole syytä katsoa, että se muodosti yhden ainoan yrityksen kyseisten yhtiöiden kanssa.
- 229 Tästä on todettava ensiksi, että toimeksiantosopimus ja palvelusopimus allekirjoitettiin 3.11.1997 vuodeksi 1997 ja niitä jatkettiin kirjallisesti 2.1.1998 vuodeksi 1998. On myös kiistatonta, että niitä jatkettiin tämän jälkeen hiljaisesti.
- 230 Kyseisten sopimusten sanamuodosta ilmenee seuraavaksi, että uusi Siderpotenza oli vastuussa yksinomaan tuotannosta teknisessä mielessä eikä se määrittänyt itsenäisesti toimintaansa markkinoilla. Toimeksiantosopimuksen 2 artiklan 4 kohdan nojalla uusi Siderpotenza sitoutui näin ollen ”tekemään tilauksia toimeksisaajan [Lucchini] toimittajien ja asiakkaiden kanssa vahvistamien sopimusehtojen (määrät, hinnat ja maksuajat) mukaisesti ja mukaan”. Kyseiset sopimukset eivät näin ollen voi olla osoitus SP:n ja kantajan rakenteellisesta riippumattomuudesta, vaan ne päinvastoin osoittavat, että kyseiset kaksi yhtiötä muodostivat taloudellisen kokonaisuuden. Se, että Lucchini-konserni tarjosi Lucchini Servizi-yhtiön välityksellä samoja palveluja muille konserniin etuyhteydessä olleille yhtiöille, ei ole omiaan kumoamaan tätä päätelmää. Kantajan tätä koskevia perusteluja ei näin ollen voida hyväksyä.
- 231 Tästä on todettava, että väite, jonka mukaan SP oli tuotannon näkökulmasta täysin itsenäinen yhtiö, jolla oli oma organisaatio, joka käytti Lucchini Siderurgicaa ja kantajaa yksinomaan saadakseen maksua vastaan tiettyjä hallintoon ja johtoon liittyviä palveluja ja joka käytti Lucchini Siderurgican palveluja tuotteidensa jakeluun yksinomaan toimintansa alkuvaiheessa, ei ole uskottava.
- 232 Kantaja esittää seitsemänneksi useita muita seikkoja, joita komissio ei sen mukaan ottanut huomioon riidanalaisessa päätöksessä.
- 233 Lucchini-konserni on sen mukaan ensinnäkin jaettu tuoteryhmiin, joita luonnehtii huomattava autonomia. Tämä väite ei kuitenkaan ole omiaan osoittamaan taloudellisen kokonaisuuden puuttumista Lucchinin ja SP:n väliltä, kun otetaan erityisesti huomioon kyseisten yhtiöiden välisen toimeksiantosopimuksen sanamuoto. Kantaja oli lisäksi tietoinen betoniteräsalan toiminnasta konsernin sisäisten kuukausiraporttien välityksellä.
- 234 Seuraavaksi se, että betoniterästä varten rekisteröity tavaramerkki oli Siderpotenzan eikä Lucchinin nimissä, ja se, että sovellettavan lainsäädännön edellyttämässä merkintäkoodissa viitattiin yksinomaan Siderpotenzan, eivät ole omiaan osoittamaan kahden yhtiön välisen taloudellisen kokonaisuuden puuttumista, vaan niillä päinvastoin vahvistetaan arvio, jonka mukaan Siderpotenza oli vastuussa yksinomaan tuotannosta teknisessä mielessä.
- 235 Lopuksi on todettava, että – kuten oikeuskäytännöstä ilmenee – sillä, että kantajalla ja SP:llä oli hallinnollisessa menettelyssä ja tuomioistuinmenettelyssä eri oikeudelliset edustajat, jotka päättivät niiden puolustuslinjoista itsenäisesti, ei voida kumota kyseisten kahden yhtiön välisen taloudellisen kokonaisuuden olemassaoloa (ks. vastaavasti yhdistetyt asiat T-144/07, T-147/07-T-150/07 ja T-154/07, ThyssenKrupp Liften Ascenseurs v. komissio, tuomio 13.7.2011, Kok., s. II-5129, 98 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 236 Kahdeksanneksi on todettava, kuten komissio perustellusti korosti, että uuden Siderpotenzan tosiasiallisen autonomian puuttuminen Lucchiniin nähden sekä konsernin sisä- että ulkopuolella ilmenee myös monista muista asiakirja-aineistossa olevista seikoista. Lucchinia pidettiin näin ollen esimerkiksi kilpailijoiden välisten suhteiden yhteyspisteenä kartellin sisällä, ja sille lähetettiin kutsut kilpailunvastaisiin kokouksiin sekä kartelleja koskeva kirjeenvaihto (ks. mm. riidanalaisen päätöksen



217, 220 ja 221–226, 228 ja 229, 232 ja 233, 241 ja 242, 258, 261 ja 262, 271, 277, 289, 299 ja 304 perustelukappale). Lisäksi vuoden 2000 luettelossa Federacciain jäsenistä Lucchinilla ja uudella Siderpotenzalla on sama osoite ja samat puhelin- ja faksinumerot. Kantaja väitti tästä vastauksessaan – väitettään enemmän tukematta –, että tämä päätelmä kumotaan ”muilla asiakirjoilla, jotka ovat otteita kahdelta CD-ROMilta, jotka ovat väitetiedoksiannon liitteenä - -, joiden jäljennös sisältyy liitteisiin C.7, C.15–C.34 - -, joiden sisältö on kuvailtu yksityiskohtaisemmin liitteessä C.3 olevassa taulukossa 3”. On kuitenkin todettava, että kantaja mainitsevat liitteet sekä edellä mainitut huomautukset on jätettävä tutkimatta (ks. edellä 66–68 kohta).

237 Kaiken edellä esitetyn perusteella neljäs kanneperuste on hylättävä.

### *3. Sakon määrän alentamista koskevat vaatimukset*

#### *Alustavia huomautuksia*

238 Aluksi on muistutettava, että vakiintuneesta oikeuskäytännöstä ilmenee, että komissiolla on laaja harkintavalta sakkojen laskentamenetelmän osalta. Tähän menetelmään, jota rajaavat vuoden 1998 suuntaviivat, sisältyy joustavia osatekijöitä, joiden perusteella komissiolla on mahdollisuus käyttää omaa harkintavaltaansa asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdan säännösten mukaisesti (ks. vastaavasti edellä 164 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Papierfabrik August Koehler ym. v. komissio, tuomion 112 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

239 Unionin kilpailusääntöjen rikkomisten vakavuus on määritettävä erittäin monien seikkojen – kuten muun muassa asian ominaispiirteiden, asiayhteyden ja sakkojen ennalta ehkäisevän vaikutuksen – perusteella, vaikka huomioon otettavista arviointiperusteista ei ole vahvistettu sitovaa tai tyhjentävää luetteloa (asia C-510/06 P, Archer Daniels Midland v. komissio, tuomio 19.3.2009, 72 kohta ja edellä 164 kohdassa mainittu asia Prym ja Prym Consumer v. komissio, tuomion 54 kohta).

240 Kuten edellä 33 kohdassa on esitetty, komissio on nyt käsiteltävässä asiassa määrittänyt sakkojen määrän soveltamalla vuoden 1998 suuntaviivoissa määriteltyä menetelmää.

241 Vaikkei vuoden 1998 suuntaviivoja voidakaan pitää oikeussääntöinä, joita hallinto on kaikissa tapauksissa velvollinen noudattamaan, niillä vahvistetaan kuitenkin käytännesääntöjä, joilla ilmaistaan noudatettava käytäntö ja joista hallinto ei voi yksittäistapauksissa poiketa, jollei se perustele tätä poikkeamista syillä, jotka ovat sopusoinnussa yhdenvertaisen kohtelun periaatteen kanssa (ks. edellä 224 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Dansk Rørindustri ym. v. komissio, tuomion 209 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen ja asia T-73/04, Carbone-Lorraine v. komissio, tuomio 8.10.2008, Kok., s. II-2661, 70 kohta).

242 Kun komissio antaa tällaisia käytännesääntöjä ja ne julkaisemalla ilmoittaa, että niitä sovelletaan tuosta hetkestä lähtien niissä tarkoitettuihin tilanteisiin, se rajoittaa oman harkintavaltansa käyttämistä eikä se voi poiketa näistä säännöistä, tai muuten sen mahdollisesti katsottaisiin loukanneen yleisiä oikeusperiaatteita, kuten yhdenvertaisen kohtelun periaatetta tai luottamuksensuojan periaatetta (ks. edellä 224 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Dansk Rørindustri ym. v. komissio, tuomion 211 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen ja edellä 241 kohdassa mainittu asia Carbone-Lorraine v. komissio, tuomion 71 kohta).

243 Lisäksi vuoden 1998 suuntaviivoissa määritetään yleisesti ja abstraktisti menetelmät, jotka komissio on itselleen asettanut sakkojen määrän vahvistamiseksi, ja varmistetaan näin ollen yritysten oikeusvarmuus (edellä 224 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Dansk Rørindustri ym. v. komissio, tuomion 211 ja 213 kohta).

- 244 Sakon määrän laskentatapa pohjautuu vuoden 1998 suuntaviivojen mukaan perusmäärän, jota korotetaan raskauttavien seikkojen perusteella ja alennetaan lieventävien seikkojen perusteella, vahvistamiseen.
- 245 Vuoden 1998 suuntaviivojen 1 kohdan mukaan perusmäärä määritetään rikkomisen vakavuuden ja keston mukaan.
- 246 Vuoden 1998 suuntaviivojen 1 kohdan A alakohdan ensimmäisessä ja toisessa alakohdassa todetaan rikkomisen vakavuuden arvioinnista seuraavaa:
- ”Rikkomuksen vakavuuden arvioinnissa on otettava huomioon sen laatu, sen todellinen vaikutus markkinoihin, jos se on mitattavissa, ja laajuus asian kannalta merkityksellisillä maantieteellisillä markkinoilla. Rikkomukset voidaan jakaa kolmeen luokkaan, nimittäin vakavaa vähäisempiin, vakaviin ja erittäin vakaviin rikkomuksiin.”
- 247 Vuoden 1998 suuntaviivoista ilmenee, että vakavaa vähäisempiä rikkomisia voivat olla esimerkiksi ”sellaiset useasti vertikaaliset rajoitukset, joiden tarkoituksena on rajoittaa kauppaa, mutta joiden vaikutus markkinoihin on rajoitettu, ja jotka koskevat merkittävää mutta suhteellisen kapeaa osaa yhteismarkkinoista”(vuoden 1998 suuntaviivojen 1 kohdan A alakohdan toisen alakohdan ensimmäinen luettelukohta). Vakavien rikkomusten osalta komissio täsmentää, että ”ne ovat useimmiten [vakavaa vähäisempien rikkomusten] kaltaisia horisontaalisia tai vertikaalisia rajoituksia, joita sovelletaan kuitenkin ankarammin, jotka vaikuttavat markkinoihin laajemmin ja jotka voivat vaikuttaa suureen osaan yhteismarkkinoista”. Se toteaa myös, että ”kysymyksessä voi olla myös määräävän aseman väärinkäyttö” (1 kohdan A alakohdan toisen alakohdan toinen luettelukohta). Komissio täsmentää, että erittäin vakaviin rikkomuksiin kuuluvat ”pääasiassa ’hintakartellit’ ja markkinoiden jakaminen horisontaalisin rajoituksin tai muut menettelyt, jotka vaikuttavat sisämarkkinoiden moitteettomaan toimintaan, kuten muiden sulkeminen pois kansallisilta markkinoilta tai monopolia vastaavassa asemassa toimivien yritysten määräävän aseman väärinkäyttö” (suuntaviivojen 1 kohdan A alakohdan toisen alakohdan kolmas luettelukohta).
- 248 Komissio täsmentää myös, että yhtäältä kussakin luokassa määrättyjen seuraamusten asteikko antaa mahdollisuuden vaihdella yritykseen sovellettavaa seuraamusta rikkomuksen laadun mukaan, erityisesti vakavien ja erittäin vakavien rikkomusten luokissa, ja toisaalta, että on tarpeen ottaa huomioon rikkomuksiin syyllistyneiden todellinen taloudellinen kapasiteetti aiheuttaa muille talouden toimijoille ja erityisesti kuluttajille vahinkoa ja on tarpeen määrittää sakon määrä tasolle, joka on riittävän varoittava (vuoden 1998 suuntaviivojen 1 kohdan A alakohdan kolmas ja neljäs alakohta).
- 249 Vuoden 1998 suuntaviivojen mukaan ”erittäin vakavien” rikkomusten osalta sakkojen mahdollinen laskentapohja on yli 20 miljoonaa euroa; ”vakavien” rikkomusten osalta se voi vaihdella yhden ja 20 miljoonan euron välillä ja ”vakavaa vähäisempien” rikkomusten osalta mahdollinen laskentapohja on 1000 ja yhden miljoonan euron välillä (vuoden 1998 suuntaviivojen 1 kohdan A alakohdan 1-3 luettelukohta).
- 250 Rikkomisen kesto on vuoden 1998 suuntaviivojen 1 kohdan B alakohdan mukaan otettava huomioon siten, että erotellaan
- lyhytaikaiset (yleisesti ottaen alle vuoden pituiset) rikkomiset, joiden osalta ei ole vahvistettu minkäänlaista lisämäärää
  - keskipitkän ajan kestävät rikkomiset (yleisesti ottaen yhdestä viiteen vuoteen), joiden osalta määrä voidaan vahvistaa enintään 50 prosentiksi rikkomisen vakavuuden perusteella määrätystä määrästä
  - pitkäaikaiset rikkomiset (yleisesti ottaen yli viisi vuotta), joiden osalta määrä voidaan vahvistaa 10 prosentiksi vuotta kohden rikkomisten vakavuuden perusteella määrätystä määrästä.

- 251 Kuten on muistutettu asiassa C-389/10 P, KME Germany ym. v. komissio, 8.12.2011 annetussa tuomiossa (129 kohta) ja asiassa C-272/09 P, KME ym. v. komissio, 8.12.2011 annetussa tuomiossa (102 kohta), unionin tuomioistuinten on toteutettava niille kuuluva laillisuusvalvonta kantajan kanneperusteidensa tueksi esittämien seikkojen perusteella. Tässä laillisuusvalvonnassa tuomioistuimet eivät voi tukeutua komission harkintavaltaan, kun kyse on niiden seikkojen valinnasta, jotka otetaan huomioon sovellettaessa suuntaviivoissa mainittuja arviointiperusteita, ja näiden seikkojen arvioinnista, perusteena sille, etteivät ne harjoita oikeudellisia seikkoja ja tosiseikkoja koskevaa perinpohjaista laillisuusvalvontaa.
- 252 Tätä kanneperustetta on tarkasteltava edellä esitetyn perusteella.

*Komission esittämät oikeudenkäyntiväitteet*

- 253 Aluksi on lausuttava komission esittämistä oikeudenkäyntiväitteistä, joiden mukaan kantaja laajensi vastauksessaan viidettä kanneperustettaan esittämällä uusia väitteitä, jotka koskivat määrätyn sakon määrän suhteettomuutta, kun otetaan huomioon SP:n ja sen edeltäjäyhtiöiden toiminta, ja 200 prosentin korotuksen virheellistä soveltamista varoittavan vaikutuksen varmistamiseksi. Komission mukaan kyseiset väitteet on jätettävä tutkimatta työjärjestyksen 48 artiklan 2 kohdan perusteella.
- 254 On todettava, että kantaja esitti kannekirjelmässä neljä osaa viidennen kanneperusteensa tueksi eli symbolisen sakon määräämättä jättämisen, rikkomisen vakavuuden virheellisen arvioinnin, 105 prosentin korotuksen virheellisen soveltamisen rikkomisen keston perusteella ja tiettyjen lieventävien seikkojen huomiotta jättämisen. Kantaja ei puolestaan esittänyt väitettä, joka koskisi nimenomaisesti suhteellisuusperiaatteen loukkaamista, koska tällainen loukkaaminen esitettiin liitännäisesti vain vastauksessa.
- 255 Yhtäältä määrätyn sakon suhteettomuutta SP:n ja sen edeltäjäyhtiöiden toiminta huomioiden ei voida pitää kannekirjelmässä esitetyn kanneperusteen laajentamisena, joka liittyy siihen läheisesti. Kantaja toki korosti kannekirjelmässään, että ”komissio ei tutkinut asianmukaisesti Siderpotenzan, josta tuli SP SpA, joka on selvitystilassa, osalta kokouksissa sovittujen hintojen ja tuotantoseisokkien soveltamatta jättämistä rikkomisen vakavuuden määrittämiseksi”, koska tällainen väite koski yksinomaan rikkomisen luokittelua ”erittäin vakavaksi” eikä sakon määrän väitettyä suhteettomuutta ja epäoikeudenmukaisuutta vastauksessa mainittu SP:n ”toiminta” ja ”passiivinen ja marginaalinen rooli huomioiden”. Tämä väite on näin ollen jätettävä tutkimatta. Kantajan SP:n toimintaa koskevat perustelut eivät missään tapauksessa esiinny vastauksessa vaan lähinnä vastaukseen liitetystä taulukosta ja 147 liitteessä, jotka on jätettävä tutkimatta (ks. edellä 66, 68 ja 69 kohta).
- 256 Toisaalta on todettava, että 200 euron korotuksen väitettyä virheellistä soveltamista varoittavan vaikutuksen varmistamiseksi ei esitetty kannekirjelmässä eikä sitä voida pitää siinä esitetyn kanneperusteen laajentamisena, joka liittyy siihen läheisesti. Tämä väite on näin ollen myös jätettävä tutkimatta.

*Rikkomisen vakavuuden, perustelujen puutteellisuuden ja todisteiden puuttumisen virheellinen arviointi*

- 257 Kantaja väittää, ettei komissio soveltanut asianmukaisesti vuoden 1998 suuntaviivoja rikkomisen vakavuutta arvioidessaan. Se väittää myös, että riidanalaista päätöstä rasittaa vakava perusteluvollisuuden laiminlyöminen ja tätä koskevien todisteiden puuttuminen.
- 258 Perusteluvollisuuden väitetystä laiminlyönnistä sakkojen määrän laskennan osalta on muistutettava ensiksi, että vuoden 1998 suuntaviivoihin sisältyy ohjeellisia sääntöjä arviointiperusteista, jotka komission on otettava huomioon kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta ja kestoja mitatessaan. Tässä tilanteessa perusteluvollisuudesta johtuvat aineelliset vaatimukset täytyvät, jos komissio ilmoittaa

päätöksessään suuntaviivojensa mukaiset arviointiperusteet, joiden avulla se on määrittänyt kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden ja keston sakon määrän laskemista varten (asia T-220/00, *Cheil Jedang v. komissio*, tuomio 9.7.2003, Kok., s. II-2473, 217 ja 218 kohta).

- 259 Käsiteltävässä asiassa on todettava, että komissio täytti tämän vaatimuksen. Se nimittäin esitti riidanalaisen päätöksen 582–605 perustelukappaleessa seikat, joihin se tukeutuu luokitellakseen kartellin ”erittäin vakavaksi”.
- 260 Kantaja toteaa toiseksi komission arvioinnin, joka koskee rikkomisen luokittelua ”erittäin vakavaksi”, perusteltavuudesta ensinnäkin, ettei komissio ottanut huomioon kartellin osapuolten eikä erityisesti SP:n toiminnan konkreettista vaikutusta rikkomisen vakavuuden ja näin ollen sakon suuruuden määrittämiseksi. Kantajan mukaan tilanteessa, jossa on kyse hintakartellista, komission on todettava, että asianomaiset yritykset ovat kartellin avulla todella kyenneet saavuttamaan hintatasoa, joka ilman kartellia olisi vallinnut, korkeamman hintatason. Käsiteltävässä asiassa komissio ei kantajan mukaan kyennyt esittämään todisteita tällaisesta vaikutuksesta, vaan se tyytyi päinvastoin luokittelemaan kartellin ”erittäin vakavaksi” sen tarkoituksen vuoksi. Kantaja väittää myös, että kartellin vaikutus oli suppea, mikä perustuu sen mukaan markkinahintojen todelliseen kehitykseen viiteajanjaksolla ja mikä ilmenee kertomuksesta, jonka tietyt yritykset esittivät, sekä raudanmuokkausyritysten kansallisen yhteenliittymän lausumasta, jossa sen mukaan todetaan, ettei kartellilla ollut vaikutusta.
- 261 Aluksi on hylättävä kantajan argumentti, jonka mukaan rikkomisen vakavuuden määrittämiseksi komission olisi erityisesti pitänyt ottaa huomioon SP:n, joka ei soveltanut sovittuja hintoja, toiminta. Kuten vakiintuneesta oikeuskäytännöstä ilmenee, arvioitaessa kartellin vaikutusta markkinoihin merkitystä ei ole sillä tosiasiallisella menettelyllä, jonka yritys väittää omaksuneensa, vaan huomioon on otettava vain rikkomisen kokonaisuuden vaikutukset (asia C-49/92 P, komissio v. *Anic Partecipazioni*, tuomio 8.7.1999, Kok., s. I-4125, 152 kohta; asia T-224/00, *Archer Daniels Midland ja Archer Daniels Midland Ingredients v. komissio*, tuomio 9.7.2003, Kok., s. II-2597, 167 kohta; yhdistetyt asiat T-456/05 ja T-457/05, *Gütermann ja Zwicky v. komissio*, tuomio 28.4.2010, Kok., s. II-1443, 133 kohta ja edellä 251 kohdassa mainittu asia *KME Germany ym. v. komissio*, tuomion 90 kohta).
- 262 Näin ollen komission oli otettava huomioon kantajan kilpailusääntöjä rikkova toiminta arvioidakseen sen yksilöllistä tilannetta, mutta sillä ei voinut olla minkäänlaista vaikutusta rikkomisen luokittelussa ”erittäin vakavaksi” rikkomiseksi (ks. vastaavasti edellä 261 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat *Gütermann ja Zwicky v. komissio*, tuomion 134 kohta). Kantajan argumentilla, jonka mukaan SP ja sen edeltäjäyhtiöt eivät olleet voineet panna kartellia ja muun muassa hintoja, jotka oli vahvistettu ”Bresciasta noudettuna”, täytäntöön, koska ne toimivat lähes yksinomaan ”etelässä”, ei myöskään ole merkitystä luokiteltaessa rikkomista ”erittäin vakavaksi”.
- 263 Seuraavaksi on muistutettava, että vaikka rikkomisen todellinen vaikutus markkinoihin on tekijä, joka on otettava huomioon rikkomisen vakavuutta arvioitaessa, kyse on yhdestä kriteeristä muiden kriteerien – kuten rikkomisen luonteen ja maantieteellisten markkinoiden laajuuden – joukossa. Vuoden 1998 suuntaviivojen 1 kohdan A alakohdan ensimmäisestä alakohdasta ilmenee sitä paitsi, että rikkomisen vaikutus on otettava huomioon vain, jos se on mitattavissa (asia C-511/06 P, *Archer Daniels Midland v. komissio*, tuomio 9.7.2009, Kok., s. I-5843, 125 kohta ja em. asia *Prym ja Prym Consumer v. komissio*, tuomion 74 kohta).
- 264 Horisontaalisten hintakartellien tai markkinoiden jakamiseen tähtäävien kartellien osalta vuoden 1998 suuntaviivoista ilmenee myös, että näitä järjestelyjä voidaan pitää erittäin vakavina jo niiden luonteen perusteella, ilman että komission pitäisi osoittaa kilpailusääntöjen rikkomisen todellinen vaikutus markkinoihin. Tässä tapauksessa kilpailusääntöjen rikkomisen todellinen vaikutus markkinoihin on vain yksi sellainen tekijä muiden joukossa, jonka perusteella komissio voi korottaa sakon laskentapohjaa mahdollisesta 20 miljoonan euron vähimmäismäärästä, jos tämä tekijä on mitattavissa (edellä 164 kohdassa mainittu *Prym ja Prym Consumer v. komissio*, tuomion 75 kohta).

- 265 Tältä osin on todettava, että järjestelmästä, joka koskee seuraamusten määräämistä unionin kilpailusääntöjen rikkomisen vuoksi – sellaisena kuin kyseinen järjestelmä on pantu täytäntöön asetuksella N:o 1/2003 ja sellaisena kuin sitä on oikeuskäytännössä tulkittu –, ilmenee, että kartelleista on jo niiden luonteen vuoksi määrättävä ankarimmat sakot. Kartellien mahdollinen konkreettinen vaikutus markkinoihin eli muun muassa se, missä määrin kilpailun rajoittaminen on johtanut korkeampaan markkinahintaan kuin siihen, jota olisi sovellettu ilman kartellia, ei ole ratkaiseva tekijä määrittäessä sakkojen suuruutta. On lisättävä, että vuoden 1998 suuntaviivoista ilmenee, että sopimuksia tai yhdenmukaistettuja menettelytapoja, joilla – kuten nyt esillä olevassa asiassa – pyritään erityisesti hintojen vahvistamiseen ja asiakkaiden jakamiseen, voidaan pelkästään luonteensa perusteella pitää ”erittäin vakavina” rikkomisina ilman, että tällaista käyttäytymistä olisi tarpeen luonnehtia jollakin erityisellä vaikutuksella tai maantieteellisellä laajuudella. Tätä päätelmää tukee se seikka, että vaikka rikkomisten, joita lähtökohtaisesti pidetään ”vakavina”, kuvauksessa mainitaan nimenomaisesti vaikutus markkinoihin ja vaikutukset suureen osaan yhteismarkkinoista, ”erittäin vakavien” rikkomisten ohjeellisessa kuvauksessa ei sitä vastoin mainita mitään sellaista vaatimusta, että rikkomisen olisi vaikutettava konkreettisesti markkinoihin tai aiheutettava seurauksia jollakin erityisellä maantieteellisellä alueella (ks. asia T-127/04, KME Germany ym. v. komissio, tuomio 6.5.2009, Kok., s. II-1167, 65 ja 66 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 266 Käsiteltävässä asiassa kyseessä olevan kartellin tarkoituksena oli hintojen vahvistaminen, joka toteutettiin eri tavoin ja muun muassa turvautumalla tuotannon tai myynnin rajoittamiseen tai valvontaan, joten se voitiin luokitella erittäin vakavaksi rikkomiseksi ilman, että komission oli osoitettava sen konkreettista vaikutusta markkinoihin. Kun otetaan huomioon edellä 265 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö, kantaja ei lisäksi voi väittää, että komission olisi pitänyt todeta käsiteltävässä asiassa, että kartelli oli todella mahdollistanut sen, että asianomaiset yritykset saavuttivat hintatason, joka oli korkeampi kuin se, joka olisi vallinnut ilman kartellia.
- 267 Rikkomisen väitetystä suppeasta vaikutuksesta, joka kantajan mukaan ilmenee ”selvästi markkinahintojen – jotka sen mukaan laskivat viiteajanjaksolla – tosiasiallisesta kehityksestä ajanomaisella ajanjaksolla”, mikä on havaittavissa riidanalaisen päätöksen liitteenä olevista taulukoista, on todettava, ettei kantaja tue mitenkään argumenttiaan nojautumalla esimerkiksi kyseisissä taulukoissa oleviin täsmällisiin tietoihin. Komissio kuitenkin totesi riidanalaisen päätöksen 513 ja 514 perustelukappaleessa, ettei todellisten kokonaishintojen kehitystä voitu rekonstruoida yksiselitteisesti ja että se katsoi, että vaikka perushintojen merkittäviä alennuksia tarkasteltaisiin reaalisesti, lisämaksujen hinnankorotus oli ollut vähintään 40 prosenttia.
- 268 Kantajan argumentista, jonka mukaan komissiolla oli käytettävissään ”useita seikkoja, jotka osoittivat yksiselitteisesti, ettei oletetulla kartellilla ollut minkäänlaista vaikutusta paitsi jäsenvaltioiden väliseen kauppaan myöskään merkityksellisiin markkinoihin”, on todettava, että komissio lähinnä hylkäsi kantajan mainitseman Learin (Laboratorio di Economia, Antitrust, Regolamentazione) tutkimuksen, jonka otsikko oli ”Betoniterästeollisuus Italiassa 1989–2000”, jonka Alfa, Feralpi, IRO, SP ja Valsabbia olivat tilanneet ja joka ei ole tämän kannekirjelmän liitteenä, päätelmät riidanalaisen päätöksen 42, 50–56, 62, 513, 521 ja 585 perustelukappaleessa ja totesi, että kyseiset tiedot eivät vaikuttaneet tukevan Learin tutkimuksen väitettä 32 prosentin reaalisesta kokonaishinnanalennuksesta (ks. myös edellä 267 kohta). Komissio lisäksi hylkäsi riidanalaisen päätöksen 490 perustelukappaleessa argumentin, jonka mukaan lisämaksun korotuksella ei olisi ollut vaikutusta, koska se kumottiin perushinnan alentamisella, sillä koska betoniteräksen kokonaishinta muodostuu perushinnasta ja lisämaksusta ja koska jälkimmäisen katsotaan olevan kilpailun ulkopuolella eikä neuvoteltavissa, lisämaksun korottaminen merkitsee kokonaishinnan pienempää vaihtelua ja siis tämän hinnan epävarmuusmarginaalin pienenemistä. Kantaja ei esitä mitään, millä pyrittäisiin kyseenalaistamaan nämä toteamukset.

- 269 Raudanmuokkausyritysten kansallisen yhteenliittymän lausumasta, jonka mukaan kilpailua rajoittavien kartellien olemassaoloa asianomaisilla markkinoilla ei havaittu (riidanalaisen päätöksen 524 perustelukappale), on riittävää todeta, ettei tämä osoita rikkomisen markkinoihin kohdistuvan vaikutuksen puuttumista.
- 270 Kun otetaan huomioon edellä esitetty, kantajan väite, jonka mukaan komissio tyytyi väittämään, että sopimus oli pantu täytäntöön, päätelläkseen sen konkreettisen vaikutuksen markkinoihin, on merkityksetön. Kyseinen väite on joka tapauksessa perusteeton, koska komissio totesi riidanalaisen päätöksen 512–524 perustelukappaleessa, että kartelli oli vaikuttanut betoniteräksen myyntihintaan ja muun muassa kokoon perustuviin lisämaksuihin Italiassa asianomaisella ajanjaksolla.
- 271 Kantaja väittää toiseksi, ettei komissio ottanut huomioon sitä, että kartelli rajoittui Italian alueelle ja ettei asianomaisilla yrityksillä ollut vakiomarkkinaosuuksia ja että markkinaosuudet olivat joka tapauksessa alle 50 prosenttia ennen vuotta 1996.
- 272 Tällainen argumentti perustuu virheelliseen lähtökohtaan, koska kuten riidanalaisen päätöksen 592 perustelukappaleesta ilmenee, komissio katsoi, ettei kartellin vaikutusten rajoittuminen yksinomaan Italian markkinoihin mahdollistanut rikkomisen vakavuuden supistamista ”erittäin vakavasta” ”vakavaan”, koska Italian tuotannon merkitys oli otettava huomioon. Komissio otti kuitenkin riidanalaisen päätöksen 599 perustelukappaleessa nimenomaisesti huomioon sakon laskentapohjan määrittämiseksi sen, että kartelli oli kohdistunut kansallisiin markkinoihin, joihin sovellettiin tosiseikkojen tapahtuma-aikana EHTY:n perustamissopimuksen nimenomaista säännöstöä ja joilla asianomaisilla yrityksillä oli rikkomisen alkuvaiheessa vähäinen markkinaosuus.
- 273 Tästä on joka tapauksessa muistutettava, että oikeuskäytännöstä ilmenee, että maantieteellisten markkinoiden laajuus on vain yksi vuoden 1998 suuntaviivojen mukaisesta kolmesta kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden kokonaisarviointiin vaikuttavasta perusteesta. Näistä keskenään riippuvaisista perusteista kilpailusääntöjen rikkomisen luonteella on ensisijainen merkitys. Sitä vastoin maantieteellisten markkinoiden laajuus ei ole siinä mielessä itsenäinen peruste, että ainoastaan useampia jäsenvaltioita koskevia kilpailusääntöjen rikkomisia voitaisiin luonnehtia ”erittäin vakaviksi”. EY:n perustamissopimuksen, asetuksen N:o 1/2003, vuoden 1998 suuntaviivojen sen enempää kuin oikeuskäytännökään perusteella ei voida katsoa, että ainoastaan maantieteellisesti erittäin laajoja rajoituksia voitaisiin pitää tällaisina (ks. vastaavasti yhdistetyt asiat T-259/02-T-264/02 ja T-271/02, Raiffeisen Zentralbank Österreich ym. v. komissio, tuomio 14.12.2006, Kok., s. II-5169, 311 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen). Tästä seuraa, että komissio katsoi perustellusti, että kartellin vaikutusten rajoittuminen yksinomaan Italian markkinoihin ei oikeuttanut asianomaisen rikkomisen luonnehtimista ”vakavaksi”.
- 274 Kantaja väittää kolmanneksi, että rikkomisen vakavuutta määrittäessään komissio vaikuttaa jättäneen huomiotta moititun toiminnan lainsäädännöllisen ja taloudellisen asiayhteyden. Vuodesta 1990 vuoteen 2000 Italian betoniteräsmarkkinoilla oli kantajan mukaan vakava taloudellinen kriisi, joka merkitsi kysynnän supistumista ja tarjonnan vakautta, useiden yritysten poistumista markkinoilta, tuotantoon osallistuneiden yritysten markkinaosuuksien epävakautta ja hintojen alenemista.
- 275 Tällaisen argumentin lähtökohta on niin ikään virheellinen, ja se on hylättävä.
- 276 Komissio ensinnäkin totesi riidanalaisen päätöksen 64 perustelukappaleessa, että se tunsu teräsalan ja erityisesti betoniteräsalan taloudellisen asiayhteyden unionissa. Riidanalaisen päätöksen 68 perustelukappaleessa komissio katsoi teräsalan ilmeisestä kriisitilanteesta kantajan tätä kiistämättä myös, että betoniteräs, joka ei enää 1.1.1986 lähtien kuulunut kiintiöjärjestelmän soveltamisalaan, oli suljettu pois ”valvontajärjestelmästä”, koska alhaisen kustannustason pienyritykset valmistivat yli 80 prosenttia betoniteräksestä eikä niillä tavanomaisesti ollut vaikeuksia.

- 277 Seuraavaksi on katsottava, että komissio totesi perustellusti riidanalaisen päätöksen 74 ja 596 perustelukappaleessa, että ilmeisen kriisiajanjakson jälkeen teräsalan toimijat eivät voineet kohtuudella olla tietämättä sen kilpailua rajoittavan toiminnan seurauksista, johon ne olivat ryhtyneet, ja muistutti, että tietyissä Federacciain tiedonannoissa oli maininta ”Tuhottava lukemisen jälkeen”, mikä ei jättänyt sijaa minkäänlaiselle epäilylle niiden lainvastaisesta luonteesta.
- 278 Lopuksi on todettava, että edellä 272 kohdassa todettiin jo, että komissio oli todennut ottaneensa huomioon sakon laskentapohjan määrittämiseksi sen, että kartelli oli kohdistunut kansallisiin markkinoihin, joihin sovellettiin tosiseikkojen tapahtuma-aikana EHTY:n perustamissopimuksen erityissäännöstöä. Tästä on korostettava, että komissio vahvisti kantajalle määrätyn sakon laskentapohjaksi 3,5 miljoonaa euroa eli alle viidenneksen 20 miljoonan euron vähimmäismäärästä, joka vuoden 1998 suuntaviivoissa tavanomaisesti vahvistetaan tämällyyppisestä erittäin vakavasta rikkomisesta (ks. vuoden 1998 suuntaviivojen 1 kohdan A alakohdan toisen alakohdan kolmas luetelmakohta). Kantaja ei näin ollen voi väittää, ettei komissio ottanut tässä asiassa huomioon moititun toiminnan lainsäädännöllistä ja taloudellista asiayhteyttä.
- 279 Tästä seuraa, että komissio katsoi perustellusti, ettei väitetty vakava taloudellinen kriisi Italian betoniteräsalalla oikeuttanut rikkomisen luokittelua ”vakavaksi”.
- 280 Kaiken edellä esitetyn perusteella viidennen kanneperusteen tämä osa on hylättävä.

*Rikkomisen keston perustuvan 105 prosentin korotuksen virheellinen soveltaminen*

- 281 Kantaja väittää, että komissio korotti virheellisesti kantajan sakon määrää 105 prosenttia rikkomisen keston perusteella.
- 282 Kantaja väittää ensiksi, että komissio teki virheen, kun se väitti riidanalaisen päätöksen 607 perustelukappaleessa, että rikkominen oli jatkunut yli kymmenen vuotta ja kuusi kuukautta kaikkien muiden yritysten paitsi Ferriere Nordin osalta, ja kun se näin ollen sovelsi 105 prosentin korotusta kantajan sakon perusmäärään. Komissio katsoi nimittäin virheellisesti, että kantaja oli vastuussa rikkomisesta ajanjaksolla 6.12.1989–5.3.1991, koska kyseisellä ajanjaksolla ensimmäinen Siderpotenza oli Lealin määräysvallassa.
- 283 Edellä 209–213 esitetystä kuitenkin ilmenee, että komissio katsoi perustellusti kantajan olleen vastuussa rikkomisesta ajanjaksolla 6.12.1989–5.3.1991.
- 284 Kantaja väitti vastauksessa myös, ettei komissio ole osoittanut, että SP tai sen edeltäjäyritykset olisivat harjoittaneet kilpailua rajoittavaa toimintaa vuodesta 1989 vuoteen 1991.
- 285 Jos tällainen väite, jota ei esitetty kannekirjelmässä, voidaan ottaa tutkittavaksi, se on todettava perusteettomaksi. Yhtäältä komissio osoitti, että SP oli ollut Federacciain 6.12.1989 päivätyn tiedonannon, joka koski ”kokoon perustuvien lisämaksujen” hintoja, adressaatti (riidanalaisen päätöksen 126 ja 560 perustelukappale) ja että kyseinen yhtiö oli muuttanut hinnastoaan sen mukaisesti, mitä kyseisessä tiedonannossa oli vahvistettu (riidanalaisen päätöksen 127 ja 560 perustelukappale). Toisaalta komissio totesi, että kuusi yritystä, joihin SP kuului, oli muuttanut useaan otteeseen ja lähes identtisesti lisämaksuja 21.3. ja 2.4.1990, 1. ja 20.8.1990, 17.1. ja 1.2.1991 ja 1.6. ja 28.8.1991 (riidanalaisen päätöksen 128 perustelukappale).
- 286 Tästä on muistutettava, että asianomaisten toimijoiden on kumottava oletta, jonka mukaan yhteistoimintaan osallistuvat yritykset ottavat markkinakäyttäytymisessään huomioon kilpailijoidensa kanssa vaihdetut tiedot (edellä 261 kohdassa mainittu asia komissio v. Anic Partecipazioni, tuomion

121 kohta ja asia C-199/92 P, Hüls v. komissio, tuomio 8.7.1999, Kok., s. I-4287, 162 kohta). Koska mitään tällaisia seikkoja ei ole esitetty, kantajan väitettä, joka koskee väitettyä todisteiden puuttumista sen osallistumisesta kartelliin vuosina 1989 ja 1990, ei voida hyväksyä.

- 287 Kantaja väitti toiseksi vastauksessa myös, ettei komissio ollut esittänyt seikkoja, joilla osoitettaisiin SP:n osallistuminen perushintoja ja kokoon perustuvien lisämaksujen hintoja koskeviin sopimuksiin.
- 288 Jos myös tällainen väite olisi otettava tutkittavaksi, vaikka sitä ei esitetty kannekirjelmässä, sitä ei voitaisi hyväksyä, koska kantaja ei esittänyt mitään, millä kumottaisiin näkemykset, joihin komissio tukeutui riidanalaisen päätöksen 220, 233, 240, 241, 245–267 ja 562 perustelukappaleessa kyseisen osallistumisen osoittamiseksi.
- 289 Kantaja väittää kolmanneksi, että riidanalaisen päätöksen 606 perustelukappaleessa komissio hyväksyi sen, että se kantaja oli lykännyt osallistumistaan kartellin osaan, joka koski tuotannon ja myynnin rajoittamista tai valvontaa ajanjaksolla 9.6.–30.11.1998. Tästä seuraa kantajan mukaan, että komissio teki virheen, kun se moitti kantajaa katkeamattomasta osallistumisesta kartelliin ja sovelsi sen sakan laskentapohjaan vastaavaa kerrointa kuin muihin yhtiöihin. Tästä on todettava, ettei sillä, että komission näkemyksen mukaan asianomainen rikkominen oli luonteeltaan yhtenä kokonaisuutena pidettävä ja jatkettu, voida oikeuttaa yhdenvertaisen kohtelun ja oikeusvarmuuden periaatteiden loukkaamista.
- 290 Aluksi on todettava, että riidanalaisessa päätöksessä komissio katsoi, että todetut toimet muodostivat yhtenä kokonaisuutena pidettävän, jatkettun ja monitahoisen rikkomisen, joka voitiin luokitella yhtenä kokonaisuutena pidettäväksi rikkomiseksi, joka konkretisoitui jatkuvalla toiminnalla, joka muodostui sekä sopimuksista että yhdenmukaistetuista menettelytavoista, joilla oli kaikilla sama tarkoitus eli betoniteräksen hintojen korottaminen (riidanalaisen päätöksen 436, 437, 442, 444, 458, 462, 507, 508 ja 510 perustelukappale).
- 291 Kantajan kartelliin osallistumisesta komissio totesi, että oli varmaa, että tämä jatkui ainakin ajanjakson 6.12.1989–27.6.2000. Se täsmänsi kuitenkin, ettei Lucchini-SP ollut osallistunut ajanjaksolla 9.6.1998–30.11.1998 kartellin osaan, joka koski tuotannon tai myynnin rajoittamista tai valvontaa (riidanalaisen päätöksen 560–562 ja 606 perustelukappale).
- 292 Yhtäältä kantajan argumenteista, jotka koskevat rikkomisen, josta sitä moititaan, kestoa, on todettava, ettei kantaja kiistä muodollisesti kartellin luokittelemista yhtenä kokonaisuutena pidettäväksi, jatketuksi ja monitahoiseksi rikkomiseksi.
- 293 Toisaalta on muistutettava, että yritys, joka on osallistunut yhtenä kokonaisuutena pidettävään ja monitahoiseen kilpailusääntöjen rikkomiseen sille ominaisella käyttäytymisellään, joka kuuluu HT 65 artiklassa tarkoitettun kilpailua rajoittavan sopimuksen tai yhdenmukaistetun menettelytavan käsitteen alaan ja jolla pyritään myötävaikuttamaan kilpailusääntöjen rikkomisen toteuttamiseen kokonaisuudessaan, voi olla vastuussa myös muiden yritysten käyttäytymisestä saman kilpailusääntöjen rikkomisen osalta koko siltä ajalta, jolloin se osallistui kyseiseen rikkomiseen, jos näytetään toteen, että kyseinen yritys tiesi muiden osallistujien kilpailunvastaisesta käyttäytymisestä tai että se saattoi kohtuudella ennakoida sen ja oli valmis hyväksymään siihen sisältyvän riskin (edellä 261 kohdassa mainittu asia komissio v. Anic Participazioni, tuomion 203 kohta; asia C-441/11, komissio v. Verhuizingen Coppens, tuomio 6.12.2012, 42 kohta; asia T-15/99, Brugg Rohrsysteme v. komissio, tuomio 20.3.2002, Kok., s. II-1613, 73 kohta ja edellä 261 kohdassa mainittu asia Gütermann ja Zwicky v. komissio, tuomion 50 kohta).
- 294 Tästä seuraa, että sillä, että yritys ei ole osallistunut kaikkiin yhteistoimintajärjestelyn osatekijöihin tai että sen osuus on ollut vähäinen niissä osatekijöissä, joihin se on osallistunut, ei ole merkitystä osoitettaessa kilpailusääntöjen rikkomisen olemassaoloa. Kun on osoitettu, että yritys tiesi muiden osallistujien sääntöjenvastaisista menettelytavoista tai kykeni kohtuudella ennustamaan ne ja että se oli



valmis hyväksymään riskin, myös sitä pidetään koko siltä ajalta, jona se on osallistunut kilpailusääntöjen rikkomiseen, vastuullisena menettelytavoista, joita muut yritykset ovat panneet täytäntöön saman kilpailusääntöjen rikkomisen yhteydessä (edellä 165 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Aalborg Portland ym. v. komissio, tuomion 328 kohta, ja edellä 261 kohdassa mainittu asia Gütermann ja Zwicky v. komissio, tuomion 156 kohta).

- 295 Sillä, ettei kantaja osallistunut kartellin osaan, joka koski tuotannon tai myynnin rajoittamista ja valvontaa 9.6.–30.11.1998, ei näin ollen voi olla vaikutusta sen osalta todetun rikkomisen keston arviointiin. Kantaja ei näin ollen voi väittää, että komissio olisi tältä osin jättänyt noudattamatta yhdenvertaisen kohtelun ja oikeusvarmuuden periaatetta.
- 296 Kantajan henkilökohtaisen vastuun arvioimisen osalta on puolestaan muistutettava, että vaikei sillä, ettei yritys ole osallistunut kaikkiin yhteistoimintajärjestelyn muodostaviin osatekijöihin tai että sen osuus niissä osatekijöissä, joihin se on osallistunut, on ollut vähäinen, ole merkitystä kilpailusääntöjen rikkomisen olemassaoloa osoitettaessa, tällainen seikka on otettava huomioon kilpailusääntöjen vakavuuden arvioinnin yhteydessä ja tarvittaessa sakon suuruutta määritettäessä (ks. vastaavasti edellä 261 kohdassa mainittu asia komissio v. Anic Partecipazioni, tuomion 90 kohta ja edellä 165 kohdassa mainittu asia Aalborg Portland ym. v. komissio, tuomion 292 kohta).
- 297 Käsiteltävässä asiassa kantaja ei osallistunut kartellin osaan, joka koskee tuotannon tai myynnin rajoittamista ja valvontaa 9.6.–30.11.1998.
- 298 Riidanalaisen päätöksen 613 perustelukappaleessa komissio kuitenkin selitti, ettei se, ettei kartellin yhteen osaan osallistuttu suoraan lyhyen ajanjakson ajan, ollut peruste sakon määrän alentamiselle. Se täsmensi muun muassa ensiksi, että tuotannon tai myynnin rajoittamisen tai valvonnan ainoana tavoitteena oli korkeamman perushinnan vahvistaminen, mikä ilmenee sen mukaan Lucchini-SP:n sisäisistä asiakirjoista ja lausumista (riidanalaisen päätöksen 207, 228 ja 455 perustelukappale). Komissio lisäsi seuraavaksi, ettei asianomainen rikkominen ollut vähemmän vakava siksi, ettei yksi tai toinen riidanalaisen päätöksen adressaateista ollut osallistunut lyhyen ajanjakson aikana yhteen sen osatekijöistä. Se muistutti lopuksi, että Lucchinin osallistumattomuus koski vain yhtä tai enintään kahta siitä, mikä oli aiemmin määritelty konsulttiyritys K:n ehdotuksiksi huhti- ja heinäkuussa 1998.
- 299 On katsottava, ettei komission tähän toteamukseen liity minkäänlaista oikeudellista virhettä.
- 300 On nimittäin todettava, ettei kantaja esittänyt mitään seikkoja, joilla pyrittäisiin kiistämään syyt, joihin komissio vetosi riidanalaisen päätöksen 613 perustelukappaleessa, evätäkseen siltä lieventävän seikan, joka perustui siihen, ettei se osallistunut lyhyellä ajanjaksolla suoraan kartellin osaan, joka koski tuotannon tai myynnin rajoittamista ja valvontaa 9.6.–30.11.1998.
- 301 On myös korostettava, ettei kantaja kiistä komission toteamuksia, joiden mukaan ensinnäkin Lucchini-SP:n sisäisestä asiakirjasta huhtikuulta 1998 ilmenee, että ”tuottajien välisessä sopimuksessa [oli] myönnyttävä noin 15–20 ITL:n hinnankorotukseen toukokuussa” ja että ”koska kysyntä ei ollut erityisesti vahvistunut, tätä yritystä [oli] tuettava siten, että kaikki tuottajat alentavat tuotantoa noin 20 prosenttia kuukausituotannostaan” (riidanalaisen päätöksen 228 ja 453 perustelukappale), toiseksi se ilmaisi ajanjaksolla, joka seurasi välittömästi konsulttiyritys K:n valvontatoimenpidettä, tiettyä luottamusta siihen, että tilanne johtaisi siihen, että tuottajat suostuisivat toivottuihin myyntihintojen korotuksiin (riidanalaisen päätöksen 235 perustelukappale), ja kolmanneksi se tarkistettavissa oleva ja dokumentoitu seikka, että jopa yritykset, jotka eivät osallistuneet tuotannon alentamisjärjestelmään, joka toteutettiin konsulttiyritys K:n valvonnan avulla, mutta jotka toimivat sen mukaisesti, olivat tietoisia kyseisestä järjestelmästä ja sen hyödyllisyydestä betoniteräksen hintojen yhdenmukaistetun korottamisen kannalta (riidanalaisen päätöksen 453 perustelukappale).
- 302 Tästä seuraa, että myös viidennen kanneperusteen tämä osa on hylättävä.

*Muiden lieventävien seikkojen huomiotta jättäminen*

- 303 Kantaja väittää, että sakon määrää on alennettava sellaisten lieventävien seikkojen olemassaolon vuoksi, jotka komission olisi pitänyt ottaa huomioon vuoden 1998 suuntaviivojen 3 kohdan mukaisesti.
- 304 Kantajan mukaan se ensinnäkin teki tehokkaasti yhteistyötä koko hallinnollisen menettelyn, jota luonnehtivat komission useat virheet ja toistuvat tietojensaantipyynnöt, joihin kantaja vastasi aina asetetuissa määräajoissa, ajan.
- 305 Tästä on todettava yhtäältä, että vuoden 1998 suuntaviivoissa – siltä osin kuin niissä todetaan, että yrityksen todellinen yhteistyö menettelyssä voidaan ottaa huomioon lieventävänä seikkana – viitataan [vuoden 1996 yhteistyötiedonannon] ”soveltamisalaan kuulumattomiin” tapauksiin (vuoden 1998 suuntaviivojen 3 kohdan kuudes luetelmakohta). On kiistatonta, että käsiteltävä asia kuuluu vuoden 1996 yhteistyötiedonannon soveltamisalaan; kyseisen tiedonannon A kohdan 1 alakohdan ensimmäisessä alakohdassa viitataan salaisiin kartelleihin, joiden tavoitteena on hinnoista määrääminen, tuotanto- tai myyntikiintiöiden asettaminen, markkinoiden jakaminen tai tuonnin tai viennin kieltäminen. Tästä seuraa, että kantaja ei voi moittia komissiota siitä, ettei tämä ottanut huomioon kantajan väitettyä yhteistyötä lieventävänä seikkana yhteistyötiedonannon ulkopuolella (ks. vastaavasti asia T-9/99, HFB ym. v. komissio, tuomio 20.3.2002, Kok., s. II-1487, 609 ja 610 kohta, joka pysytettiin muutoksenhaussa edellä 224 kohdassa mainitussa asiassa Dansk Rørindustri ym. v. komissio, annetulla tuomiolla, 380–382 kohta).
- 306 Oikeuskäytännössä on toisaalta todettu, että sellainen tutkimuksessa tehty yhteistyö, joka ei ylitä sitä, mikä perustuu asetuksen N:o 17/11 artiklan tai asetuksen N:o 1/2003/18 artiklan nojalla yrityksille kuuluviin velvollisuuksiin, ei oikeuta sakon määrän alentamiseen (ks. vastaavasti asia T-317/94, Weig v. komissio, tuomio 14.5.1998, Kok., s. II-1235, 283 kohta ja asia T-241/01, Scandinavian Airlines System v. komissio, tuomio 18.7.2005, Kok., s. II-2917, 218 kohta).
- 307 Kantaja väittää toiseksi, ettei sille aiheutunut mitään etua tai hyötyä kartellista.
- 308 Tällaista argumenttia ei voida hyväksyä. Kantaja ei nimittäin esitä mitään seikkoja, joilla voitaisiin osoittaa todeksi sen väite siitä, ettei se hyötynyt kartellista, vaan se tyytyy vetoamaan huomattavaan tuotannon vähentämiseen, merkittäviin taloudellisiin tappioihin ja tuntuviin taloudellisiin vaikeuksiin vuonna 2009 sekä SP:n selvitystilaan.
- 309 On joka tapauksessa niin, että vaikka kantaja ei olisi hyötynyt millään tavoin menettelytavoista, joista sitä moititaan, oikeuskäytännöstä ilmenee, että vaikka määrätyn sakon on oltava oikeassa suhteessa kilpailusääntöjen rikkomisen keston ja muihin sen vakavuuden arviointiin vaikuttaviin seikkoihin, joihin kuuluu hyöty, jonka yritys on voinut saada menettelytavoistaan, se, että yritys ei ole saanut mitään etua rikkomisesta, ei voi estää sakkojen asettamista, koska muutoin tämä menettäisi varoittavan vaikutuksensa. Tästä seuraa, että komissio ei sakon määrän määrittämiseksi ole velvollinen ottamaan huomioon sitä, ettei kyseisestä rikkomisesta ole saatu etua. Rikkomiseen liittyvän taloudellisen edun puuttumisesta ei myöskään voida pitää lieventävänä seikkana (ks. vastaavasti asia T-64/02, Heubach v. komissio, tuomio 29.11.2005, Kok., s. II-5137, 184–186 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen). Komission velvollisuutena ei myöskään voi olla ottaa huomioon asianomaisella teollisuudenalalla väitetysti saatua vähäistä myyntituottoa sakkojen määrän vahvistamiseksi (asia T-11/05, Wieland-Werke ym. v. komissio, tuomio 19.5.2010, 227 kohta, ei julkaistu oikeustapauskokoelmassa).
- 310 Kantaja väittää kolmanneksi, ettei se toimi betoniteräksen markkinoilla.
- 311 Tätä argumenttia ei voida hyväksyä, koska edellä 209–237 kohdassa todettiin, että komissio oli katsonut perustellusti, että kantaja ja SP muodostivat yhden taloudellisen kokonaisuuden, joka oli vastuussa paitsi omista toimistaan myös ensimmäisen Siderpotenzan ja Lucchini Siderurgican, jotka olivat oikeudellisesti lakanneet olemasta olemassa, toimista. On kuitenkin kiistatonta, että

ensimmäinen ja uusi Siderpotenza sekä Lucchini Siderurgica valmistivat betoniterästä kartellin ajanjaksolla ja että kantaja toimi nimenomaan asianomaisilla markkinoilla kyseisten yritysten välityksellä.

- 312 Kantaja väittää neljänneksi, että vaikka vuoden 1998 suuntaviivojen mukaan kokonaisliikevaihto, joka komission oli otettava huomioon, oli kokonaisliikevaihto, joka vastasi riidanalaisen päätöksen tekemisvuotta edeltävää tilikautta tai välittömästi aikaisempaa, käsiteltävässä asiassa se, että viitattiin vuoden 2007 liikevaihtoon, ei ole oikeusvarmuuden periaatteen eikä kilpailupolitiikan hengen mukaista, koska kyseinen liikevaihto ei ole yhdistettävissä ajanjaksoon, jolloin väitetty rikkominen tapahtui, eli ajanjaksoon 1989–2000, mikä johtuu komission tekemien virheiden vuoksi epätavallisen pitkstä hallinnollisesta menettelystä.
- 313 Tämä argumentti on niin ikään perusteeton, koska käsiteltävässä asiassa komissio otti huomioon sen, että se oli jo vahvistanut sakkojen määrän, jonka se aikoi asianomaisille yrityksille määrätä, vuoden 2002 päätöstä tehdessään (riidanalaisen päätöksen 580 perustelukappale). Kuten komissio perustellusti korostaa, Lucchini-SP:n viimeisimmän liikevaihdon käyttämisellä oli lisäksi vaikutuksia varoittavan vaikutuksen vuoksi määrättävän korotuskertoimen määrittämiseen, koska komissio katsoi perustelluksi korottaa perusmäärää 200 prosenttia pikemminkin kuin 225 prosenttia, koska Lucchini-SP:n liikevaihdon ja muista yrityksistä suurimman liikevaihdon välinen suhde oli pienentynyt 1:3:sta vuonna 2001 1:2:een vuonna 2008 (riidanalaisen päätöksen 605 perustelukappale), joten kantajalle riidanalaisessa päätöksessä määrätyn sakon kokonaismäärä oli alhaisempi kuin vuoden 2002 päätöksellä vahvistetun sakon kokonaismäärä.
- 314 On joka tapauksessa todettava, että juuri muun muassa yritysten luovuttamis- tai keskittymätoimien vuoksi yrityksen kokonaisresurssit voivat vaihdella vähentyen tai lisääntyen huomattavasti suhteellisen lyhyen ajan kuluessa erityisesti rikkomisen päättymisen ja sakkoa koskevan päätöksen tekemisen välillä. Tästä seuraa, että kyseiset resurssit on arvioitava sakon määräämispäivänä, jotta saavutetaan asianmukaisesti varoittava vaikutus, ja tämä on tehtävä suhteellisuusperiaatetta noudattaen (asia T-279/02, Degussa v. komissio, tuomio 5.4.2006, Kok., s. II-897, 285 kohta).
- 315 Hallinnollisen menettelyn kestosta on todettava, että koska HT 47 artiklaan perustuneiden komission ensimmäisten tarkastusten ja vuoden 2002 päätöksen tekemisen välillä kului kaksi vuotta ja kyseisen päätöksen kumoamisen ja riidanalaisen päätöksen tekemisen välillä toiset kaksi vuotta (ks. edellä 17–23 kohta), kantaja ei voi väittää pätevästi, että kyseinen menettely olisi kestänyt epätavallisen pitkään.
- 316 Tästä seuraa, että kantaja ei voi kritisoida sitä, että sen liikevaihto riidanalaisen päätöksen tekemistä edeltäneeltä vuodelta otettiin huomioon.
- 317 Edellä esitetystä seuraa, että viidennen kanneperusteen tämä osa on hylättävä.

#### *Symbolisen sakon soveltamatta jättäminen*

- 318 Kantaja väittää, että käsiteltävän asian olosuhteissa komission olisi pitänyt määrätä sille symbolinen sakko.
- 319 Kantaja väittää ensiksi, että asianomainen rikkominen on luonteeltaan uusi, koska kyseessä on ensimmäinen tapaus, jossa yhtiölle, joka ei osallistu kartellin kohteena olevan hyödykkeen valmistukseen, määrätään seuraamuksia HT 65 artiklan 1 kohdan rikkomisesta. Kantajan mukaan olisi sovellettava – mutatis mutandis – EY 81 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan mukaisesta menettelystä 12.11.2008 tehdyssä komission päätöksessä noudatettua päättelyä (asia COMP/E-2/37.857 – Organiset peroksidit).

- 320 Tästä on muistutettava aluksi, että oikeuskäytännössä on toistuvasti katsottu, että komission aiempi päätöskäytäntö ei ole sakkojen määrittämiseen sovellettava oikeudellinen kehys kilpailuoikeuden alalla ja että muita asioita koskevat päätökset ovat luonteeltaan vain viitteellisiä syrjinnän olemassaolon osalta (asia C-167/04 P, JCB Service v. komissio, tuomio 21.9.2006, Kok., s. I-8935, 205 kohta; edellä 186 kohdassa mainittu asia Erste Group Bank ym. v. komissio, tuomion 233 kohta, ja asia C-549/10 P, Tomra Systems ym. v. komissio, tuomio 19.4.2012, 104 kohta).
- 321 On lisäksi todettava, että kantajan perustelut perustuvat HT 65 artiklassa tarkoitetun käsitteen ”yritys” virheelliseen tulkintaan. Edellä 197–237 kohdassa esitetyistä näkemyksistä ilmenee nimittäin, että komissio katsoi perustellusti, että kantaja oli yhdessä uuden Siderpotenzan (nykyään SP) kanssa yksi yritys, jonka oli katsottava olevan vastuussa paitsi omista toimistaan myös ensimmäisen Siderpotenzan ja Lucchini Siderurgican toimista. Kantaja tuomittiin näin ollen henkilökohtaisesti kilpailusääntöjen rikkomisesta, johon sen katsottiin syyllistyneen betoniteräsalalla, sen SP:hen yhdistävien taloudellisten ja oikeudellisten siteiden vuoksi (ks. vastaavasti edellä 200 kohdassa mainittu asia Imperial Chemical Industries v. komissio, tuomion 141 kohta ja asia C-294/98 P, Metsä-Serla ym. v. komissio, tuomio 16.11.2000, Kok., s. I-10065, 28 ja 34 kohta). Se ei näin ollen voi väittää, että komission olisi pitänyt määrätä sille symbolinen sakko, koska se ei osallistunut asianomaisen tuotteen valmistukseen.
- 322 Kantaja väittää toiseksi, että vuoden 2002 päätös on ”ensimmäinen päätös”, joka on kumottu virheellisen oikeudellisen perustan vuoksi EHTY:n ja EY:n perustamissopimuksen ja jopa EUT-sopimuksen seuraannon yhteydessä.
- 323 Myöskään näitä perusteluja ei voida hyväksyä. On nimittäin muistutettava, että rikkominen tapahtui ennen EHTY:n perustamissopimuksen voimassaolon päättymistä ja että kantajan tilanteessa oleva huolellisesti toimiva yritys ei missään vaiheessa voinut olla tietämätön toimintansa seurauksista (ks. edellä 153 ja 154 kohta). On lisäksi jo todettu, että viittaus EUT-sopimuksen voimaantumiseen oli tehoton sikäli kuin EY 81 artiklan 1 kohdan ja SEUT 101 artiklan 1 kohdan sanamuoto oli sama (ks. edellä 194 kohta).
- 324 Symbolisen sakon soveltaminen oli kantajan mukaan kolmanneksi perusteltavissa sillä, ettei rikkomisen vaikutus merkityksellisiin markkinoihin ollut merkittävä.
- 325 Tämä argumentti on kuitenkin hylättävä edellä 260–273 kohdassa esitetyistä syistä.
- 326 Kantaja väittää neljänneksi, että menettelyn kesto oli kohtuuton komission tekemien virheiden vuoksi.
- 327 Tätä argumenttia ei voida myöskään hyväksyä. Kuten edellä 315 kohdassa todettiin, kantaja ei voi väittää pätevästi, että menettelyt, jotka johtivat vuoden 2002 päätöksen ja riidanalaisen päätöksen tekemiseen, olisivat olleet epätavallisen pitkiä.
- 328 On joka tapauksessa muistutettava, että vaikka kilpailuasiana koskevan hallintomenettelyn toteuttaminen kohtuullisessa ajassa on unionin oikeuden yleinen periaate, jonka noudattamista unionin tuomioistuimet valvovat (asia C-282/95 P, Guérin automobiles v. komissio, tuomio 18.3.1997, Kok., s. I-1503, 36 ja 37 kohta; edellä 173 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Limburgse Vinyl Maatschappij ym. v. komissio, tuomion 167–171 kohta ja asia C-113/04 P. Technische Unie v. komissio, tuomio 21.9.2006, Kok., s. I-8831, 40 kohta), sen toteuttamiseksi, että kohtuullisten käsittelyaikojen periaatetta on loukattu, on arvioitava menettelyn keston vaikutusta asianomaisen yrityksen puolustautumisoikeuksiin (ks. analogisesti em. asia Technische Unie v. komissio, tuomion 47 ja 48 kohta ja yhdistetyt asiat T-5/00 ja T-6/00, Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied ja Technische Unie v. komissio, tuomio 16.12.2003, Kok., s. II-5761, 73 ja 74 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

- 329 Käsiteltävässä asiassa kantaja ei väitä, että menettelyn kestolla olisi loukattu sen puolustautumisoikeuksia. Pelkkä viittaus menettelyn kestoon ei näin ollen voi olla perusteena symbolisen sakon soveltamiselle.
- 330 Edellä esitetystä seuraa, että kantajan perusteluja, joiden mukaan käsiteltävässä asiassa symbolisen sakon soveltamisedellytykset täyttyivät, ei voida hyväksyä ja että viidennen kanneperusteen tämä osa ja koko kanneperuste on näin ollen hylättävä.
- 331 Edellä esitetyn perusteella kumoamisvaatimukset on hylättävä kokonaisuudessaan. Toissijaisesti esitettyä vaatimusta, joka koskee kantajalle määrätyn sakon määrän muuttamista, ei unionin yleisen tuomioistuimen täyttä harkintavaltaa käyttäen ole erityisesti edellä esitetyn perusteella syytä hyväksyä.

### **Oikeudenkäyntikulut**

- 332 Unionin yleisen tuomioistuimen työjärjestyksen 87 artiklan 2 kohdan mukaan asianosainen, joka häviää asian, veloitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, jos vastapuoli on sitä vaatinut.
- 333 Koska kantaja on hävinnyt asian ja komissio on vaatinut oikeudenkäyntikulujensa korvaamista, kantaja on veloitettava korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Näillä perusteilla

UNIONIN YLEINEN TUOMIOISTUIN (kahdeksas jaosto)

on ratkaissut asian seuraavasti:

- 1) Kanne hylätään.**
- 2) Lucchini SpA veloitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.**

Martins Ribeiro

Popescu

Berardis

Julistettiin Luxemburgissa 9 päivänä joulukuuta 2014.

Allekirjoitukset

## Sisällys

Asiaa koskevat oikeussäännöt .....	2
1. EHTY:n perustamissopimuksen määräykset .....	2
2. EY:n perustamissopimuksen määräykset .....	3
3. Asetus (EY) N:o 1/2003 .....	3
4. Komission tiedonanto EHTY:n perustamissopimuksen voimassaolon päättymisen vaikutuksista kilpailuasioden käsittelyyn .....	4
Oikeudenkäynnin kohde .....	4
Kantajan esittely .....	5
Asian tausta .....	5
Ensimmäinen päätös .....	6
Ensimmäisen päätöksen tiedoksiantamisen jälkeinen kehitys .....	10
Muuttamista koskeva päätös .....	11
Oikeudenkäyntimenettely ja asianosaisten vaatimukset .....	11
Oikeudellinen arviointi .....	12
1. Kantajan vastauksen liitteiden tutkittavaksi ottaminen .....	12
2. Vaatimukset, jotka koskevat riidanalaisen päätöksen mitättömäksi toteamista tai sen kumoamista ...	14
Olennaisten menettelymääräysten rikkomista koskeva ensimmäinen kanneperuste .....	15
Toinen kanneperuste, joka koskee komission toimivallan puuttumista ja oikeudellista virhettä riidanalaisen päätöksen oikeudellisen perustan valinnassa .....	22
Riidanalaisen päätöksen oikeudellisen perustan valinta .....	23
Komission toimivalta todeta HT 65 artiklan 1 kohdan rikkominen ja määrätä siitä seuraamuksia asetuksen N:o 1/2003 perusteella EHTY:n perustamissopimuksen voimassaolon päättymisen jälkeen .....	24
Kantajan puolustautumisoikeuksien loukkaamista ja oikeudellista virhettä koskeva kolmas kanneperuste .....	29
Hallinnollisen menettelyn uudelleen aloittamatta jättämistä ja uuden väitetiedoksiannon puuttumista koskeva ensimmäinen osa .....	29
Toinen osa, joka koskee oikeudellista virhettä, joka muodostuu HT 65 artiklan 1 kohdan soveltamisesta EY 81 artiklaa suotuisampana sääntönä .....	33
Neljäs kanneperuste, joka koskee todisteiden puuttumista ja aineellisen oikeuden virheellistä soveltamista .....	35

3. Sakon määrän alentamista koskevat vaatimukset .....	41
Alustavia huomautuksia .....	41
Komission esittämät oikeudenkäyntiväitteet .....	43
Rikkomisen vakavuuden, perustelujen puutteellisuuden ja todisteiden puuttumisen virheellinen arviointi .....	43
Rikkomisen kestoon perustuvan 105 prosentin korotuksen virheellinen soveltaminen .....	47
Muiden lieventävien seikkojen huomiotta jättäminen .....	50
Symbolisen sakon soveltamatta jättäminen .....	51
Oikeudenkäyntikulut .....	53